

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

1 EYLÜL 1959 — 100 KURUŞ — CİLT XI

Sayı: 131

Tel : 26754 Posta Kutusu 131, Ankara

İÇİNDEKİLER

DR. ERHARD'IN ZİYARETİNDEN SONRA	1
ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :	
Vilâyette Toplanan D.P. Genel İda-re Kurulu; Fuar Nutku; Partilerin Gezileri; Kademeli İhraç Primleri; Eski Demokratlara Af; Vergi Tah-silâtının Seyri; Fransız Atom De-neyi ve İngiliz Tepkisi; Amerika Cumhurbaşkanının Avrupa Gezisi; Amerikada Çelik İşçilerinin Grevi	3-9
Tarafsızlık mı Yoksa Korku mu?	
Mehmet FATİH	9
İNCELEMELER :	
Baade Raporu	10
Neşir Yasaklarına Karşı Tedbir ...	
Alp KURAN	12

Ziraî Muhasebenin Önemi	
Yahya KANBOLAT	14
İlave : Hindistan'da İktisadî Plân-lama — II —	5-8
OKURLARIN FORUMU :	
Devrimcilik (S. Akşin); Kurumlar Kuşatılıyor (T. Yüksel)	15-17
KÜLTÜR ve SANAT :	
Eski Türk Seyirlik Oyunları İçin Bir Sözlük Denemesi — IV —	
Metin AND	17
Eleştirmek Başka Çekiştirmek Başka	18
Yayınlar - Kütüphaneler :	
P. ERALP — S. N. ÖZERDİM	20

Dr. Erhard'ın Ziyaretinden Sonra

Batı Alman Başvekil Yardımcısı ve İktisat Vekili Dr. Ludwig Erhard 17-22 Ağustos tarihleri arasında memleketimizi ziyaret etmiş ve Türk hükümetinin âzaları ile konuşmalar yapmıştır. Almanya ile ötedenberi aramızda kuvvetli siyasî ve iktisadî bağlar mevcuttur. Bu memleket ile iktisadî münasebetlerimizin müspet tesirleri İkinci Dünya Harbinden evvel giriştiğimiz sanayileşme hareketinde görülmüştü. İkinci Dünya Harbinden sonra harp zararlarını kısa bir zamanda telafi etmeğe muvafak olan Alman azmi ve enerjisi sayesinde, Almanya bugün Birleşik Amerika Devletleri ile Sovyetler Birliğinden son-

ra, İngiltere ile beraber, dünyanın başlıca sınaî ve iktisadî kudretleri arasında bulunmaktadır. Son yıllarda Almanya ile iktisadî münasebetlerimiz yenden hızla inkişaf etmek üzere iken, Türkiye'de başgösteren enflasyon ve dış te-diyeler buhranı bu gelişmeye maalesef sekte vurmuştur. Türkiye'nin ticarî alacakları meyanında Almanya başta gelmektedir. İktisadî ve malî politikamızı enflasyon illetinden kurtarmak için Almanya çok uğraşmış ve nihayet geçen sene, Türkiye'de iktisadî istikrarı sağlamak üzere girişilen beynelmilel kurtarma ameliyesinde ön plânda yer almıştır. OECE'ye dahil memleketlerin

Türkiye'ye verdikleri 100 milyon dolarlık kredinin yarısını, tek başına, Almanya deruhte etmiştir.

Görülüyor ki Almanyanın Türk iktisadiyatı üzerinde tesirleri büyük ve müsbettir. Ekonomimize çeki düzen verdiğimiz ve malî politikamızı disiplin altında tutabildiğimiz takdirde Almanya, Türkiye'nin iktisadî kalkınmasında, sadece sermayesi ile değil, tekniği ve bilgisi ile mühim bir rol oynayacaktır. Bu itibarla, memleketimizde iktisadî istikrarı sağlamak üzere alınan 4 Ağustos kararlarının tatbikatını gözden geçirmek ve ileriye ait inkişaf imkânlarını yerinde araştırmak üzere, İkt-

tisat Vekili Dr. Erhard'ın başkanlığındaki hey'etin ziyareti üzerinde ehemmiyetle durmak icabeder.

Müzakerelerde mevzu bahis olduğu anlaşılan meselelerin tahliline geçmeden önce misafirimizin karşılanış ve ağırlanış şekline dair birkaç kelime söylemek mecburiyetindeyiz.

Herşeyden önce şunu hatırd tutmak zorundayız ki fakir bir memleket olan ve bilhassa şu sıralarda kemerleri sıkıya çalınan Türkiye'nin israf ve debdebeye tahammülü kalmamıştır. Türkiye'ye gelen mümtaz ecebî misafirlerin kabulü, imkânlarımıza uygun bir tarzda yapılmalı, şatafat ve israftan uzak kalınmalıdır. Maalesef, Dr. Erhard'ın ağırlanması bu tevazu ve ciddiyet ölçüleri içinde kalmamıştır. D.P. iktidarının gösteriş ve debdebe âdetlerini bir türlü terkedemediği anlaşılıyor. Saraylarda yapılan ziyafetler birbirini takip etmiş, yatla geziler tertip edilmiş, İzmir'de Başvekil için mi yoksa Dr. Erhard için mi olduğu belli olmayan tantanalı karşılama törenleri yapılmıştır. Velhasıl, Dr. Erhard'ın ağırlanmasında, maalesef eski Irak rejimi liderleri için yapılması mutad olan lüzumsuz ve göze batan gösterilerin bazıları ihya edilmiştir. Bu hareket tarzı, Türkiye'nin mütevazı imkânlarına uygun olmadığı gibi, misafirlerimizi de memnun ettiğini hiç zannetmiyoruz. Dr. Erhard Türkiye'ye gelirken, bir yandan İzmir ve Bursa gibi ticarî ve tarihî merkezlerimizi sükûnet içinde görmek, diğer taraftan iki memleketi alâkadar eden meseleler üzerinde âzami ciddiyet ve dikkatle eğilmek istemiştir. Fiiliyat böyle tecelli etmedi. Muhtevanın tâyininde şeklin daima büyük ehemmiyeti vardır. Misafirlerimizin ağırlanışında bayram havasından vazgeçemeyen D.P. iktidarı, galiba sonuna kadar, bu hakikati anhyamıyacaktı.

Dr. Erhard ile Türk Hükümeti arasında cereyan eden konuşmalara gelince, bunların, esas itibariyle, üç mevzu etrafında dolaştığı anlaşılmaktadır : istikrar programının tatbikatı ve metinleri, tamamlanmış olduğu ilân edilen yeni yatırım programı ve Türkiye'nin Müsterek Pazara katılması meselesi. Bu mevzuları sıra ile gözden geçirelim.

Forum'un iktisadî istikrar programının tatbikatı hakkındaki görüşleri malûmdur. D. P. iktidarı programın para ve kredi sahasındaki maddelerini, o da bazı mühim noksanlarla, tahakkuk ettirmeğe çalışmış ise de, faiz hadlerinin

yükseltilmesi ve Millî Korunma Kanununun lâğvı gibi hususları gerçekleştirmemiş, bütçe ve iktisadî devlet teşekküllerinin hesaplarında hakikî muvazaneyi henüz sağlayamamıştır. Yatırım programı ve plânlama hakkında ciddi bir hazırlığa girilmemiştir. Kanaatimizce istikrar programının tatbikatı bir çok ciyetlerden hiç tatmin edici olmamıştır. Bununla beraber, para ve kredi hacminde senelerdenberi devam ettirilen artışların şimdilik durdurulduğu doğrudur. Ancak bunun tahakkukunda, kambiyo karşılık fonu ve Amerikan yardımından tahassül eden karşılık paralar fonu gibi fevkalâde kaynaklardan faydalanıldığı ve bu kaynakların istikbalde aynı ölçüde mevcut olmayacağı da unutulmalıdır. Binaenaleyh, şimdiye kadar elde edilmiş olan netice, iktidarın göstermeğe çalıştığı kadar sağlam olmaktan uzaktır.

Bununla beraber, iktidarı, para ve kredi hacmini tahditte devam etmek yolunda teşvik ve teşci etmek lüzumu barizdir. Türkiye'yi ziyaret eden ecebî hey'etler ve devlet adamları bu noktadan hareket etmektedirler. Bir müddet evvel gelen OECE Genel Sekreter Muavini Cahann'ın ve son olarak Erhard'ın istikrar programı hakkındaki müspet sözleri bu arzudan mülhem olmuştur. Her ikisi de istikrar programında birçok aksaklıkların mevcut olduğunu bilmekte, fakat yıllardır devam ettirilmiş olan fecî iktisadî ve malî politikaya 4 Ağustostan bu yana, hiç değilse kısmen, nihayet verilmiş olmasını müspet bir işaret olarak telâkki etmekte ve hükümeti bu yoldan ayrılmamaya davet etmektedirler. Dr. Erhard'ın, Hariciye Vekilinin öğle yemeğinde sarfettiği şu sözler, bu bakımdan çok mânidardır : «Takip etmekte olduğunuz yol çok isabetlidir. Samimî temennim bunda devam etmenizdir. Bu bir ikaz değil, gönülden kopan bir ricadır.»

İkinci mesele, hazırlanmış olduğu Dr. Erhard ve Hariciye Vekili tarafından bildirilen yatırım programı meselesidir. Çok uzun zamandanberi yerli ve yabancı iktisatçılarla beynelmîl iktisadî teşekküllerin hükümeti bir yatırım plânını hazırlamaya davet ettikleri malûmdur. D.P. iktidarı ise, bu ikazlara yıllar boyunca kulak asmadığı gibi, kök plânlamanın zaten mevcut olduğundan, kök plânlamanın totaliter bir usul olduğundan bahsederek tenakuzlar içinde bocalamıştı. Hariciye Vekilinin sözlerinden anlaşıldığına göre, hükümet

eski telâkkilerinden vazgeçerek, plânlamayı kabul etmiş ve hattâ, şu son günlerde, Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtına sunulmak üzere, üç senelik bir yatırım programı hazırlamıştır. Yine Hariciye Vekilinin sözlerinden anlaşıldığına göre, bu plânın dış finansmanı 500 ile 700 milyon dolar civarında olup, OECE den plânın tahakkuku için bu miktarda uzun vadeli kredi istenecektir.

Bazı İstanbul gazetelerinin çok iyimser manşetlerine rağmen, Dr. Erhard'ın bu mevzuda fevkalâde ihtiyatla konuştuğu gözden kaçmamıştır. Basın toplantısında, Türkiye'ye yapılacak yeni yatırımlar arasında Almanya için en cazip sahaların hangileri olduğu sorulduğu zaman, cevabı, bu hususun, Türkiye'nin yeni yatırım programının OECE tarafından tasvibinden sonra anlaşılacağı şeklinde olmuştur.

Dış finansmanı 600 milyon dolar tutan ve hazırlandığı söylenen üç yıllık yatırım programına gelince, bu mevzuda bilgi sahibi olmadığımız için, müतालâa yürütmek güçtür. Ancak şunu belirtmek gerekiyor : uzun vadeli bir iktisadî plânın hazırlanması her zaman ve her yerde ciddi tetkiklere ve istişarelere vabeste bulunan birşeydir. Bütün millet ekonomisine şamil olmak üzere plân hazırlanması herşeyden önce teknik bir meseledir. Bu maksatla toplanan mütehassıs bir hey'etin uzun müddet çalışmasını icabettiren bir iştir. Çeşitli sektörlerde durumun tespiti, bunlar arasındaki münasebetlerin ve tediyebilânçosu üzerindeki tesirlerin tahlili, iş finansman kaynaklarının tahmini hep birer hesap ve teknik işleridir. Hariciye Vekilinin açıklamasından ikmal edilmiş olduğu anlaşılan üç yıllık yatırım plânının kimin tarafından hazırlandığını bilmiyoruz. Ancak bu hususta, ne Türk, ne de ecebî iktisatçı ve istatistikçilerine herhangi bir müracaatta bulunulduğunu duymadık. Bu mevzularda hususî sektörün mümessilleri ile de istişarede bulunulduğundan haberdar değiliz. Şu halde mezkûr plânın devlet memurları tarafından hazırlanmış olması muhtemeldir. Oysa ki lüzumlu teknik ve iktisadî bilgilerle mücehhez olmayan bir grup tarafından alelacele hazırlanan bir plânın sakat olması ve realiteye uygun olmaması fazlasıyla varittir. Tehlike şudur : Plân diye Türkiye'nin OECE'ye tevdi edeceği vesika, hakikî bir iktisadî plân olmayıp bir proje koleksiyonundan ibaret olması. Böyle bir koleksiyo-

nun da OECE tarafından tasvip edilmesine imkân görmüyoruz.

Dr. Erhard ile konuşulan sonuncu mevzu Türkiye'nin Müsterek Pazar'a katılması olmuştur. Geçen sayımızda yayınladığımız bir notta, son yıllardaki enflasyon siyasetinin Avrupadaki iktisadî birleşme hareketlerine katılma imkân ve şanslarımızı ne kadar zayıflatmış olduğunu belirtmiştik. Diğer taraftan da komşumuz Yunanistan'ın bile katılmak üzere bulunduğu bir Müsterek Pazar'dan uzak kalmak bizim için çok ağır bir darbe olacaktır. İki kutup arasında kalan Türkiye için Dr. Erhard'ın bu meyzudaki düşünceleri ümit verici olmuştur. Alman hükûmeti Türkiye ve Yunanistan'ın Müsterek Pazar'a katıl-

masının bir zaruret olduğu düşüncesindedir ve bunun tahakkukuna çalışmaktadır. İstanbul konuşmalarında bu mesele iki safha halinde mütlâa edilmiştir : Evvelâ Türkiye'nin devam ettirmekte olduğu gayretler neticesinde (bundan maksat herhalde stabilizasyon programıdır), Müsterek Pazar'a katılma yolları aranmış, ikinci safhada, katılma gerçekleşikten sonra da, iki taraflı mahiyette Türkiye'nin göreceği yardımların imkân ve derecesi tespit edilmiştir. Dr. Erhard'ın bu sözleri Türkiye'nin Müsterek Pazar'a iltihakının ciddî olarak düşünüldüğünü göstermektedir. Mesele iltihakın, fazla sarsıntısız gerçekleşmesini mümkün kılacak formülün bulunmasıdır. Bu da kolay olmayacaktır.

Hattâ o zamanlar, parti içinde gençlerin temsil ettiği bir cereyan da, 1946 Büyük Kongresine sunulmak üzere Çankaya İlçesinde hazırlanan ve fakat o zamanki İl İdare Hey'etince Büyük Kongreye verilmesine mâni olunan matbu tüzük tasarısında, Parti Başkanı ile Başvekilliğin de aynı şahsın uhdesinde birleşmemesi lâzım geldiği fikri idi. Hattâ ve hattâ, iktidara geldikten sonra, Parti Genel Kurul âzalarının Hükûmet içerisinde yer almaması hakkında ittihaz edilen bir karara uygun olarak, zamanın Maarif Vekili, hükûmette kalmağı tercih ederek, Parti Genel İdare Kurulundan istifa etmiş idi.

Devlet İdaresi ile Partiyi bu derece birbirinden ayırmağı düşünen bir partinin, bugün nasıl olup da, Hükûmet Konağında parti toplantısı yaptığı hayretle karşılanacak bir husustur. Tek parti, tek şef sistemini kötülüyen D.P.'nin, zevahiri kurtarmak için «çor parti, fakat tek şef ve idare» esasını bulmuş olması da, gene ayrıca hayretle bakılacak bir noktadır.

Onbeş Günün Notları

Vilâyette Toplanan D.P. Genel İdare Kurulu

Birkaç yıldanberi, daha doğrusu her senenin yaz aylarında, Türk Anayasasının 2 nci maddesi fiilen tadil edilir. Yani, Merkezî Hükûmet, Anayasanın sarahatine rağmen, Ankara'dan kalkar ve İstanbul'a göç eder. Sebep? Çünkü D.P. Başkanı İstanbul'u sevmektedir, İstanbul'un fahrî Belediye Başkanıdır ve bilhassa bu güzel şehrin yıkımı ve imarından hususî bir zevk almaktadır.

Bir kimsenin zevk ve arzuları asla başkalarını ilgilendirmez. Fakat bir kimse, Devlet idaresinde üstün bir mevki işgal ediyorsa, o mevkiin icaplarına uymalıdır. Eğer bir Bakanlar Kurulu toplantısı icap ediyorsa, bu heyetin toplanacağı yer, İstanbul Vilâyet binası değil, Ankara'daki Başvekâlet'tir. Ankara'daki tapu memurunun da, kendi zevkine uygun gelen bir sayfiye yerine yaz aylarında gidip de, iş sahiplerini ve maiyetindeki bütün diğer memurları yanına çağırıp işleri oradan idare etmeğe kalkması ne kadar garip ise, bir hükûmetin de merkezî hükûmeti terkedip başka bir vilâyette toplanması o kadar tuhaftır.

Diğer taraftan ikinci bir mesele daha var : 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun herhangi bir maddesinde, Parti Genel İdare Kurullarının toplantı ma-

halli olarak Vilâyet Binalarını kullanabileceğine dair bir kayıda tesadüf edemedik. Öyle görülüyor ki İl İdaresi Kanununun boşluklarını bazı Valilerimiz, kendi hususî tefsirleriyle doldurmakta, ve demokrasimizin gelişmesine, partilere böyle kolaylıklar göstererek yardım etmektedirler. Öyle ümit edilir ki yakın bir gelecekte, idare âmirleri, diğer partilere de müracaat ederek, yüksek kademe toplantılarını yapabilmek için, hükûmet konaklarının kapılarını açacaklardır!

Devlet işini görürken devlet mumunu ve kendi hususî işine bakarken şahsî mumunu yakan Hazret-i Ömer'in yaptığı bir tefrikden ibret almak lâzım gelir.

Demokrat Partinin muhalefet yıllarını gayet yakinen biliriz. Devlet Reisinin aynı zamanda Parti Başkanı olmasının gayet ustaca bir propaganda mevzuu yapan bu parti, Türk halk efkârını Parti-Devlet ayniyeti üzerine çekmişti. Devlet ayrı, parti ayrıdır diye uzun zamanlar bu garip durumu haklı olarak istismar etmiş ve vatandaş fikrinin samimiyetine inandırmak için, tüzüğünde yaptığı bir tadilâtle, Parti başkanının Reiscumhur seçilmesi hâlinde Parti başkanlığından ayrılacağını kabul etmişti.

Fuar Nutku

Her yıl 20 Ağustos'ta açılan Milletlerarası İzmir Fuarı, Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmen'in dediği gibi, «Cumhuriyetimizin güzel eserlerinden biridir». Demokrat Parti hükûmetleri kendinden önceki Cumhuriyet hükûmetlerinin çok gayri müsait şartlar içinde vücutta getirdikleri diğer eserleri de kabul etse hiçbir şey kaybetmiş olmaz.

Fuarın açılışı vesilesi ile Ticaret Vekilinin söylediği nutuk, 1958 yılına kadar bakiye olunan iktisadî politikamızın iflâsını üstü kapalı bir şekilde itiraf eden bir mahiyet taşımaktadır. Çünkü 1958 Ağustosuna kadar yürütülen politikamızın bir çıkmaz yarattığı, enflasyona yol açtığı, memleketin bütün imkânlarının israf edilmek suretile ithalâtını ödeyemeyecek duruma girdiği bu nutkun muhtevası içinde yer almaktadır. Ticaret Bakanı nutkunda istikrar politikasının dostlarımız tarafından bize empoze edildiğini ve yapılacak yardımların şartının böyle bir politika olduğunu ve 30 Haziran 1958 kredi plâfonlarına ilâveten önümüzdeki yıl içinde 200 milyon kredinin kullanılmasında «partönerlerimizle mutabık» kalındığını söylemek suretile, istikrar politikasının

kaynağının dışarda olduğunu da itiraf etmiş olmaktadır.

Ticaret Bakanı ihracatımızdaki büyük inkişaftan bahsetmekte ve buna misal olarak da 1959 yılı içinde satılan 100 bin ton çimento ve bir miktar pamuklu dokumayı göstermektedir. Anormal derecede ve bazan da iktisadî olmaktan ziyade politik maksatlara hizmet eden primlerle desteklenen ihracatımız henüz tamamile ithalâtımızı ve dış borçlarımızın faiz ve resülmallarını ödeyecek bir seviyeye ulaşmış olmaksızın uzaktır. Sekiz yıl boyunca takip olunmuş programsız ve plânsız yatırımlar memleketimizin ekonomik bünyesini sarsmıştır. Enflasyon ihracat imkânlarımızı geniş ölçüde baltalamıştır. Ekonomik istikrar politikamızın neticeleri henüz tamamile belirmemiştir. Hattâ bir kısım malların fiyatları yükselmekte devam ediyor. Bu sebepten ötürüdür ki Müşterek Pazar'a girmemiz de kolaylıkla mümkün olmayacaktır.

Ticaret Bakanı ithalâta şimdiden yüzde 30 nisbetinde bir liberasyona varılmış olduğunu ve bu nisbetin yükselmeğe devam edeceğini söylüyor. Türkiye 1950 den sonra liberasyonun tecrübesini yapmıştır. İstihsalimizin prodüktiviteyi ve ihracat imkânlarımızı arttırmaksızın liberasyon hem yerli sanayi hem de tediye muvazenesini alt üst edebilir. Binaenaleyh Sayın Erkmen'in dediği gibi her bakımdan çok çalışmak mecburiyetindeyiz. Yalnız en azından beş altı ayını tatilde ve parti propagandalarında geçiren bir hükümet, çalışmak bakımından memlekette hiç te iyi bir örnek olmamaktadır.

Demokrat Parti hükümetleri takip ettikleri iktisat politikası ile memleketi derin bir iktisadî krizin içine sokmuştur. Şimdi «partönerlerimizin» tavsiye ve yardımları ile bu krizden kurtulmaya çalışmaktayız. Fakat memleket, taktinin üstünde borçlanmıştır. Demokrat Parti kendinden sonra iktidara gelecek partinin hükümetlerine ve gelecek nesillere çok ağır bir miras bırakmaktadır. Diğer taraftan çimento, şeker ve bazı mensucat mamullerinin maliyetlerinin çok altında ihraç edilmesi de döviz bahasına Türk halkının sırtına yüklenmiş başka bir yükür. Bu şekildeki ihracattan memleket ekonomisi fazla bir şey kazanmamaktadır.

Partilerin Gezileri

Demokrat Parti, kuruluşundaki prensiplerden birine, iktidara geldikten dokuz sene sonra yeniden dönmüşe benzemektedir. 1946 dan itibaren iktidara geldiği zamana kadar, başta parti kurucuları olmak üzere irili ufaklı bir çok Demokrat partililer memleketin her yerini gezmişler ve hürriyet, demokrasi, müsavat gibi bir çok fikirleri halka aşilayarak doluşmuşlardır. Hattâ o kadar ki, bu gezilerde kendilerini takip etmeye başlayan zamanın iktidar partisi ile geleneklerini, pek çok defa halk, "Bu ane kadar nerede idiniz? Demokratlar geldikten sonra sizlerin de bizlere, gelmenizin manâsını anlıyoruz." sözleri, o zamanlarda sık sık tekrarlanan bir döviz halini almıştı. Bu suretle halka inmenin ve onu anlamının demokratik bir nizam içerisinde değerini kavramış gibi hareket eden devrin muhalefet partisi, iktidara geldikten sonra, heyecanların henüz yatışmadığı bir kaç sene içerisinde, yurt içi gezilerine az çok devam etmişti. Kötülediği 27 senelik devrin idarecilerinin henüz halk karşısına çıkıp da, demokrat iktidarın takip etmekte olduğu hatalı yolu belığ bir şekilde ifade etmek imkânına psikolojik olarak sahip olmadığı 1950 - 54 devresinde gezilere Demokrat Parti gereken ehemmiyeti vermemiştir.

1954 seçimlerini takip eden devrede de iktisadî politikasının muvafak olaması karşısında, memleket çapında mevcut huzursuzluğu, demokratik bir nizam içerisinde her şeye kadar olan halka intikal ettirmek vazifesini deruhte etmiş olan muhalefetin hareketlerine Demokrat Parti iktidarı mani olmağa çalışmıştır. Memleketin kendi idarelerinde, iddiaları hilâfına iyiye değil, kötüye gittiğini, geçim güçlüklerinin arttığını, hürriyetlerin tahdid edildiğini, inkilâpların zedelendiğini, irticam başgösterdiğini, seçmen olan ve olmayan vatandaşlara anlatmak için uğraşan basın ve muhalefet faaliyetlerini önlemek gayesiyle Demokrat Parti, matbuat kanununu tadil etmiş ve el sıkmanın dahi bir siyasi gösteri olduğunu kabul eden bir dikta rejimini tesis etmeğe çalışmıştır.

Bir taraftan her yazı ve maka-

le için dâvalar açılırken ve seksen yaşındaki Hüseyin Cahit Yalçın hapse girerken, diğer yandan gösteri yürüyüşleri kanunu sadece muhalefete tatbik edilmeye başlanmış ve öbür taraftan da Devlet Radyosu daimi şekilde vatandaş aklı selimini bir an dahi düşünemiyerek şursuz bir şekilde propagandaya devam etmiştir. En nihayet, Nasreddin Hocanın kar helvası misali, kendi icatları olan Vatan Cephesi, faaliyete geçirilmiştir.

İşte Demokrat iktidarın anlayamadığı ve göremediği "Bilinmeyen Türkiye" bütün bu tazyiklerin ve manasız propagandanın tesirine asla kapılmayarak, tatbik kabiliyeti olmayan kanunları şursuz bir şekilde bertaraf etmiştir. Neşir yasaklarının arkasında saklanan hakikatleri görmüş, tekziplerin mânâsını anlamış ve muhalefetin sesine candan kulak vererek onu dikkatle dinlemeye başlamıştır.

Anayasayı, ellerine bir meş'ale olarak alıp Meclisten milletın sinesine indiklerini iddia eden 1946 demokratlarından, kenara çekilmiş üç beş kişiden başka ortada kimsenin kalmadığını ve hakikaten Anayasa ve insan hak ve hürriyetlerini bugün artık lâyıki veçhile temsil edenlerin C.H. Partisi muhalefeti olduğunu idrak eden vatandaş çoğunluğunun azimli kararı ve iradesi karşısında gerilemeye başlayan D. Parti iktidarı, bu vatandaş kitlesinin karşısına çıkmaktan korktuğu içindir ki, ünlü hukukçularının ne şekilde müdafaa ettiklerini bizzat kendilerinin dahi anlamakta güçlük çektikleri hukuk dışı tefsirlerle, ara ve mahalli seçimleri de ileriye atmakta tereddüt etmemiştir.

Fakat nihayet D. P. görmüştür ki, vatandaşın itimadını nizasız bir şekilde kazanmadan, zorla ve tasvip edilmeyen seçim taktikleri ile iktidar da kalmak güçtür. Radyonun tek taraflı neşriyatı, zorla tatbik edilmek istenilen anti demokratik kanunlar, neşir yasakları, tekzipler ve müreffeh istikbal edebiyatı vatandaş ekseriyetine tesir etmemektedir. Vatandaşın içersine katılan ve ondan bir parça olduğunu samimi olarak kendilerine anlatan muhalefetin gittiği yoldan gitmeye başlamış gibidir. Demokrat Parti mebusları da, şikâyetlerle karşılaşsalar bile, vatandaşla konuşmalı, vilâyetleri, kazaları ve

hatta köyleri gezmelidir. Mücadele sahası, demokratik rejimlerde vatan sathıdır ve üstün hâkem olan vatan daştır.

İşte bu gerçeği kavramış görünen D. Parti, bir tamim çıkararak mebuslarını seçim bölgelerini ve bilhassa C. P. Partisi tarafından seçim kazanılmış vilâyetleri gezmeğe davet etmiştir. Öyle ümit ederiz ki, samimi kanaatleri üst kademelere aksettirdiği ve orada bir makes bulduğu takdirde, D. Parti mensuplarının bu gezilerinden memleketin demokratik gelişmesi çok faydalanacaktır. Anlayışlı olduğu muhakkak olan seçmen vatandaşın karşısına her iki parti müsavi şartlar altında çıktığından ve fikirlerini izah ettikten sonra, vatandaşın vereceği karar münakaşasız kabul edilecektir.

Kademeli İhraç Primleri

15 Ağustos 1959 tarihli Resmî Gazete'de neşredilen bir Kararnameye göre, 4 Ağustosta vazedilmiş olan ihraç primleri sistemi geniş ölçüde tasfiye edilmiştir. Hatırlandığı üzere, 4 Ağustosta paramızın kıymeti fiilen değiştirilirken ve bilumum ithalât için 1\$=9 liralık bir kur kabul edilirken, ihraç maddeleri için kademeli bir permi sistemi cihetine gidilmişti. Böylece, dolar başına 210 kuruşluk prim en alçak kademeyi teşkil etmiş ve bu prim tütün, bakır, krom ve afyon ihracatına tatbik edilmişti. İkinci kademe ise dolar başına 280 kuruş olup üzüm, incir ve fındık ihracatına tatbik edilmekte idi. Nihayet bütün diğer ihraç maddelerine 620 kuruşluk prim tatbik edilmişti. Kademeli ihraç primi usulünün tatbiki iki esas sebebe istinat ediyordu : Birinci sebep, enflasyon esnasında fiyatları diğer maddelerin fiyatları kadar yükselmemiş olan bazı ihraç maddeleri fiyatlarının aşırı şekilde yükselmesine mâni olmak. Bu maddelere verilecek ihraç primlerini muayyen seviyelerde tutmak suretiyle ihraç fiyatlarının fazla yükselmesine mâni olunuyor ve bu şekilde fiyatlar, mâni olunuyor ve bu şekilde hareketle devalüasyon neticesinde ihracatçı ve bir dereceye kadar mâni olunuyordu. İkinci sebep, primlerin, kademeli oluşundan dolayı ithalât kıymetleri ile ihraçat kıymetleri arasındaki tahassül edecek farklar sayesinde bir miktar iştiracı

gücünün massedilmesi ve böylece ekonomide anti-enflasyonist bir tesirin meydana getirilmesi idi. OECE ile yapılan anlaşmada kambiyo kur farklarından tahassül edecek fonun yatırımların finansmanında kullanılması derpiş edilmişti.

Bu sistem, esas itibariyle muvakkat olmakla beraber, iyi kullanılması ve fonda biriken paraların gereken maksatlara tahsis edilmesi şartıyla, stalibizasyonun tahakkukunda hizmet edebilirdi. İyi iyileşmesi için gereken şartların başkası çeşitli maddeler için tespit edilen kademeli kurların, bu maddenin dünya piyasasındaki fiyatı ve dahildeki maliyetine tekabül edecek şekilde hesaplanması idi. Bu gayeye vasıl olmak için kademeli prim sisteminden daha elastikî olan şu sistemin tatbiki daha iyi neticeler verebilirdi : ihracata da tek kur tatbik etmek, fakat fiyatları fazla yükselmemiş olan ihraç maddelerinden şartlara uygun bir ihraçat vergisi almak.

Kademeli primlerin taallük ettikleri maddenin satış şartlarına uygun olarak tespit edilmemesinin ilk misali krom olmuştur. Prim sistemi yürürlüğe girdikten kısa bir zaman sonra kromun sadece 210 kuruşluk primle ihraçının çok zor olduğu anlaşıldı. Prim uzunca bir müddet değiştirilmediği için krom ihracatında ehemmiyetli azalmalar oldu. 1958 Ocak-Haziran devresinde 300.000 tonluk krom ihraç edilmiş iken, 1959 Ocak-Haziran devresinde bu miktar 115.000 tona düştü. Nihayet krom ihracatını mümkün kılmak üzere 6 Mayıs 1959 tarihinde neşredilen bir kararname ile krom'a verilen ihraçat primi 210 kuruştan 620 kuruşa yükseltildi. Primlerin kaba olarak hesab edilmesi, krom mevzuunda bir istisna yapılması, maliyetleri yükselmiş olsun, olmasın, diğer ihraç mallarının primlerin yükselmesi istikametinde bir tazyik uyandırması mukadderdi. Nitekim son zamanlarda tütün ve fındık mevzularında bu tazyikler hayli fazlalıktı.

Esas itibariyle son günlerde mevzu bahis olan mesele şu idi : Kabahğma rağmen 4 Ağustosta kabul edilen prim sistemini bazı fashiylere tâbi tutarak bir müddet daha muhafaza etmek doğru olur muydu? Veya bu sistemi tamamen tasfiye etmek zamanı gelmiş miydi?

Türkiye İktisat Gazetesi'nin 20 Ağustos tarihli nüshasında çıkan bir baş yazıda Dr. Cihat İren prim sisteminde hükümet tarafından yapılan son reviz-

yonu istikrar programını takviye edecek istikamette görmektedir. Ancak hukukî, iktisadî ve psikolojik bakımlardan «Türk parasının tek râyice ırcasının ve afyon ile tütünden ihracat vergilerinin alınmasının daha uygun olurdu» şeklinde bir kanaat izhar etmektedir.

Tütün, afyon hariç, diğer ihraç maddelerine verilen primleri 210 ve 280 kuruştan birden 620 kuruşa çıkarmakla hükümetin istikrar hedefini takviye ettiği bizzet şüphelidir. Tek râyicî ihraçat sistemine geçmek mümkün değildiyse kanaatimizce ihraçat prim seviyesini tasahihe tâbi tutarak kademeli prim sistemini bir müddet daha muhafaza etmek isabetli olacaktı. Bu düşüncenin sebeplerini izah etmeğe çalışalım. Halihazırda zirâî maddelerde maliyetler, 9 liralık bir kambiyo rayicinin altında rayicilerle bu maddelerin ihracatına mâni olacak nisbette henüz yükselmemiştir. Üzüm, incir, fındık gibi an'anevî ihraç maddelerimiz bakımından durumun böyle olduğunu göstermeğe çalışacağız. Fakat bunun en iyi misali, diğer an'anevî ihraç maddesi olan tütün ihraç priminin sadece 210 kuruştan 280 kuruşa yükseltilmesidir. Diğer bir deyişle tütündeki maliyet artışlarını karşılamak için primde sadece %33 nispetinde bir artış kâfi gelirken, üzüm, incir ve fındığın ihracatını sağlamak üzere %121 nispetinde bir prim artışına lüzum var mıydı? 4 Ağustosta beri kuru meyvaların istihsal maliyetinde bu nispette bir yükselme mi vuku bulmuştur? Kuru meyvaların priminde bir artış yapılmasının lâzımgeldiğini kabul etmekle beraber, nisbetin çok fazla yüksek tutulduğu düşüncesindeyiz. Primin arttırılmasını müteakip fiyatların otomatik şekilde fırlaması bunu teyid ediyor. Meselâ İzmir'de 10 No. lu üzümün fiyatı 12 Ağustosta kilo başına 165 kuruş, 22 Ağustosta 255 kuruşa çıkmış, diğer bir deyişle çok kısa bir zamanda %54 nispetinde yükselmiştir. İncir ve fındık fiyatlarında buna benzer durumlara şahit olacağımıza şüphe yoktur. Netice nedir? Müstahsil ve tüccar aşırı bir kâr sağlamış olmaktadırlar. Eskiden devlete bir nev'i vergi şeklinde intikal eden parayı şimdi müstahsil ve tüccar fazla kâr şeklinde paylaşacaklardır. Kanaatimizce, madem ki kademeli prim sistemine hâlâ devam edilmektedir, o halde kuru meyvalar için de eskisinden daha yüksek olmakla beraber, yine 620 kuruştan çok alçak bir prim verilmesi mümkün olur ve bu sayede istihsal ve ihracat teşvik edile-

bilirdi.

Kambiyo kur farkları fonuna dair son bir kelime .Bu fonda 4 Ağustostan beri takriben 600 milyon liranın biriktiği söylenmektedir. Katî rakam malûm olmadığı gibi sarfediliş şekli de bilinmemektedir. Esasında bu paraların anlaşmada yazılı maksatların haricinde sarfedilmiş olması çok muhtemeldir. Sarf şekli meselesi bir kenara, bu fonun istikrar politikasının iyi âletlerinden birini teşkil edebilirdi. Nitekim ocak - haziran 1959 devresinde yapılan ihracattan, Fon'a birikmiş olması lâzımgelen mecmu miktar 373 milyon lira civarında olması lâzımdır. Bunun 85 milyon lirası kuru meyvadan, 18 milyon lirası kromdan ve 270 milyon lirası tütünden gelmiştir. Tütün ihraç priminin ancak %33 nispetinde arttırılmasının sebebi şimdi daha iyi anlaşılmalıdır.

Eski Demokratlara Af

Af müessesesinin lehinde olanlar şu ilerde D.P. Genel İdare Kurulunun neşrettiği bir tebliğe bakarlarsa iddialarında haklı gözükmek üzere olduklarını anhyabilirler. Yeni karar parti tebliğinde şöyle ifade edilmektedir : Parti kurulduğundan bugüne kadar çıkarılan, ayrılan ya da ayrılmış kabul edilen eski üyeler affedileceklerdir, yeniden partiye intisap ettikleri taktirde bütün hakları kendilerine iade edilecektir.

Uzun toplantılardan sonra alınmış olan böyle bir kararın partiye faydalı mı, yoksa zararlı mı olacağı ayrı bir mesele. Yalnız memleket ve millet menfaatlarını parti menfaatlarına tercih edenler için D.P. nin geçici ve neticesiz taizleri hiçbir fayda sağlamıyacaktır. Ne var ki, D.P. nin muhalefetteki vaatlerine mukabil iktidardaki gidişini kat'iyetle tasvip etmeyenler D.P. yi ideal yola döndürmek için sarfettikleri mesainin akim kaldığını henüz unutmamışlardır. Bunu bilen ideralist demokratlar inanç ve gayelerine daha uygun yolu çoktan seçmişler, prensiplerine daha fazla yer veren teşekküllere girmişlerdir. Mazinin izlerini henüz unutmayanlar için böyle bir affın ne faydası olabilir? Aftan sonra D.P. ye tekrar girmek için müracaat edecek olanlar, D.P. den, prensip uğruna değil, menfaat veya şahsî ihtiraslar uğruna ayrılanlardır. Fakat bu sefer de az bir zümreyi kazanırken tarafsız

vatandaşları aleyhlerine gevirecekleri muhakkaktır.

Malûm olduğu veçhile 1946 da memlekette demokratik müesseseleri kurmak için ilk adım atılmış, tek parti rejimine son verilmek istenmiş ve bu temayü 1950 seçiminde tahakkuk etmişti. Rejim değiştirmenin sevinci içinde olan vatandaşlar, çok kısa zamanda vaadlerin unutulduğuna, demokratik müesseselerin islâhından ziyade onları yoketme yollarının arandığına şahit olunca, sükûtu hayale uğradılar. Bu durum karşısında vaadlerine sadık idealist demokratlar yegâne yolu partiden ayrılmada buldular. Onun için bu kimseleri inandıkları yoldan döndürmek ancak aradaki prensip ayrılıklarını gidermekle mümkün olur. Yoksa böyle bir ıslaha girişmeden küsmüş demokratları af ile geri döndürmeye uğraşmak hayal olur.

D.P. yi içine düştüğü çıkmazdan kurtaracak tek yol, parti içindeki anlaşmazlıkları giderirken parti dışındakileri de memnun edecek kararlar almaktır. Oyların neticesine tesir edenleri hesaba katmıyarak, D.P. yi vasıta olarak kullandıkları için partiden ayrılmış olanlara kucak açmak isteniyorsa, afdan fayda bekleyenler zararlı çıkacaklardır. Genel İdare Kurulunun almış olduğu bu karar, yalnız partiye küsmüş demokratları aralarına almak değil, eskiden beri vatandaşların alayla karşıladıkları Vatan Cephesinin kadrosunu genişletmek ve böylece partideki hizipçiliği önlemek gayesini güdüyor. Hiç şüphesizki Vatan gibi ulvî bir mefhumun küçük menfaatlara alet edilmesi vatandaşlar arasında nasıl bir infial uyandırıyor, bugün *Affettik* sözü de o derece nahış karşılanıyor. İstemiyerek, kim kimi affediyor diye söyleniyorlar.

Bizce demir kafesler arkasında fikirlerinin kurbanı gazeteciler beklerken, süistimallerinden dolayı partiden ayrılmış olanları af etmek bu memlekette hâlen küçük menfaatlara çatıştığına delil sayılmaktadır. Esasen af mahkûmlar içindir. Şayet D.P. den ayrılanlar, suçlu sayılıyorsa onları affederek aralarına alanlar da suç ortaklarıdır. Acaba suç ortaklarını kim affedecek?

Kanaatimizce umumî efkâr, artık D.P. nin düştüğü çıkmazdan kurtulmak için hertürlü gayri meşru yollara başvurmaktan çekinmediğini anlamış bulunuyor. Beğenilmeyen politikasını beğenirmeye çalışmak, eskileri boyayarak yenileştirmeyi denemek oluyor ki, bu

da halkın gözünden kaçmıyor. Asıl olan boyamak değil, eskiyi onarmaktır. D. P. bunu yaptığı azman ne af müessesesine ne de gayri meşru bir harekete ihtiyacı hissetmeyecektir.

Evet D.P. Genel İdare Kurulu eski demokratları affederek kolayca aralarına alacaklarını, bundan da herkesin memnun olacağını sanmakla düştüğü tenakuzun farkına varamamaktadır. Halbuki 1946 demokratları ayrıldıktan bugüne kadar D.P. nin affedilebilmesi için iktidarı ehil ellere teslim etmenin zamanının geldiğini müteaddit defalar söylemişlerdir. Şayet vakit geçirmeden D.P. bu tavsiyeye uyarsa hem eski demokratlar, hem de millî irade-kendi tabirleri- onları belki affedebilir.

Vergi Tahsilâtının Seyri

25 Temmuz tarihli Maliye Bülteninde 1959-60 malî yılının ilk dört ayma ait vergi tahsilâtı rakkamları yayımlanmıştır. Bu rakkamları bütçedeki vergi varidatı tahminleri ile mukayese ederek bütçenin halihazırdaki durumu ve muhtemel bütçe açığı hakkında fikir edinmek mümkün olacaktır.

4 aylık mecmu tahsilâtın üzerinde duralım. 1959-60 malî yılının ilk dört ayında (Mart, Nisan, Mayıs, Haziran) tahsilât yekûnu 1783,7 milyon lira olmuştur. Geçen malî yılın aynı dört ay zarfında ise mecmu tahsilât 1563,3 milyon lira idi. Şu halde içinde bulunduğumuz malî yılda 4 aylık tahsilât, geçen yıl aynı devreye nazaran 220 milyon fazla olmuştur. Artış nispeti % 14 civarındadır. 1958-59 malî yılı için yapılan mecmu varidat tahmini ise 5997,8 milyon liradır. Bu tahmine göre dört aylık vergi tahsilâtının ortalama olarak 2000 milyon lira civarında olması lâzım gelirdi. Diğer bir deyişle, ilk dört aylık vergi tahsilâtı bütçede açık meydana getirmeyecek şekilde seyretse idi, 2000 milyon lira olması lâzım gelecekti. Oysa ki 1959-60 malî yılında dört aylık fiilî vergi tahsilâtı 1783,7 milyon lira olmuştur, yani tahmine nazaran 227,3 milyon lira noksandır.

Malî yılı müteakip kısmında, fiilî vergi tahsilâtı ile varidat tahmini arasındaki fark aynı tempo üzerinde devam ederse, bütçe açığının 682 milyon lira civarında olması muhtemeldir. Kaldı ki

Meclisin son fevkalâde celsesinde bütçede 60 milyon liralık bir ek ödeneğin yapılması kabul edilmiştir. Bu ek ödenek de masraflara ilâve edilirse, malî yılın sonundaki açığın 700 milyon lira olacağı anlaşılmaktadır.

Fransız Atom Deneyi Ve İngiliz Tepkisi

Son haftalarda batıda tartışma konusu olan olaylar üzerinde ibretle durulmaya değer. Hususiyle Doğu - Batı arasındaki gerginliğin yatışmaya yöneldiği bir ânda, NATO büyükleri arasındaki karşılıklı suçlamalar, dünya halk oyunda, kendileri için hiç de uygun bir eğilim göstermeyecektir. Görünen odur ki, Avrupalılar arasındaki birbirini çekmezlik, menfaat çatışmaları, kuvvet denklemi hesapları, tekrar ön cepheye geçmiştir.

Daha doğrusu; doğu - batı arasındaki gerginlik, batılılar arasında eski mücadele konularının üstünde, geçici bir örtü olmuştu. Şimdi bu örtü yavaş yavaş kalkınca, geçmişi düşmanlıklarla dolduran dertlerin hiç değişmediği, aksine ne kadar derine çöktüğü görülüyor.

Fransızlar uzun zamandır üzerinde büyük paralar ve emekler harcadıkları kendi Atom bombalarını, Eylül içinde Sahra'da patlatacaklar. Baştan beri İngilizler, Fransızların Atom bombasına sahip olmalarını istekle karşılamamışlardır. Bu gün bu konuda, İngiliz basınında, Fransa'ya karşı yeni bir suçlama başlamıştır. İngiliz basınına göre, Fransızların Atom bombasını Eylül içinde deneme yolundaki gayretleri, Doğu - Batı gerginliğinin yatıştırılmasına zıt bir tutumdur. Kaldı ki Fransızlar bu silâhı yapmada, Almanya ile işbirliği etmektedirler. Almanlar gerek malî yünden, ve gerekse ilim adamı ve teknisyen verme yolunda kendilerine yardım ediyorlar. Bu ise, 1954 Paris anlaşmalarına aykırıdır. İngiliz basınının bu yoldaki ataklarına, Moskova'da karışmış, İzvestiya gazetesi, İngiliz basınının yazılarını yayınlamış ve Moskova Radyosu da, Almanya'nın intikam almak için silâhlandığı yolundaki iddialarına, bunu delil gibi kullanmıştır. O kadar ki, Paris ve Bonn'daki Rus elçilerinin Fransız Devlet Başkanına ve Alman Başvekiline verdikleri mektup ve NATO'da,

bu konuya özel bir yer ayrıldığı söylenmektedir.

Amerikan - Sovyet yakınlaşması sulh içinde birlikte yaşamının mecbur kıldığı bir adımdır. Fakat Batılılar arasındaki tartışmanın gerçek sebebi bu değildir. Henüz Amerika Atom denemelerini durdurmaya râzı olmamıştır. İngiltere'de nükleer silâhlarla ilgili tartışma, dünya basınında geniş yer bulmuştur. Bu konuda muhalif ve iktidar partisi tutumu bilinen sebeplerden değişmemiştir. Genel bir silâhsızlanma yokken ve İngiliz - Amerikan tutumu da aynı olduğuna göre, Fransa'nın Atom denemelerinin Rus - Amerikan buluşmasında, kötü etkiler yapacağı yolundaki sözler pek inandırıcı olamaz.

Gerçek sebepler çok başkadır. Fransa genel bir silâhsızlanma toplantısına, kendi Atom silâhlarına sahip olmadan gitmeğe istekli değil. Konferans masasına oturacak dört büyükler arasında Atom silâhlarına sahip olmayan yalnız Fransa'dır. Fransa'ya göre, İngiltere aynı sebeplerden kendi atom silâhlarını yaptı. Bu silâh, büyük devlet olmanın belirtisidir. Fransa'yı ikinci, diğerlerini birinci sınıf devlet sırasına koyacak zirve toplantılarına karşı isteksizliği bundandır.

..

Alman ilim adamlarının Fransız atom bombasının yapılmasına yardım ettikleri Fransız ve Alman yetkililerince yalanlanmıştır. Fakat İngiliz gazeteleri, bu yalanlanmanın inandırıcı olmadığına ısrarcıdır. İngiliz gazetelerinin ileri sürdüklerinin özeti şudur : Nükleer alanında çalışan iki taraf bilgileri, birlikte çalışmaktadırlar, veya en az birbirlerine bilgi vermektedirler. Alsas'ta ortak bir roket araştırma istasyonu vardır. Sahrada Atom deneyi alanının hazırlanmasına Alman bilgileri yardım etmektedirler. Fransız - Alman özel nükleer sanayii, sıkı olarak beraber çalışmaktadırlar. İki devlet, şimdi askerî, teknik ve ticarî olarak çok sıkı birbirlerine bağlanmıştır. Bu bakımdan yalnız birisinin Atom bombasına sahip olacağı düşünülemez. Bu durum 1954 anlaşmasına aykırıdır.

Hatırlanacağı gibi 1954 Paris anlaşması Almanya'nın, Batı savunma birliğine ve NATO'ya katılmasını sağlamıştır. Bu anlaşmayı imzaya müttefikleri Fransa'yı zorlamıştı. Fransa uzun müddet, gelecekte silâhlanacak bir Almanya'nın mı, yoksa o ândaki silâhlı Rusya'nın mı, Fransa için daha büyük teh-

like olduğuna karar vermekte bocaladı. Neticede, Sovyet tehlikesi ağır basmıştır. Fakat Almanya'ya karşı da gereken tedbirler eksik bırakılmak istenmemiştir. Paris anlaşması, bir bakıma Almanya'nın bağımsız harp yapma gücünü ortadan kaldıracak biçimde kaleme alındı. Buna göre Almanya; Atom ve Biolojik silâhlar, uzun menzilli füze, güdümlü mermi, büyük harp gemisi ve stratejik bombardıman tayyareleri yapmayacaktır. İkiye bölünmüş bir Almanya'nın üstelik de bu şartları kabulü, ister istemez, bağımsız bir dış politika ve harp gücünü yok etti. Şartlar şimdi çok değişmiştir. Roma anlaşmasının tatbik alanına konması, Müsterek pazarın gerçekleşmesi, uzun bir rüya olan Avrupa Federasyonuna doğru atılmış büyük adımlardır. İngiltere, Fransa atom bombası yaparsa, yalnız Fransa'nın atom bombasına sahip olacağı düşünülemez demesi, bu sebeptendir. Böyle bir gelişmeyi başından beri durdurmaya, İngiltere çok gayret harcamıştır. Fransız atom bombasına karşı aldığı durum, gerçekte müsterek pazarın Avrupa federasyonuna giden yollarını, dolambaçlı yollardan tıkama gayretleridir.

İngiltere bütün tarihi boyunca, Avrupa'da dengenin bir devlet tarafına eğilmesine karşı koymuştur. İddiası odur ki, bu gün bir devlet yerine, bir bloke beliriyor. Hele bu atom bombasına da sahip olursa, Rusya ve Amerika arasında gerçekten bir üçüncü güce olabilir.

Afrika devletlerinin Sahra'da yapılacak Atom deneyine karşı aldıkları karara İngiliz basınında ayrılan özel yerden sonra, şimdi de Paris anlaşmalarının söz konusu edilmesine şaşmamak gerekir. Yalnız hâtıra hemen şu geliyor:

Yalanlamalar gerçekse ve işbirliği ilim adamlarının çalışmalarının özel çerçevesinde ise bunu 1954 anlaşmalarına aykırı bulmak güçtür.

Amerika Cumhurbaşkanı'nın Avrupa Gezisi

Sovyet - Amerikan Devletinin, son söz söylemeye yetkili başlarının, yakın gelecekteki buluşmaları, Avrupa'da değişik tepkiler uyandırmıştır. Amerika, müttefikleri arasında beliren, şüphe ve endişeleri yatıştırmak için bir seri gayretler harcamaktadır. Bunlardan en önemlisi, Amerikan Cumhurbaşkanı'nın Avrupa'ya yaptığı gezidir.

Sovyet - Amerikan yakınlaşmasına, Avrupa'dan yükselen ses, yavaş yavaş gerçek tonunu bulmuştur. Görülen odur ki, Avrupa'nın gerçek duygusu bu buluşmayı isteyip istememek olmayıp, daha çok Amerika ile kendi münasebetlerinin bu günkü şeklidir. Başka bir deyimle, büyük tartışma Batılıların kendi aralarındaki problemlerdir. Bu açıkça bu gün, Kruşçev - Eisenhower buluşmasını ikinci sıraya indirmiştir. Tartışmanın merkezi uzun zamandır NATO içinde geçen konuların birinci sıraya çıkmasında, Amerika'nın kendilerine ikinci veya üçüncü derecede güç işlemi yapması çevresinde dolayıyor. Olayların gerçeğine varmak için biraz geriye gitmek gerekiyor. Geçen yıla kadar, Rusya ile tutuşulacak bir harpte, Batının nükleer misilleme gücü, geniş ölçüde Amerika ve daha az bir ölçüde İngiltere'ye dayanıyordu. Atlantik anlaşması için de Atom silâhlarına sahip Devletler bu ikisi idi ve bu silâhları kendi kontrolleri altında tutuyorlardı. Bu gün de durum bu yoldadır. Fakat durum son zamanlarda değişmiştir. Avrupa Orduları taktik son zamanlarda da stratejik Nükleer silâhlarla donatılmaktadır. Bu bakımdan Avrupa Devletleri orduları, Nükleer harbinde etkili bir rol oynayacak güdedir. Bununla beraber Nükleer niteliğindeki bir harbin, gerek stratejik, gerek kullanma yetkisi, gerekse idaresi yetkisinden «Avrupalılar yoksundur.» NATO Genel Sekreteri «Foreign Affairs» in Nisan 1959 sayısına, yazdığı makalede şu soruyu ortaya atmıştır : Topraklarında uzun menzilli füze üstleri kurulan müttefik devletlerin, bunların kullanımında söz sahibi ve mesuliyet ortağı olmayışlarını anlamak güçtür. Sağ duyu bu yoldaki isteklerin karşılanmasını zorunlu kılıyor. Bu istekler Amerika tarafından karşılanmadığı içindir ki, Amerikan Atom bombardıman tayyareleri ve stokları Fransa'dan İngiltere'ye geçirildi.

Amerika Cumhur Başkanının Fransa'yı ziyaretinde, tartışma konularından biri de bu olacaktır. Fransa uzun zamandır müttefiklerin Dünyayı kapsayan stratejisinde eşit söz hakkı istediği gibi, Amerika'nın Nükleer silâhları, dünyanın herhangi bir yerinde kullanılmasında da kendisine danışılmasını istiyor. Fransa'ya göre birbirine bağlı bir dış politika yürütülecekse buna ihtiyaç vardır. Lübnan ve Kemoy adası olaylarındaki gibi tek taraflı hareketler,

Batının karar ortaklığı olmadan, kendilerini bir harbe sürükleyebilir. Bırdan ötürüdür ki Sovyet - Amerikan buluşması, tek taraflı verilmiş bu cinsten bir karar kabul ediliyor. Fransız Başvekilinin, Büyük Devletler arasındaki anlaşmalardan ezilmemek için sesimizi duyurabilecek ve söylediğimizi anlatacak durumda olmalıyız, sözünün mânâsı budur.

Fransız Cumhurbaşkanı, Eisenhower'ın Sovyet Başvekili ile şahsî buluşmasının Kuzey Atlantik Paktı Devletlerinin dayanışmasını ciddi olarak zedelediği inancındadır. Pakıtın en güzel üyesini bağımsız hareketi, bağları koparmamışsa da zedelemiştir. O halde bu yoldaki hareket, diğer üyelerin de NATO dışındaki politikasının metodlarını değiştirmeye ve sesini dünyada işittirmeyi haklı kılar. Fransa'nın sesi ve Rusya'nın Paris Elçisinin de bu sırada De Gaulle'e yaptığı ziyaret biraz Amerikayı sıkışmış görülüyor. Amerika'da, Rusya'nın Fransa'ya bu yolda cesaret verdiğini, Harpten sonra Almanya'ya karşı De Gaulle'ün Moskova'yla imzaladığı anlaşmaya benzer bir tertibe Fransa'yı çekmek istediğini ileri sürüyor. Olaylar karışık bir niteliğe bürünmüştür. Bunun yanında, Atom sırlarının, İngiltere gibi Fransa'yla da paylaşılması, Fransa'nın Cezayir politikasının desteklenmesini Amerika'dan isteneceği biliniyor. Sızan haberler Amerika'nın bu istekleri soğuk karşıladığıdır. Diğer yandan Fransa'nın üçüncü kuvvet olarak gerçekleştirmek istediği Avrupa Federasyonu adına siyasî liderlik arzusu da, Batıda istekle karşılanmamıştır. Avrupa Federasyonu Altılarının değer verdiği özlemdir. Fakat bağımsız bir politikadan çok Amerika'ya bağlı bir dış politikayı istiyorlar.

●● İngiltere'nin Amerika'yla çözülecek hiçbir konusu yoktur. İtalyanlar; kendilerine Fransa - İngiltere - Almanya kadar önem verilmediğinden şikâyetçidir. Almanya'nın, Berlin ve Almanya'nın birleştirilmesi konusunda, Amerika ile fikir birliği tam değildir. Şimdiye kadar batının Almanya Politikasını, Dr. Adenauer tâyin etmişti, şimdi bu konuda yeni bir politika çizilecekse, Batı Almanya Başbakanı ile anlaşmak güç olacaktır.

Amerikada Çelik İşçilerinin Grevi

Amerikan umumî efkârını, kongre ve hükümeti hâlen üç büyük mesele meşgul etmektedir. Bunlardan biri, Sovyet Rusya Başbakanı Bay Nikita Krusev'in Eylülün ilk haftalarında vuku bulacak ziyaretidir. İkinci mesele, sosyal politika ile ilgilidir ve sendikaların iç idarelerini daha demokratik esaslara bağlamak, sendika içindeki suiistimalleri önlemek ve tehdit ve şantajla sendikadan para sağlamak durumuna nihayet vermeyi hedef tutan bir kanun üzerinde Senato, Temsilciler Meclisi ve Hükümet görüşleri arasındaki ayrılığa bir hal çaresi bulmaktır. Üçüncü mesele ise, bir aydanberi devam eden ve daha da edeceğe benzeyen 500.000 çelik işçisinin grevidir.

Bugün Birleşik Amerika Devletlerinde 200 kadar sendika içinde teşkilâtlanmış 18 milyon işçi mevcuttur. Bu miktar, sınaî sektörde çalışmakta olan işçilerin aşağı yukarı üçte biridir. Kuvvetli bir şekilde teşkilâtlanmış bulunan çelik sanayii işçileri, Amerikan sendikacılığı ve ekonomik hayatı içinde önemli bir rol oynamaktadırlar. Hâlen devam etmekte olan grev, harbin sonundanberi çelik sanayiinde vuku bulan grevlerin altıncısıdır. Tecrübe göstermiştir ki grevler sonunda bu sanayi kolunda işçiler tarafından elde olunan avantajlar diğer sektörlerle de sirayet etmektedir. Binaenaleyh denilebilir ki şimdi çelik işçileri ile çelik işverenleri arasında ücretlerin artırılması mevzuunda başlamış olan mücadele esasında bütün Amerika ekonomisi için hususî bir mahiyet taşımaktadır ve karşı karşıya gelmiş bulunan yekûn emek ile yekûn sermayedir.

Grev iktisadî bir mahiyet taşımaktadır. Kollektif mukavele nihayete erince çelik işçileri sendikası, saat başına verilmekte olan 3 dolar 10 sent ücretin (28,5 lira) 15 sent artırılmasını talep etmiştir. Sendika bu talebini yaparken kârların bu artırmayı mümkün kıldığını iddia etmiştir. Bu iddiaya karşı işverenler, çelik fiyatlarını artırmaksızın ücretlerde bir yükseltme yapmanın imkânsız olduğunu ileri sürmüşlerdir. Çelik fiyatlarını artırmamanın ise memleketin genel menfaatine uygun olmadığını söylemektedirler. Bu görüş hükümet tarafından da kabul olunmaktadır.

Uyuşmazlığın hâli için şimdilik hükümet tarafları tamamile serbest bırakmakta ve Tagt-Hartley Kanununun Cumhurbaşkanına tanıdığı olağanüstü selâhiyetleri kullanmayı düşünmemektedir. Filhakika mezkûr kanun, memleketin emniyet ve sağlığı bahis konusu olduğu hallerde Cumhurbaşkanına 80 gün devam edecek bir süre için greve nihayet vermek selâhiyetini tanımaktadır. Bu 80 gün içinde de bir anlaşmaya varılamazsa, grev yeniden başlayabilir. Öyle görünüyör ki, arzu etmemesine rağmen Başkan Eisenhower bu selâhiyetini kullanmak zorunda kalacaktır. Zira bir taraftan grev uzamakta diğer

taraftan da senatörler Başkanın müdahalesini talep etmektedirler.

Bir aydanberi devam eden grev şimdiye kadar çelik piyasasına tesir etmemiştir. Çünkü kumpanyaların ellerinde geniş stoklar bulunmakta idi. Bu stoklar daha bir ay devam edebilecek miktardadır. Bu bakımdan işverenlerin durumu oldukça kuvvetli görünmektedir. Buna mukabil grev halinde bulunan 500 bin işçi ücretsiz geçen günlerin ağırlığını hissetmeğe başlamışlardır. Zira sendikaları üç yıl önce kanuna itaatsizlikten ötürü büyük bir mali sarsıntı geçirmişti.

Tarafsızlık mı Yoksa Korku mu?

Mehmet FATİH

İki kere iki dört eder, ateş sıcaktır... gibi «gerçek yargıları» kimseyi öfkelen-dirmez. Oysa, «yanlış», «kötü», «çirkin» gibi «değer yargıları» insanı çileden çıkarır. «Kimseye gözünün üstünde kaşın var demeye gelmiyor» deyimiyle halkımız bu gerçeğe parmağını basmıştır. Büyük bir anlam taşıyan bir söz daha var : «Kabahat samur kürk olsa kimseler giyemez.»

Ayıp ve kusurlarının araştırılması- nı çoğu nefretle karşılayan insanoğlu, düşüncelerindeki yanlışların ayıklanma- sına pek öyle razı olmuyor. Hele politika ve san'at alanında «doğru», «iyi» ve «güzel»'in sonunu bir düşünün. Sahteleri pek bol olan bu mücevherler kapanın elinde kalmıştır. Genellikle denebilir ki, insanoğlu kendi inançlarına aykırı değerlemeler karşısında, bilgi ve hoşgörü'den yoksun olduğu ölçüde, şiddetli tepkiler göstermektedir.

Son zamanlarda, aydınların politik tutumları hakkında yapılan önemli tartışmaları yukarıdaki düşüncelerin ışığında izlemeyi faydalı buldum. Bahis konusu tartışmaların sonuçlarını şöyle özetleyebiliriz :

Haldun Taner'e göre (1) ; tarafsız bilim adamları ve san'atçılar parti kavgalarına, günlük politikanın pis çetmelerine karışmaksızın iyi, doğru, güzel düşünceleri herkese karşı savunmalıdır.

Ömer Sakıp'a göre (2) ; bilim adamları ve san'atçılar, donmuş görüşlerden uzaklaşmalı, mutlu bir toplum düzeninin kurulması yolunda demokratik ilkeleri savunarak onları biran evvel haya-

ta uygulamak için çalışmalıdırlar.

Memet Fuat (3) ise yukarıdaki görüşleri yerden yere vuracak üçüncü bir aydın tipi düşünmenin mümkün olduğunu ileri sürerek diyor ki : «İş bu geçitliliği ortadan kaldırmakta seğil, gerçekten namuslu, dürüst, memleketini seven insan olabilmekte.» «Ne yapılmalı?» sorusuna «açık-seçik, kesin, herkesin katılabileceği bir yanıt verilmemesi-ne yerinmemeli, sevinmeliyiz bence.»

İnsan, bu üç türlü fikir üzerinde derin derin düşünmekten kendini alamıyor. Toplumsal yaşantımızda izler bırakan şu üç san'atçımızın tutumlarından hangisinin yolumuzu aydınlayabileceğini araştırmalıyız. İlk önce, bütün aydınların, üzerinde kuşkusuz birleşeceklerini sandığımız şu gerçekleri gözden geçirelim ve sonra ülkemizin sorumluları katında bunların ne denli saygı gördüklerini düşünelim.

(a) Eğitim uygarlığın mayası, kalkınmanın can damarıdır. Kalkınmak isteyen uluslar herşeyden önce eğitime dört elle sarılmalıdırlar. (b) «Doğru, «iyi» ve «Güzel»'in en büyük düşmanı bağınazlıktır (taassuptur). Onun varolduğu yerde bilim, san'at ve özgür insan yok olur.

(c) Hastalıklı bir ekonomi düzeni üzerinde sağlam yapılar kurulamaz. Plânsız, programsız ve kontrolsüz yatırımlarla bir ulusun kalkınması değil ancak yıkılması sağlanır.

(d) Hukuk ve ahlâk prensiplerine saygı duyulmuyorsa, siyasal haklar, tüzel inanca (adli teminat), seçim güvenliği, bilim ve basın özgürlüğü günden

güne kısılıyorsa, büyük tehlike başgöstermiş demektir.

Acaba, yukarıdaki dört gerçek bakımından yurdumuzun hâli niceidir? İşte, bu soruya, yukarıda andığımız san'atçıların verecekleri yanıtlar, tutumlarının temellerini aydınlatacaktır.

Anladığımızı göre, Haldun Taner, «iyi», «doğru» ve «güzel»'den yana olup, onları herkese karşı savunmak ister. Şüphesiz güzel bir istek. Buraya değin onunla birlikiz. Ama nasıl savunmak? Bu noktada iş çatallaşiyor. Hep biliriz ki, savunma eylemi, ancak bir saldırı hâlinde mümkün olur. Öyleyse Haldun Taner'in şu soruyu yanıtlaması gerekir. Günümüzde iyi, doğru ve güzel düşüncelere saldıran güçler var mıdır? Erdemleri temelinden yıkmak ereğini güden saldırganlar, en ağır suçlarını eğitim, hukuk, özgürlük ve ahlâk yolunda işlemezler mi? Haldun Taner bu sorulara hayır diyebilir mi? Hiç sanmıyorum. Gerçi hayır demesi, çok umut kırıcı da olsa, davranışlarındaki gelişmeyi bir nebze azaltacaktır. Öyle ya. Madem ki toplumsal işlerimiz tıkırındadır, o güzelim tarafsızlıktan ayrılıp da politika çirkeflerine bulaşmanın âlemi var mı? Ama bir de aksini düşünelim. Haldun Taner o sorularımıza evet denses ne olur? O zaman bir ateş çemberi vicdanını sıkıp yakacaktır. O zaman belki de, neme lâzım, ben pis politikaya karışmam demeyecek, iyi, doğru ve güzel'in safında kötü, yanlış ve çirkinle çarpışacaktır.

Ömer Sakıp, Forum'daki yazılarında, bütün gücüyle şu gerçeği duyurmaya çalışmakta : Mutlu bir toplum düzeni ancak, demokratik ilkelerle kurulabilir. Vakit kaybetmiyelim. Tutum çok iyi bilinen iktidarın ekmeğine yağ sürmeyelim. Haklıdır. Bilelim ki uygar ve mutlu bir hayatı ancak, iyi, doğru ve güzelin harcıyla yoğrulmuş temeller üzerinde yaşayabiliriz. Fakat yaşayamıyoruz. Çünkü ya korkularımız, ya bençilliğimiz, ya fikirsel tembelliğimiz gerçekleri görüp göstermemize engel olmakta. Ahlâk antenlerimiz çalışmaz olmuş. Yaklaşan tehlikeler karşısında sadece, sığındığımız devekuşu mantığından meded umuyoruz.

Hem Haldun Taner'in, hem Ömer Sakıp'ın görüşlerini yerden yere vuracak bir fikir pehlivanı ortaya süren Memet Fuat'a gelince iş rengini biraz daha değiştiriyor. Memet Fuat demek ister ki, canım, ne diye telâş ediyorsunuz! Hastamızın başında bir doktor ye-

rine üç beş doktor bulunsa fena mı? Sonra, hastamıza konan teşhislerin birbirini hiç tutmaması ne iyi bir alâmet. Memet Fuat'ın sözlerini tekrar okuyalım: «Bir başkası bu iki aydın örneğini de yerden yere vuran sözler edebilir; o da bambaşka bir aydın çeşidini savunur. İş bu çeşitliliği ortadan kaldırmakta değil, gerçekten namuslu, dürüst, memleketini seven insan olabilmekte.» «Ne yapmalı? sorusuna açık-secik, kesin, herkesin katılabileceği bir yanıt verilmemesine yerinmemeli, sevinmeliyiz, hence.» Gördünüz mü? İşte böyle. Bugünlerin ağılatıcı atmosferi içinde, aydınların kaleminden böylesine tümceler okumak mümkün oluyor! İtiraf etmeli. O tümcelerin yaldızı oldukça çekicidir. Fakat unutmayalım ki bir veremliye sıtma tedavisi yapılmaz. Bir tifo salgını çiçek aşısı ile hiçbir zaman önlenmez. Bu toplum ağır hastadır. Hastalığın teşhisi yıllardanberi malûmdur. Fikir spekülasyonlarımızın zamanı çoktan geçti. Bilgi yok, ahlâk yok, akıl

ve tolerans yok. Bu yokluklar kasıp kavuruyor ortalığı. Bir çöl ortasında kalmışız. Eğitimsizlikten, korku ve bağınazlıktan yanıyoruz. Ağır hastamızın başında biz hâlâ uyuşuk bir tarafsızlıktan ya da teşhis bolluğundan dem vuruyor ve toplumsal hayatın alfabeti üstünde tartışma yapıyoruz. Okuyup yazmak için alfabeyi öğrenmek şart. Bu gerçeğin alternatifi olamaz. Bugünün koşulları altında, iktidarın malûm tutumuna karşı, fikir çeşitliliğini savunmak, dikilen özgürlük ve kültür fidanını kökünden söküp atmakla birdir. Fikir çeşitliliğini yaşatalım derken onu öldürmenin en kestirme yoluna sapmayalım. Çünkü, fikirler ancak insan hakları üzerinde titreyen bir hukuk düzeni içinde çiçek açarlar. Bunu sağlayan da ancak eğitim olabilir.

- (1) 21 Aralık 1958, Tercüman.
19 Mart 1959, Tercüman.
- (2) Forum, sayı 119, 1 Mart 1959.
Forum, sayı 122, 15 Nisan 1959.
- (3) Varlık, sayı 502, 15 Mayıs 1959.

İncelemeler

Baade Raporu

Son zamanlarda matbuatta özet halinde çıkan ve eskâri umumiyede tepki uyandıran Baade Raporunun geniş bir hülasasını iki kısım halinde neşrediyoruz. Birinci kısım aşağıdadır.

Başlıca toprak ve su meseleleri (bilhassa orman, çayır ve sulama mevzularında) bu meselelerin millî hasılanın hacmi ve büyümesi üzerindeki tesirleri :

1. Türkiye'nin nüfusu hızla artmaktadır. Ölüm nisbetinin azalması dolayısıyla nüfus artışı yılda yüzde 3 nisbetinde yükselmiştir. Birleşmiş Milletlerin dünya nüfusu hakkındaki bir incelemesinde (Study on World Population) Türkiye'nin nüfusunun 1975 de 40 milyonu bulacağı belirtilmektedir.

2. Nüfusun yılda 750 bin kişi artması gıda maddeleri istihsalinin de adam başına 350-400 kg. arttırılmasını gerektirmektedir. Yekûn olarak, gıda maddeleri istihsalini her yıl 260-300 bin ton hububat ünitesi arttırmak lâzımdır.

Türkiye'nin et, balık, süt v.s. istih-

lâki ancak asgarî hayvanî protein temin edebilmektedir. Türkiye'de adam başına düşen yıllık et istihlâki OECE'ye göre 16,5 -daha- realist bir hesapla 12 kg.- kg. dir ki bu, Avrupa'da en düşük et istihlâkine tekabül etmektedir. İstihlâk şimdiki asgarî seviyede tutulsa bile, istihsalini her yıl yüzde 3 nisbetinde arttırmak gerekmektedir.

3. Ziraî istihsalini arttırılmasını tahdit eden unsur kuraklıktır. Normal yağmur yağdığı takdirde Türk toprağının 2/3'ü yarı kurak (subarid) tir. Çok yağmur yağarsa 1/3'ten azı, yağmazsa 4/5'i yarı kuraktır.

Bu sahanın büyük bir kısmında susuz hububat istihsalinin ancak kuru ziraat usulüyle mümkün olduğu kabul edilmektedir. Bu tarz ziraatte hektar başı-

na alınan mahsul çok düşüktür. İyi yıllarda hektar başına 1000-1200 kg., kötü yıllarda 500-700 kgr. ve ortalama olarak 900 kgr. mahsul alınabilmektedir.

4. Toprağın şimdiki kullanılış şekli ve şimdiki ziraat usulleriyle, kuru ziraat sahalarının, Türkiye'nin muhtaç olduğu munzam hububat, et ve süt istihsalini karşılayabilmesi son derece şüphelidir. Gerçi Türkiye'nin yarı-kurak bölgelerinde ziraat ve hayvancılık ile istigal eden çiftçilerin istihsalini devlet çiftliklerinin istihsalini arasında verim bakımından mühimce bir fark mevcuttur. Ziraat usullerinin ıslâhıyla bu fark azaltılabilirse de, bunun önümüzdeki 10 yıl zarfında pek tesirli olması muhtemel görülmektedir. Hele çiftçilerin acilen muhtaç buldukları öğretim servislerinin genişletilmesi yoluna gidilmedikçe, yarı kuru bölgelerde hububat ve hayvancılık mevzularında verimin yakın bir istikbalde arttırılması imkânları daha da azalmış olur.

Türkiye'nin kuru ziraat bölgelerinde ekime açılacak munzam arazi mevcut değildir. Tam aksine, fakir bozkır çayıruları normal çok aşan bir ölçüde kullanılmaktadır. 1954 te FAO adına «Türkiye Toprakları» adlı bir etüd hazırlayan Marvet Oakes'a göre, Türkiye'nin ciddi erozyon tehlikesi olmadan ekebileceği topraklar 16,4 milyon hektardan ibarettir. Halbuki 1956 dan beri ekilen topraklar 22,45 milyon hektara erişmiştir. Demek ki ekime müsait toprakların hududu hâlen yüzde 57 nisbetinde aşılmıştır.

5. Türkiye'de yapılacak herhangi bir gezinti, endişe verecek bir berraklıkla, asla ekilmemesi lâzım gelen toprakların ekildiğini isbat eder. Toprağın ekimi ovalardan tepelere doğru yükselmektedir. Ekime son yıllar zarfında açılmış meyilli arazi hâlen derin erozyon kanalları göstermektedir. Eğer ekilmemesi gereken toprakların büyük bir kısmı yeniden sür'atle tohumlanıp, mer'a haline getirilmezse veya bundan sonraki erozyona karşı masraflı teras inşaatı

İlk kısmını 130 No.lu sayımızda neşrettiğimiz Dr. Gunnar Myrdal'ın «Hindistan'da İktisadi Kalkınma» adlı etüdünün ikinci kısmı bu sayıdadır. İstiyen okuyucularımız her iki kısmı birleştirip müstakil bir broşüre sahip olabilirler.

Hindistanda İktisadî Plânlama (II)

Harp te topyekûn bozgunundan sonra Almanya'nın içinde bulunduğuru durumu hatırlatmak isterim. Almanya'nın istihsal makineleri, evleri ve hemen her şeyi yerle bir edilmişti. Hayat seviyesi düşe düşe kuyunun dibini bulmuştu. Halk harabeler arasında yaşıyor, açlıktan, soğuktan kırılıyordu. Kendi gözlerimle gördüm bunları. O sırada ECE adına bu şartları inceliyordum. Almanlar topyekûn kırgın ve bozgunundan sonra birkaç yıl içinde dünyada eski mevkilerini kazanmışlarsa, bunu harp velvlesinden kurtarabildikleri birkaç parça alete borçlu değildir. Birçok ekonomistler Almanya'nın fabrikalarını yeniden kurmak ve dolayısıyla modernleştirmeleri sayesinde avantajlı çıktıklarında ağır birliği etmiştir. Alman mucizesi herşeyden önce Alman halkının iradesi, ustalığı, canlılığı ve yüksek işçiliği ile mümkün olmuştur.

Isterseniz Sovyetler Birliğini ele alalım. Endüstri âletleri harp içinde, uzmanların on yıl önce tahmin ettiğinden çok büyük tahrip görmüştür. Sovyetler yarı aç bir halkla ve tamamen tahrip edilmiş bir memlekette işe yeniden başladılar. Bunda muvaffak oldular ve her zamankinden çok daha kesin ve hızlı bir ekonomik gelişmeye giriştiler. Bunun bir izahı varsa o da insan oğullarının irade ve ustalıkları, sıkı ve hummalı çalışmalarıdır.

Geri kalmış bir ülkeyle ilerlemiş bir ülke arasında başlıca fark, insan faktöründedir. Bunu sade bir hümanist olarak değil, bir ekonomist olarak söylediğimi önemle belirtmek isterim. Geri kalmış bir ülkede daimi bir işsizlik ve iş kılığı mevcuttur ve sanırım Hindistan'da halk, ilerlemiş ülkeler halkının yıllık çalışma saatlerine kıyasla yüzde elliye ancak tutturabilir. Hindistan kalkınmak istiyorsa, e rgeç çalışma saatlerini arttırmak zorundadır. Çalıştıkları zamanlarda da randıman azdır. Bu, profesörler, öğrenciler, memurlar, mühendisler ve sanırım haklı ve tabii olarak yüksek mevkilere ulaşan birkaçı hariç bütün politikacılar için varittir. Aynı husus, tabii yaşama şartlarının düşüklüğü, gıda azlığı ve sıhatsızlık dolayısıyla devamlı hiç çalışmıyan veya gayri muntazam çalışan ve çalıştıkları zaman da sıkı ve randımanlı çalışmaları mümkün olmayan geniş işçi ve köylü kütleleri için büsbütün varittir.

Önleyici faktörlerden biri de tabii, iklimdir. Bütün modern endüstri uygarlıkları Sovyetler Birliği, Japonya ve şimdi ilerlemekte olan Çin'in büyük kısmı hep mutedil bölgelerdir. Geri kalmış ülkelerde halkın büyük kısmı tropik veya kurak subtropik bölgelerde yaşamaktadır. İklim faktörünü gözden kaçırmamakla brilikte lâıyk olduğundan fazla önemi belirtmek de yanlış olacaktır. Bunun yerine şu ameli mesele üstünde ciddi alışmalara girişilmelidir. Tropiklerde de sıkı ve hummalı çalışmayı ne şekilde mümkün kılabiliriz? İşte bu soruya bir cevap bulunmalıdır.

— V —

Şu halde Hindistan'da başlıca iki kalkınma meselesi vardır :

(1) Halka nasıl geniş imkânlar sağlanacak, açık işsizliği ortadan kaldırmakla yetinmeyip daha ciddi bir dert olan gizli işsizlik nasıl önlenecektir?

(2) İş randımanı nasıl arttırılacaktır?

Önümüzdeki hedef, çalışma çağındaki bütün halk için yıllık fiili çalışma saatlerini yükseltmek, işçi sayısını arttırmak ve aynı zamanda çalışma randımanını arttırarak saat başına düşen istihsal miktarını yükseltmektir. Eninde sonunda Hindistan'ın ekonomik plânlama gayretlerinin kazanacağı başarı veya uğrüyacağı muvaffakiyetsizlik, bu insan faktörü dolayısıyla olacaktır. Nüfusun daha çok, daha iyi çalışması ve daha çok şey istihsal etmesi sağlanabilecek midir? ana mesele budur.

Yapılacak işten yana kithk yoktur : Fabrikalar kurulacak, donatılacak, toprağın verimi arttırılacak, evler inşa ve tamir edilecek, helâlar, su yolları, lağım çukurları kazılacak, ağaçlar dikilecek, kitaplar basılacak, kitaplar okunacak, sokaklar süpürülecek, çocuklar temizlenip okutulacak, ihtiyarlar bakılacak vesaire vesaire... Ne çeşit olursa olsun, bu çalışmalar milli gelire akmakta ve milli geliri arttırmakta, tasarruf ve yatırımla-

rı fazlaştırmakta, yaşama seviyesini yükseltmektedir ve böylece kurulacak temel üzerinde daha sıkı çalışmalara geçilebilmektedir. Bunun sonucu ekonomik kalkınmadır.

Bu işlerin bazıları makineye ihtiyaç gösterir ama makine dediğimiz şey de aslında iş gücünden temerküz ettirilmiş emekten ibarettir. Bunların bir kısmı da beynimizi ve ellerimizi kullanmakla gerçekleşecek şeylerdir. Başbakanımızın geçenlerde haklı olarak hatırlattığı gibi, köylerde eğitim faaliyetinin hızlandırılması işi okul inşaatına bile bağlı değildir, zira öğretmen öğrencilerini bir ağaç gölgesinde okutabilir, yağmur mevsimi gelince de dersleri tatil eder. Ana ihtiyaç irade ve ihtirastır, veya işin biraz daha gerisine giderek irade ve ihtirastır nasıl seferber edeceğimizi sorarsanız, teşebbüs ve teşkilât esas ihtiyaçtır denilebilir. Bir başka ihtiyaç ta çalışma gücü sağlayacak yerlikte gıda ve sağlık ve onun yanı sıra hareketsizlik içinde yaşayanların ihtirasını kamçılıyacak öğretimdir. Hareketsizlik gerçekte uzun bir gerilik devresinin geride bıraktığı kültürel kalıttır. Bu ihtiyaçlar da daha fazla çalışma ve daha iyi işçilik meselesine gelip dayanır.

— VI —

Burada işte ekonomik kalkınma yolunda plânlama işini belkemiğine dokunuyoruz. Bu vesileyle kümülatif tesirleri bakımdan çok önemli bir unsura temas etmek istiyorum. Çalışmalarım sırasında gitgide tesiri altında kaldığım bir müşahede-yi sizlere açıklayayım. Az gelişmiş ülkelerde çalışırken işçi başına randımanın azlığı, herşeyden önce, halkın çalışmamasından ve istenilenden çok daha az çalışmasından ileri gelmektedir.

İşsizlik ve gizli işsizlik, yıldırıcı ve bezdirici olan bir emek gücü fazlalığı şeklinde tezahür etmektedir. Emeğin yok yere işverenler tarafından harcanmasına müsait bir iklim yaratmaktadır. Yapılması gereken her iş için fazla miktarda işçi dolanıp durmaktadır. Evimde bir lâmba bozuldu diyelim, tamiri yapacak adamın yanı sıra biri avadahlığı tutacak, biri merdiveni taşıyacak, birkaç tane de belki sadece boy gösterecek adam peyda olacaktır. Hindistan'daki modern fabrikalarda olağan sayılması gereken bu durumu siz de farketmiş olacaksınız. İsveç'te, Almanya'da veya Sovyetler Birliği'nde bir erkek veya kadın tarafından idare edilen bir makine, burada iki, üç, dört ve hattâ beş kişi tarafından işletilmektedir. Düşük gündeliklere rağmen fiili işçilik masrafları, daha yüksek gündelikli ama daha yüksek randımanlı zengin memleketlerdeki seviyeye varmakta ve bazı hallerde bu seviyeyi geçmektedir. Şu halde endüstriniz rekabete elverişli değildir ve inkişaf için gerekli güçten yoksundur.

İşçi kılığı yokluğunun yarattığı sosyal ve psikolojik atmosfer içinde işçiler, emekten tasarrufa yol açan rasyonelleşmeğe karşı direnmeğe meyletmektedir. Öbür geri kalmış ülkelerde olduğu gibi, Hindistan'da da, iş kanunları ve bunların iş mahkemelerindeki tatbikçileri ve iş kanununun görevlileri çok defa, emeğin daha randımanlı kılınmasına matuf teknolojik değişmelere karşı, gelişmiş ülkelerde olduğundan daha büyük engeller çıkarmaktadır. İşçi fazlalığı diye vasıflanan bugünkü durumda böyle hareket etmekte kendilerini mazur görebilirler, fakat böylece işçi kılığı yokluğunun emek randımanı seviyesinin düşüklüğüne yol açan fasid dairenin ekmeğine yağ sürmüş olmaktadır.

Bunun tek bir çaresi vardır, halkı çalıştırmak. Emek kıt ve pahalı olmalıdır. Ancak o zaman, biz devamlı ve yaygın olarak emek randımanını arttırabiliriz. Ancak o zaman, işveren emeği israf etmekten kaçınacaktır. Bugünkü durumda ihtiyaçtan fazla işçi çalıştırmak bazen sosyal bakımdan iyi bir hareket gibi görülmektedir. Ancak emek kıt ve pahalı olduğu zaman, işçi, emeğinin büsbütün kıt ve pahalı olmasına imkân verecek olan rasyonelleşmeği benimsiyecektir.

Bana kalırsa, böyle bir duruma ulaşmanın geri kalmış memleketlerdeki varlıklı sınıfların, şimdi sahip oldukları bazı rahatlıklardan ve imkânlardan fedakârlık etmesini gerektireceğini kendi kendimizden saklamalıyız. Ulaşmağı istediğimiz toplum, işsizlik ve ucuz emekle kuşatılmamış bir toplumdur. Kendi çantalarımızı, bavullarımızı taşıyacağımız, profesörlerin, ba-

kanların, karılarının ve çocuklarının aile içinde gitgide demok-
ratlaşan bir işbirliği düzeni içinde, kendi odalarını süpürdüğü,
kendi yemeklerini pişirdiği, kendi çocuklarına baktığı ve belki
de her ailenin bir iki otomobil sahibi olup ta bir şoför tutama-
dığı, olup olacak birkaç hizmetçinin de bir profesörden, bakan-
dan çok farklı maaş almıyan profesyonel kimselerden ibaret o-
lacağı bir toplum.

En zengin memleketlerin bazıları -zengin oluşları da tabii
emeğin pahalı ve randımanın yüksek oluşundandır- bu ideale
yaklaşmışlardır. Bütün geri kalmış ülkeler tabii bu seviyenin
çok uzağındadırlar. Bu yetkinliğe ancak uzun gelişme gayretleri
sonucunda varabilirler. Emek pahalı ve kıt kılınmalıdır. Bu-
rada gayem, gayretlerinin istikametine nazarı dikkati çekmek-
tir. Ancak o zaman emeğin randımanı artacak, ancak o zaman
ekonomik gelişme âdeta bir otomatik seyir vetiresi içine gire-
cektir.

Filhakika emek pahalı bir meta olmadıkça, sosyal reform-
larımızla fazla mesafe katetmemiz mümkün değildir. Hindistan
Parlamentosunun devrini tamamlamış kast sistemini ortadan
kaldırmak için attığı hukuki, mali, teşriî ve idarî adımları ten-
kid ediyor değilim amma, Hindistan'da kast dışı sayılan kimse-
lerin sosyal ve ekonomik statülerinin mevcut düşüklükten kur-
tarılması ve hariciler için gerçek eşitliğin sağlanması, ancak
işsizliğin ve gizli işsizliğin giderilmesi, yani emeğin pahalıla-
ması ile sağlanabilir.

Geçenlerde Başbakanımız, daha önce de sık sık üzerinde
durduğu bir hususa temas ederek, kadınların toplum içindeki
durumunun bir ülkenin ilerlemiş olup olmadığını tayin baki-
mından en önemli kıstaslardan biri olduğunu belirtti. Buna ilâ-
ve edecek bir sözüm var. Hindistan'da kadınların sade seçkin
sınıflar arasında değil, aynı zamanda köyler ve yığınlar arasın-
da da tam bir eşitliğe ulaşmaları, kadınların beyinleri ve elleri
ile istihlal ettikleri şeylerin, Hindistan'ın ekonomisinde daha
yüksek değerler ifade etmesiyle mümkündür.

Bu yoldan emek kıtlığının moral değerlerle yakın ilgisi var-
dır ve emeğin ucuz oluşu insan oğullarının ve hayatlarının da
ucuz sayılması sonucunu doğurmaktadır. Hindistan'ın beş yıllık
plânının kusursuz önsözünde bir hususun daha belirli bir şekil-
de ortaya konması fikrimce uygun olurdu. Deyeceğim, el emeği-
ne saygı ve değer verme mevzuu... Bu tarzda davranış 'Milletin
Babası' diye anmak suretiyle düşüncelerine bağlı kaldığımızı
her vesileyle gösterdiğiniz Mahatma Gandhi'nin görüşlerine de
uygun düşmektedir. Genel bir moral prensibi ortaya koymakla
ve hattâ bunu yasalastırmakla da iş bitmez. Hint toplumunda
el emeğine saygı ancak emeğin aşırı bir bolluk ve taşkınlıktan
kurtulup pahalılandığı ve seyrekleştiği taktirde sağlanabilecektir.
İşte o zaman Hindistan ekonomik kalkınma yolunda yol al-
mış olabilir.

— VII —

Şu halde plâncı için başta gelen amelî mesele emek istihda-
mının nasıl genişleteceğini tayin etmektir. Emek talebi, emeği
seyrek ve pahalı kılınabilecek bir ölçü ve hızla nasıl artırılabilir?
Bütün dâva bunu halletmededir.

Ayaküstü ileri sürecektir bir panzehir yok elimde. Sadece
Hindistan'ın şu anda ekonomik plânlanmasında girişmiş olduğu
işlere, öncelik bakımından bazı değişimleri de göz önüne ala-
rak, dokunmak istiyorum. Uzun vadeli çarenin endüstrileşme
olduğu üzerinde birliğiz. Ama aynı zamanda biliyoruz ki en-
düstrileşme kısa bir süre içinde istihdam hacmini alabildiğine
arttıramaz. Özellikle endüstrileşmenin istihdamı arttırmada et-
kisi büyük değildir ve hattâ bir zaman için menfi de olabilir.
Bahusus, endüstrinin el sanatlarının yerini tutmağa meylettiği
ve sınıî istihsalın rasyonelleştirildiği ölçüde -ki Hindistan en-
düstrisini rekabete ve yayılmağa tam mânâsıyla elverişli kıla-
bilmek için atması gereken bir adımdır-, bu böyle olacaktır.
Sovyet Orta Asyasındaki ekonomik kalkınma üzerinde hazırlanmış
ve geçen yıl Avrupa Ekonomik Bülteninde yayınlanmış
olan kısa incelemeye yeniden temasla şunu belirteyim ki, ora-
da uzun zamandır süregelen çok hızlı bir endüstri inkişafı bile
toplumun zirai bölüğünde nüfus artışını masgetmeye henüz mu-
vaffak olmadığı görülmüştür.

Şu halde Hindistan endüstrisini elden geldiği kadar hızla
genişletmeğe çalışırken, bir yandan da endüstri dışındaki bütün
sektörlerde istihdam hacmini arttırmağa bakmalıdır. Yurdun

dört yanında yol, sulama, inşaat, onarma, ağaçlandırma, sağlık
işleri, eğitim ve tabii tarım istihsalının artırılması alanında ya-
pılması gereken işlere önce de işaret etmiştim. Bu işlerin çoğu,
herkesin el atabileceği bir vaziyettedir. İşte bu işlere sarılmak-
la işçi evsafı ve emek veriminin artırılmasında önemli bir adım
atılmış olacaktır. Köy kalkınması, tarımı genişletme; işbirliği,
genel eğitim, sağlık alanlarında yapılan işlerin bu bakımdan bir
önemi daha vardır ki, o da halkı çalışmaya sevk etmesi, dolayi-
siyle işçi kıtlığını doğurmasıdır. Böylece halk anlıyacak ki in-
san dediğin çalışmalı, zamanlarını boş geçirmeyip kendisi ve
yakınları için bir şeyler yapmalı; hayatı daha yaşanır bir hale
getirmelidir.

Bana kalırsa, bu ülkenin kız ve erkek gençlerini bir, ya da
iki yıl süreli bir kamu mükellefiyeti çerçevesi içinde, yurt hiz-
metine çağırmaı düşünmekte tereddüt etmem. Askerlik müesse-
sini, eğitimi geliştirmekte kullanırım. Hiç değilse toplu disiplin
altında birlikte yaşamak gençlik için başlı başına bir eğitim o-
lağını sağlayacaktır. Gençlik kampları yönetmekte de ordudan
ayrıldıktan sonra serbest kalan askerleri kullanmak pekâlâ
mümkündür. Ayrıca ordu da bu bakımdan yardımcı olabilir.

Sonra da şehrin varoşlarında toplaşmış yarım milyon oku-
muş takımından işsiz toplanması gibi bir vaziyetin devamına
müsaade etmem. Öğretim seviyesi yüksek olmak şöyle dursun;
asgarî gereğin altında bulunan bir ülkede yanlış yöneltilmiş
yüksek öğretimin göze batan bir gösterisi olan bu durumu or-
tadan kaldırmak üzere, bu kimseleri kamplarda kamu hizmetin-
de öğretmen olarak kullanır ve köylülerde okuyup yazma sevi-
yesini artırma hamlesini hızlandırmak üzere görevlendirirdim.
Yeni bir yetişme ve ayarlama devresi geçirdikten sonra bu kim-
seler okumuş işçi darlığı çeken endüstrilerde çalıştırılabilir.

Bütün bunlar komünist bir rejimin Hindistan'da ilk ağızda
yapacağı şeyler. Benim gibi Komünist olmıyan bir İsveçlinin o-
kuyup yazması olan bir gençliği işe koşmakta, daha sonraki
nesillerin yetişmesi alanında kamu hizmetine, yurt hizmeti te-
meli üzerinde çalışmağa sürmekte, ağaçlandırma, yol yapımı ve
öbür yararlı işlerin yürütülmesinde ödeve çağırmağa tereddüt
etmeyişi mi bu gibi disiplin tedbirlerini nasıl olup ta iyi gözle
gördüğümü anlatmamı istiyorsanız, size hemen söyleyeyim ki
biz Avrupa kıtasında, Hindistan'ın, sömürgelerin ve Birleşik
Amerika'nın benimsediği devamlı ve profesyonel ordu geleneği
hiçbir zaman benimsememiştir ve mecburî askerlik hizmetini
İngilizlere has antipatiyle görmekte değildir.

Napoleon zamanından bu yana, askerî savunmamız profes-
yonel değil, bir yurddaş ordusu üstüne kurmuşuzdur ve bu bi-
zim için demokratik bir dâva olmuştur. Her İsveç genci yirmi
yaşına gelince bir yıl askerlik hizmeti görür ve bu, size kıyasla
sayıca çok az olmamıza rağmen sizinki kadar büyük bir ordu-
ya sahip olmamızı izah eder. Yanlış anlamayın, Hindistan bir
ağızda profesyonel ordusunu dağıtıp bir yurddaş ordusu kur-
mağa kalksın demek istemiyorum. Benim kafamı kurcalayan
soru, halkı çalıştırmak, gençliğe çalışmayı ve disiplini öğretmek
ve aynı zamanda da eğitim ve yaşama seviyesini yükseltme
gayretlerinize paralel olarak, Hindistan'ın bu bakımdan büyük
bir imkân kaynağı olarak elinde bulundurduğu ordusunu ve bu
orduyu yönetmek için yetiştirilmiş personeli memleket gençli-
ğine bir iki yıllık ulusal uyarma çalışmasında öncülük etmek üz-
re kullanıp kullanamayacağını kestirmektedir. Hindistan'ın iklimi
bu amaç için öyle özenilmiş, bezenilmiş yapılara, kurumlara ih-
tiyaç hissettirmeyecek niteliktedir. Olsa olsa, Hindistan'da zaten
bol bol bulunan dokumaya ve herşeyden önce daha fazla gıdaya
ihtiyaç hasıl olacaktır. Daha fazla gıda ise istihdam, istihsal ve
yatırımı genişletme bakımından zaten lüzumludur. Bu sebepten
dolayı, tarım istihsalının artması yurt ekonomik kalkınmasının
temeli sayılmalıdır.

Asıl güçlük tabiatıyla, kalkınma için halk arasında ulusal
ve toplu bir isteğin uyanmasını sağlamaktır. Komünist ülkeler
iş hacmini genişletmekte ve işçi kıtlığını arttırmakta daha ce-
saretle ve daha hızla ilerleyebildiklerine göre, bu daha yüksek
disiplin havasının ancak devlet polisinin zoruyla yürütüldüğünü
sanmakla kendi kendimizi aldatmış olur ve üstelik geleceğimizi
baltalamız oluruz. Stalin zamanında zorla iş sisteminin çirkin
örnekleri bol bol mevcuttu ve köle kampları hakkında dolaşan
söylentilerde büyük gerçek payı vardı. Bugün Sovyetler Birli-
ğinde zorla çalışma hızla ortadan kalkıyorsa, bilin ki bu temel-

li bir değişimdir. Esasında köle emeği, emeğin kütlaştığı ve verimlendiği okumuş bir topluma uymaz ve böyle bir toplum için iktisadi olmaktan uzaktır. Eski alabildiğine sert devrede dahi, ekonomik kalkınmanın sade zorla yürütüldüğünü sanmak yanlış olacaktır. Geçen yıl, Özbekistan'ın kurak steplerinde bir sulama projesinde çalıştığını gördüğüm şehirde gelme kız erkek komsomol gençleri oralara gelmeğe az çok zorlanmış olabilirler ama, onları oraya getiren daha güçlü etkinin ulusal ihtiyaçların sağlanmasına, yurt hizmetine karşı gösterdikleri bağlılık ve coşkunluk olduğu da belliydi.

Bu bölgedeki yeni bağımsız demokrasilerin Komünizm yüzünden karşılaştıkları bir tehlike varsa, bu ne askeri, ne de sızma diye adlandırılan çeşitten bir tehdittir. Bu, bugüne kadar gereği gibi karşılanmamış olan aşağıdaki önemli sorunun cevabının henüz bulunamamasıdır: **Hayat seviyesi pek düşük olan bir ülkede demokratik kuvvetler, politik hürriyeti ve insan haklarını zedelemeksizin, yığın sefaletinin ağır şartları altında ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek için gerekli olan asgari toplu ilerleme azmi ile asgari ulusal disiplini halk arasında nyanırmayı başarabilir mi, başaramaz mı?**

— VIII —

Endüstrileşme, köy kalkınması, kooperatifler ve Hindistan'ın bugün yapmakta olduğu ve ilerde yine bu amaçla ele alacağı hamleler vasıtasıyla işçi talebini artırma bakımından Hindistan'ın karşılaştığı ve karşılaşacağı güçlükleri küçümsemek haklılık olur. Bu şartlar altında Hindistan'ın işçi arzını, daha doğrusu nüfusun hızlı ve artan bir tempoyla çoğalması sonucu olarak beliren emek arzındaki sabit artışı nasıl azaltabileceği meselesini görmemezlikten gelemeyiz. Bu nokta, tartışmakta olduğum ana insanî dâvanın öbür yüzüdür.

Hindistan'ın nüfusu durumunda öyle bir takım temel özellikler var ki, bunlar üzerinde ne kadar konuşsak az.

Hindistan'da nüfus artışı bugün gözlere, gereğinden küçük görünüyor. Artma oranı yükselmektedir ve Hindistan, sağlık devrimleri ile hayat seviyesini yükseltme gayretlerinde başarı kazanırsa, artma oranı büsbütün yükselecektir.

Hızlı ve gitgide hızlanan nüfus artışı, Hindistan'da fazla ufak olan tasarruf ve sermaye teşekkülünün büyük kısmının ekonomi kalkınmasına ve yığınların yaşama seviyesinin yükseltilmesine yol açmayan "demografik yatırımlar" şeklinde harcanmasına sebep olmaktadır.

Endüstrileşme köylük bölgelerde nüfus artışının bellibaşlı bir kısmını masedemedikçe -ki bu durum daha uzun zaman devam edecektir- nüfus artışı hemen her köyde yıpratıcı bir unsur olarak, toprak kıtlığı artırıcı, tarlaları büsbütün ufaltıcı, topraksızları büsbütün çoğaltıcı ve eşitliğe uymayan sosyal ve ekonomik bünyeyi artırıcı bir etkin olacaktır.

İstatistik malzeme üzerinde çalışmış olanların pek iyi bildiğini nüfus mekanizması ağır işliyen ve kolay ayarlanamayan bir mekanizmadır. Bugünden itibaren Hindistan'da doğum oranı düşse bile, uzun bir zaman nüfus artmağa devam edecektir. İlerde, onbeş, yirmi yıl sonra çalışma çağına ulaşacak ve dolayısıyla kendilerine iş temin edilmesi gereken nüfus şimdiden doğmuş bulunmaktadır. Bütün şartları gözönünde tutarak, yirminci yüzyılın bitiminden önce Hindistan'ın nüfusunun 600 milyonu aşacağını tahmin etmek yanlış olmaz. Ve bu halkın büyük kısmı yine köylüklerde yaşamağa devam edecektir. Bundan da anlaşılıyor ki doğum denetlemesini büsbütün sıklaştırmak ve yaygın hâle getirmek âcil bir ihtiyaçtır. Yoksa Hindistan'ın kendini toparlama ümitleri uzun bir zaman için suya düşmeğe mahkumdur.

Bu çok ciddi bir durumdur. Ve doğum denetlemesinin, bir zaman Batı ülkelerinde olduğu gibi, kendiliğinden işlemeğe başlayacağını ümit etmek için de sebep yoktur. Batı ülkelerinde doğum denetlemesi böyle kendiliğinden işlemeğe başladığı sırada, yaşama seviyesi Hindistan'ın bugünkü ve yakın gelecekteki yaşama seviyesinden çok yüksekti. Üstelik Hindistan'ın önce doğum denetlemesini tatbik edip nüfus artışını önlemedikçe, böyle yüksek bir hayat seviyesine ulaşmasına da imkân yoktur.

Yine de bedbin olmak istemiyorum. Tarih tekerrürden ibarettir derler, fakat hiç te öyle belirli, kesin birşey değil bu. Hindistan'ın durumunda bellibaşlı iki fark var. Ve bunlar iyi kullanıldığı takdirde Hindistan'ın menfaatindedir.

Bir kere Batı ülkelerinde doğum kontrolü teşkilatlanmış toplumun muazzam kuvvetlerine karşı bir çeşit 'serbest teşebbüs' olarak yayılmıştı. Kanunlar, kilise, hekimler, basın ve terbiye sistemi bu teşebbüse hep karşıydı. İsveçte tâ 1930 yıllarına kadar ilkahı önleyici müstahzarların satışını düşürmeğe matuf bir kanun yürürlükteydi ve ancak uzun tartışmalardan sonra bu müeyyidenin kaldırılması mümkün olabildi. Oysa şimdi Hindistan'da doğum kontrolü, teşkilatlı toplum tarafından da desteklenmekte; pek farklı bir durum. Hükümet, Parlâmento, seçkin yurddaşlar doğum denetlemesini desteklemektedir ve böylece denetleme sosyal bir devrim olarak gerçekleştirilme şansına sahiptir.

Bu vesile ile işaret etmem gereken ve Hindistan'ın lehine büyük avantajlar sağlaması muhtemel bir husus daha var ki, o da, Batı ülkelerinde doğum kontrolünün teknik önleyicilerle yürütülmemiş olması ve hâlen de geniş ölçüde yürütülmemesidir. Modern teknoloji bu konuda geri kalmış ülkelerde tatbik edilecek olursa bu ülkelerin lehine büyük bir avantaj sağlayacaktır. Bu meseleyle yakından ilgili olan bizler kadınları veya erkekleri bir ay veya daha uzun bir süre için kısır kılacak ucuz hap veya iğneyi beklemekteyiz. Böyle bir çare bulunur ve kullanılırsa, hayatî önemdeki gelişmeler hızla gerçekleştirilebilir. Ve şimdiden, güvenilir bazı ucuz önleyici tedbirlere ve tekniklere sahip olduğumuzu da belirtmek gerekir.

Hindistan'da beliren uyanık halk oyundan ve alınmış tedbirlerden habersiz olduğum sanılmasın. Yine de Hindistan'ın, bu gayet tehlikeli nüfus durumunun gerektirdiği kararlılık ve hızla hareket etmediğini söylemekten kendimi alamıyacağım. Hâlâ birçok kimseler, doğum kontrolünün, Avrupa'da olduğu gibi, endüstrileşme ve eğitim yoluyla kendiliğinden yerleşeceği ve Hindistan'ın bu durumun gelişmesini beklemesinin mümkün olduğu düşüncesine saplanmışlardır. Dikkat ettim, Başbakanınız, gerçekleri ve daha kesin faaliyet ihtiyacını görmesi için bir dinleyici kitlesini harekete getirmek istedi mi, Sputnik çağında yaşadığımızı ve politikalarımızı, hızla hareket etmek ihtiyacına ve çağımızın geniş teknik imkânlarına göre ayarlamamız gerektiğine işaret etmeyi itiyad edinmiştir. Şimdi müsaadenizle, sizlere ve kendisine bu konuda aynı esbabı mucibi ileri süreceğim. Hindistan, hayatî bir ihtiyaca cevap vermek üzere, yabancı ülkelerdeki teknolojik gelişmeleri takip etmekte yetinmeyip, bu meseleyi köktünden hal edecek ideal ve en ucuz doğumu önleyici usulü bulmak üzere kendi başına araştırmalara girmekte gecikmemelidir. Öbür yandan Hindistan bugün köylere kadar uzanarak yoksul yığınlara doğum kontrolü fikrini aşulamak ve böyle bir kontrolün akla yakın gerekçesini anlatmak üzere, bütün ulusa yaygın bir kampanya uğruna büyük masraflara katlandığı takdirde, harcanacak paraların boşa gitmiyeceğinden emin olmalıdır.

Bu vesileyle şunu da ilâve edeyim ki, Batıda yirmibeş yıl önce beliren kaygı sizinkinin tam tersi, yani bir nüfus azalması tehlikesi olmasına rağmen, doğum kontrolündeki temel tutumunuz aynı olabilir. Şöyle ki, İsveçte bu mesele 1930 yıllarında ele alındı ve bir demokratik düzen içinde, tutumun ne olması gerektiği hususu hararetle tartışıldı. Bir nüfus komisyonu kuruldu ve daha sonra İngiltereyle Danimarkada da aynı mahiyette komisyonlar faaliyete geçti. Geniş tartışmalar ve politik mülâhazalar sonunda, burası için de varid olması muhtemel bazı prensiplere varıldı, şöyle ki :

(1) Çocuk, ancak ana-baba rasyonel olarak düşünüp taşındıktan sonra ve istek üzere doğmalıdır ve doğum kontrolü, böyle istekli, gönüllü bir babalığı mümkün kılacak şekilde yayılmalıdır.

(2) Toplum, devrimlerle, aileler için sosyal ve ekonomik şartları öylesine ayarlamalıdır ki normal olarak yurddaşlar, ulusun bekasını sağlayacak sayıda çocuğu yetiştirmeyi kendiliğinden istiyecektir.

(3) Asıl önemli olan, doğacak çocukların sayısı değil, evsafıdır. Bu evsaf, ferdi ailenin ekonomik durumu ve teşkilatlı toplumun eğitim, sağlık ve çocuklarla ailelerin genel bakımı konularında yapacağı yatırımlar tarafından tayin edilir.

Hindistan, hedefinin 'sosyalist düzenli bir toplum' olduğunu karar altına almıştır.

Hindistan'ın aşırı derecede radikal bir yol tuttuğundan endişe eden Amerikalı ve Hintli dostlarımız var. Bu arada belirtelim ki Birleşik Amerika, çalışmalarını dolayısıyla, yakından tanıdığımız ve sevdiğimiz büyük bir ülkedir. Yukarıda dokunduğum kaygılar Parlâmentonuzda dahi temsil edilmiş olabilir. Onun içindir ki Hindistan'ın mukadderatıyla samimi olarak ilgilenen yabancı bir müşahit sıfatıyla fikrimi açıklamama müsaadenizi rica ediyorum. Bence tehlike, Hindistan'ın bu yolda haddinden fazla hızla ileri gitmesinde değil, tersine, fazla ağır gitmeğe meyletmesindedir.

Hindistan sosyalist düzenli toplumun hâlen çok uzağındadır, Batıda sosyalist olma iddiasında bulunmayan ülkelere nazaran dahi bu hedeften daha uzaktadır.

Devlet sektörünüz, devletleştirme hamlesi geç gerçekleştirilmiş olan İngiltere hariç, kendilerini öyle pek sosyalist addetmeyen Kuzey Batı Avrupa ülkelerine nazaran bile çok mahduttur.

Ondan da önemli olan mesele belki de âmme kontrolleri mevzuudur. İngilizler sizlere sömürge halklarını idare için kullandıkları bir sürü ufak tefek mevzularda ait bürokratik nizamları miras bırakmalarına ve sizin de, kısa bağımsızlık devresi boyunca bu entipüften meseleler üzerine kurulmuş bürokratik kaide ve nizamlarını muhafaza etmekle kalmayıp birçok alanlarda arttırmaya rağmen, endüstri, ticaret, tarım üzerindeki büyük ve toplu kontrol mekanizması ileri ülkelere nazaran hem mahdut, hem de tesirsizdir. Tarım maddeleri ticareti meselâ, sade İsveçte değil, muhafazakâr İsviçre ile Birleşik Amerika bile kooperatifler ve devlet tarafından ayarlanır. İddiamı desteklemek üzere şuna da işaret edeyim ki, bizler bankalarımızı ve sigorta teşebbüslerini devletleştirmemişsek, bunun başlıca sebebi, bu işlerle uğraşan özel firmalar devletçe öyle sıkı bir kontrol altında tutulmaktadır ki, bunların devletleştirilmesi büyük bir fark doğurmayacaktır. Gerek sigorta, gerekse bankacılığın önemli kısımları yine ileri ülkelerde kooperatif idare sistemine bağlıdır ve özel teşebbüslerle tesirli bir rekabet kurulmasına imkân veren düzen içindedir.

Sosyalist toplumun üçüncü kstası olarak imkânlarda eşitliği kabul edecek olursak, Hindistan, gelirler arasındaki muazzam farkları ile çeşitli tabakalardan insanlar arasındaki büyük sosyal mesafeleri ile, sınıf ve kastların kapahlığı ve kesinliği ile, Birleşik Amerika'da dahil, bütün daha zengin ülkelere nazaran çok daha fazla eşitsizlik içindedir demekle bariz bir gerçeği ifade etmiş oluruz. Bunu, Hindistan'ın politikasını tenkit için söylemiyorum, tersine, seçtiğiniz hedeflerle sonuna kadar mutabık olduğumu ve bütün korkumun geçilmemiş yollarda fazla hızlı gidebileceğinizden değil, zengin, gelişmiş ülkelerde müreffeh devlet hedefine ağır ağır ilerlendiği zamanlara nazaran, tarihi kuvvetlerin hâlen çok daha hızla yol aldığı Sputnik çağında, gereği gibi hızla ilerlemekte tereddüt etmeniz ihtimalinden ileri gelmekte olduğunu belirtmek için söylüyorum.

Sözümün son vermeden önce, üstünde durmak istediğim bir nokta daha var. Asya dramında birden boy gösteren en önemli ve patlayıcı unsur, bence, bütün Güney ve Güney Doğu Asya ülkeleri tarafından kaçınılmaz ve tabii bir gelişme olarak ka-

bul edilen ve üstelik Hindistan'ın birbiri ardısıra seçimlerde ve bütün dünyanın hayranlığını üzerine çeken örnek bir parlâmento düzeni içinde hayatîyet ve gerçeklik kazandırdığı genel seçim hakkı prensibidir.

Bu, belki de Hindistan'ın ve bu bölgenin şartlarında ve geleceğe yönelişinde görülmedik bir yenilik arzeden son derece önemli bir unsurdur. Hâlen gelişmiş olan ülkelerin sınıf devrimleri geçirip hızla gelişmeğe başladıkları zamanlarda, bu anlamda bir demokrasi düzeni içinde bulunmadıklarını hatırlatmama lüzum yok. O zamanlar oy hakkı sıkı ekonomik tahditler vasıtasıyla yüksek sınıflara mensup mahdut sayıda kimselere inhisar etmekteydi. Genel oy hakkı ve modern müreffeh devlet yolunda çalışmalar, ancak istihsal ve ortalama gelir yüksek seviyeye vardıldıktan sonra ele alındı. Hem sonra bu ülkeler, baştan beri hiç de sizler kadar yoksul değillerdi ve böyle göze batan eşitsizliklere sahne teşkil etmiyorlardı. Filhakika, siyasî demokrasi şimdiye kadar, imkân eşitlikleri hayli gerçekleşmemiş zengin ülkeler dışında yerlerde, devamlı başarı kazanamamıştır. Avrupa tarihiyle ilgilenenler Birinci Dünya Harbinden sonra Merkezî Doğu ve Güney Doğu Avrupa'da alelacele ve hazırlıksız kuruluvermiş olan yeni demokrasilerin nasıl kısa zamanda iç baskıya dayanamayıp yıkıldıklarını pek iyi bilirler.

Ama dediğim gibi, tarih tekerrürden ibaret değildir. Tarihten edinilecek en büyük ders; bir takım tarihi olayları değişmez nasırlar olarak bellemenin yanlış bir iş olduğudur. Tarih kör bir alnyazısı değildir. Seçtiğimiz ve dolayısıyla kendi elimizle düzenlediğimiz bir gidiştir. Herşey insan iradesine ve öncülüğe bağlıdır. Ve Hindistan için de gelecek yıllarda bu binada alınacak kararların bu ülkenin tarihinde büyük etkileri olacağı şüphesizdir.

Oy hakkına kavuşan yoksul halk çoğunluğu; tabii ki zamanla, elle tutulur ekonomik kalkınma ve daha âdil bir hayat payı ve kendiniz için tespit ettiğiniz hedeflerin bir an önce gelişmesi için baskı yapacaktır. Ve kendi menfaatlerinin ve kudretlerinin şuuruna vardıkça bu baskı büsbütün artacaktır. Parlâmentonun işleyişi ve Hindistan'ın öbür teşriî meclislerinin çalışmaları; basın ve diğer kamu çerçevelerindeki tartışmalar Hindistan'ın doğum sancısını çekmekte olduğu sosyal ve ekonomik devrimlerin yanı sıra, bu gelişmeyi hızlandıracaktır. Eğitim seviyesinin yükselmesi ve halk şuurunun önüne set çeken derebeylik ve buna mümasil sosyal geleneklerden kurtulması aynı şekilde bir gelişmeyi etkileyecektir.

Geri kalmış bir ülkede tarihte ilk defa olarak serbest bırakılmış bu patlayıcı kudreti, yani genel seçim hakkını, günden güne kendini toparlayan ve birliğini idrak eden bir ulusun ekonomik kalkınmasına doğru toplu ve yapıcı bir hamleye sevk etmek politika liderlerine düşmektedir. Bu durumda ağır davranmak bir demokrasi için intiharın ta kendisidir. Bunun böyle olduğuna yüzde yüz inancım var.

Bütün güçlüğüne rağmen, bugün yüklenmiş bulunduğunuz ve gelecekte de omuzlarınızda taşıyacağımız bu ödevden, daha büyük ve asıl bir ödev olabileceğini tahmin edemiyorum. Bu insanı coşturan bir ödev ve bağımsızlık ile demokrasinin ülkenizde gerçekleşmesi için savaştan muzaffer çıkmış sevgili liderlerinizden yarın idare sorumluluğunu teslim alacak gençlik için özellikle coşturucu ve çekici bir ödev olmalıdır.

TÜSTAV

yapılmazsa, buralarda erozyon yıldan yıla artacaktır. Hububat istihsalini çayır- ların ıslahıyla -ki yamaçların ekildiği yerlerde tesviye münhanilerine göre sürme, şerit ziraati v.s. gibi toprağı muhafaza tedbirleriyle kombine edilecektir- entegre etme bakımından hububat ve mer'a arasında kabili tatbik bir rotasyonun tesisi için acilen denemeler yapılmalıdır. Meyilli arazide hububat monokültürü derhal yasak edilmeli, bu arada mahdut sayıda hububat mahsulünün çayır tesisi veya takviyesi ile kombine edilip edilemeyeceğini, edilebilirse bunun hangi şartlar altında olacağını tâyin için denemelere başlanması acil bir ihtiyaçtır.

6. Türkiye'de su erozyonunun dışında, rüzgâr erozyonunun da yıldan yıla arttığı aşikâr bir şekilde görülmektedir. 45 bin traktörün kullanılmasıyla makinalı ziraatin gelişmesi ekim sahasını genişleterek istihsalı arttırdıysa da, istihsaldeki bu artış büyük ölçüde toprağın istikrarının azaltılması pahasına elde edildi. Rüzgâr erozyonunun tehlikelerini azaltmak için, kuru ziraat şartları altında ağır kültüratörler kullanılması suretiyle en son kesek parçalama tekniklerinin denenmesi büyük zaruret olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'nin yarı kurak bölgelerinde 4 milyon hektar bozkır topraklarının hububat ziraatından alınarak çayır hâline getirilmesi ihtiyatlı bir tahmin olarak ileri sürülebilir.

Ekilen toprakların 1944-1956 arasında 12,9 milyon hektardan 22,4 hektara geçmesi esas itibarıyla mer'aların azalması pahasına elde edilmiştir. Tabiiyle mer'aların en iyi kısımları işlenmiştir. Geriye kalan büyük kısmı, üzerinde pek az nebat biten kayalık, dik meyilli arazidir. Bu azalmış mer'ada yaşayan hayvan sayısı artmıştır. 1946-1956 arasında koyun ve keçi sayısı 40,1 milyondan 49,5 milyona çıkmıştır. Halbuki hayvan başına düşen mer'a miktarı yüzde elliye yakın bir nisbette azalmıştır.

7. Bu durumun tesirleri Anadolu'da bâriz bir şekilde görülmektedir. Bozkırdaki mer'alarda o derece aşırı otlatma yapılmıştır ki, durum ancak «Rabbau» tâbiriyle (Toprağın mahvına münceer olacak yağmacı bir zihniyetle kullanılması) ifade edilebilir. Yazın hayvanlar nebat köklerini yemek zorundadırlar. Evvelece bozkırın baharda ve sonbaharda iki defa yeşillendiği yerlerde, hâlen sonbaharda yağmurlar müsait olduğu halde bile bozkırın yeşerdiğini gör-

mek hemen hemen imkânsızdır. Hiç şüphesiz yok ki geri kalan 23 milyon hektar mer'a, 28 milyon koyun, 16,5 milyon keçi ve 5 milyon Ankara keçisi için kâfi gıda temin edememektedir.

8. Ormanların korunması için alınan kanunî tedbirlere rağmen Orta Anadolu'nun aç hayvanları gittikçe artan nisbette Türkiye'nin son orman ihtiyatlarına yönelmektedirler. Çifçiler orman kanununa aldırış etmemekte, bir kaç yıl için de olsa mer'a elde edebilmek maksadıyla ormanları yakmaktadırlar. Bu yakılan yerler tatbikatta daima meyilli arazide bulunduğu için, oradaki ince toprak sathı bir kaç ay içinde yağmurlar tarafından alınıp götürülmektedir.

9. Kuru ziraatin hektar başına mahsul miktarını arttırma imkânları son derece mahduttur. On beş yıldan beri mevcut, kuru ziraatin modern tekniklerle nasıl yapılacağını Anadolu çiftçisine göstermek maksadıyla kurulmuş devlet çiftliklerinin verimi bunu gösterecektir. Bu çiftlikler teknik bakımdan mükemmel şekilde teçhiz edilmiştir. Tamamiyle makinalaşmıştır ve en iyi tohumluğu kullanmaktadır. Buna rağmen bu çiftliklerde hektar başına alınan mahsul miktarını arttırmak mümkün olmamıştır.

Tablo : I

Türkiye'nin Buğday Mahsulü 1943-1956 (Kgr. hektar başına)

	Memleket ortalaması	Devlet çiftlikleri
1943	1002	1398
1944	841	916
1945	585	541
1946	952	1583
1947	777	1089
1948	1086	1452
1949	628	666
1950	864	980
1951	1169	1075
1952	1194	1222
1953	1248	1435
1954	765	835
1955	977	982
1956	872	760

Devlet çiftliklerinin verimleri memleket ortalamasının yüzde 10 üstündedir. Umumi ortalama devlet çiftlikleri de dahil olduğu için hakikatte fark biraz daha fazladır. Fakat devlet çiftlikleri verimi bir yükselme temayülü göstermemekte ve bir yıldan diğer yıla büyük değişmeler devlet çiftliklerinde de vuku bulmaktadır. 1945 te 541 kgr.

olan verim, 1948 ve 1953 te 3 misli bir artış göstermiştir. 14 yılın ortalaması 1000 kgr. civarında kalmaktadır.

10. Bu üzücü tablo, hububat istihsal tekniklerinin kültür usullerinin ıslahını, yem ve otu hububat istihsalıyla birleştiren rotasyonların tesisi ile ziraat ve hayvancılığın entegrasyonu, büyük ölçüde denemelerle çayır- ların kullanılış sistemlerinin geliştirilmesi ve Anadolu'nun kurak ve yarı kurak bölgelerindeki komşu sahaların, sahil bölgelerindeki münbit, iyi sulanmış, alüvial ovalara bağlanması ve belki de hepsinden mühimi köy seviyesinde eğitim işinin hızlandırılması zarureti ortaya koymaktadır. Toprağın şimdiki kullanılış şeklinde ve ziraat usullerinde bir değişiklik yapılmazsa, Quentin M. West'in (Türkiye'de Ziraat Gelişme, Amerika Ziraat Bakanlığı, 1958) kötümser görüşüne iştirak etmek gerekecektir.

«Bugünkü ziraat tekniği muvacehesinde, Türkiye buğday ihracatçısı olmak ve kalmak bakımından hiçbir şansa sahip değildir.»

11. Yukarıdaki izahatın ışığı altında mümkün olan her yerde sulamanın geliştirilmesinin en ehemmiyetli mesele olduğu görülmektedir. Nehirlerde ve yeraltı çaylarında kullanılmamış geniş su kaynaklarına sahip bulunması, Türkiye için büyük bir şanstır. Hattâ kolayca istifade edilebilecek sular bile, sulama için kullanılsa, 4-5 milyon hektarlık bahçe ve tarla sulanabilecektir. Bugün Türkiye'de 1 milyon hektardan az bir organize sulama sahası mevcuttur. Buna 1 milyon hektar tahmin edilen organize edilmemiş sulama sahasını -ki bu esas itibarıyla buğday ve pamuk gibi oldukça ekstansif kültür- lere, ilkbahar sellerinin tevziinden ibarettir - ilâve etmek lâzımdır.

12. Yılda 750 bin kişi artan nüfusu beslemek için, her yıl munzam olarak sulamaya açılması gereken saha son derece geniştir. Eğer her yeni ağzın beslenmesi için 350-400 kgr. hububat ünitesine ihtiyaç olduğu ve munzam olarak sulanan bir hektar arazinin, sulanmamış araziye nazaran 2 bin kgr. fazla mahsul verdiği kabul edilirse, sadece ekmeğin ihtiyacını karşılamak için her yıl 130-150 bin hektar munzam arazinin sulanması gerekmektedir.

Aşırı otlatmaya bırakılmış çayır- lar da erozyonu durdurmak için, kuru step- teki hayvanların sayısı 1/3 nisbetinde azaltılmalıdır. Bunun, et ve süt arzını azaltmadan yapılması, sulanmış arazide

hayvan yemi istihsal edilmesine bağlıdır. O halde kuru stepteki hayvan sayısının azaltılmasının tesirlerini izale etmek ve hızla artan nüfusun et ve süt talebini karşılamak maksadıyla daha ayrıca 300 bin hektar araziye sulamaya ihtiyaç vardır. Bunun yanı sıra ihracat yapabilmek için asgarî bir hesapla, her yıl 30 bin hektar sulanmalıdır.

Yekûn edersek, munzam 2,5 milyon hektar saha, 10 yıllık bir program dâhilinde organize sulamaya açılmaktadır. Demek ki her yıl mevcuda ilâveten 250 bin hektar yeni araziye sulamak lâzımdır.

13. Hakikat halde, Ziraat ve Nafia Bakanlıklarının 1950 ve 1957 yılları arasında suladıkları arazi 42 bin hektardan 78 bin hektara yükselmiştir. Ya-

ni 7 yılda 36 bin hektar, yıllık ortalama olarak 5 bin hektar arazi sulamaya açılmıştır.

O halde devlet eliyle sulama tesisleri yapılması işini hızlandırmak lâzımdır. 1959 yılı zarfında devlet tarafından sulamaya açılacak arazi 55 bin hektar olarak kararlaştırılmıştır. 1970 de sulanan arazi 1 milyon hektarı -yılda 70 bin hektar civarında- bulacaktır. Meselenin malî portesi gözönünde tutulursa, bunun yerinde bir teşebbüs olduğu söylenebilir. Fakat temel gaye -ki kuru ziraatle doyurulmasına imkân olmayan artan nüfusun beslenmesi ve yükselen ithalât ihtiyacını karşılamak için döviz teminidir- gözönünde tutulursa, programın ihtiyaçları karşılamaktan uzak olduğu anlaşılır.

Neşir Yasaklarına Karşı Tedbir

Alp KURAN

Demokrasi bir halk idaresi rejimidir. Bu sebeple demokrasi rejiminde vatanından hiçbir gerçek gizlenemez. Hiçbir olay, hiçbir fikir saklanamaz. Aleniyet demokrasinin zarurî ve asgarî şartıdır (1).

Olay ve fikirleri halka duyurmak suretiyle demokrasinin aleniyet prensibini gerçekleştiren en önemli vasıta şüphesiz ki hür basındır. Demokratik bir idarede olayları, kanun dışı hareketleri, fikirleri serbestçe yayımlamak basının en tabii hakkıdır. Basının bu haber verme hakkı, bazı zarurî haller dışında (2), asla kayıtlanamaz.

Ancak antidemokratik ve keyfi idarelerdedir ki, gerçeklerin ve fikirlerin halka duyurulmasından korkulur. Halkın nazarından ve hükmünden kaçılır. Kanunsuz ve keyfi hareketleri halktan gizlemek için çeşitli tedbirlere başvurulur. Eskiden keyfi idareler halkın öğrenmesini istemedikleri olay ve fikirleri sansür yoluyla önlerlerdi. Onun içindir ki, demokrasi savaşı başlangıçta aynı zamanda sansüre karşı da bir savaş olmuş, demokrasinin muzaffer çıktığı her yerde sansür Anayasalarla yasaklanmıştır. Bununla beraber, modern otoriter rejimler -Anayasa hükümlerine rağmen- sansürü başka yollardan ihya etmek imkânını bulmuşlardır. Çağımız keyfi idarelerinde sansürün yerini haksız neşir yasakları almıştır (3).

**

Bir neşir yasağı kararının haksız olup olmadığını anlamak için herşeyden

önce ilgili makamlara bu konuda yetki veren kanun maddesine bakmak gerekir. Çünkü «kanunun izin verdiği hudutlar dışında kullanılan her neşir yasağı kararı» haksızdır. Türkiye'de Basın Kanununun 30 ncu maddesinde yer alan bu hüküm aynen şöyledir :

«Tahkikatın seyri veya mahkemenin karar ve muameleleri üzerinde tesir yapabilecek her türlü neşriyatta bulunması, Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine hazırlık tahkikatında sulh ceza hâkiminin ve ilk tahkikatta sorgu hâkiminin ve muhakeme sırasında mahkemenin vereceği kararla yasak edilebilir».

Şu halde, bu hükme göre, herhangi bir olayın neşirini yasaklayan yargıç kararının haklı olabilmesi için şu beş şartın gerçekleşmesi gerekir : a) Olayın veya fiilin bir suç teşkil etmesi; b) Fiili işleyen kimse belli ise, cezaî ehliyete sahip olması, hakkında cezaî takibat ve yargılamanın mümkün olması; c) Bu olaydan ötürü cezaî bir takibata geçilmesi; d) Bu olayla ilgili olarak yapılacak neşriyatın, tahkikatın seyri veya mahkemenin karar ve muameleleri üzerinde tesir etmesi ihtimalinin bulunması; e) Neşir yasağı kararı hazırlık veya ilk tahkikat safhasında alınmışsa, mümkün olan en kısa zamanda bir sonuca varılması, ya neşir yasağının kaldırılması, ya da dâvanın açılması.

Bu beş şarttan herhangi birinin bulunmaması neşir yasağı kararını haksız kılar.

Diğer yandan, görülüyor ki, neşir

yasağı müessesesi Adliyenin her türlü tesirden uzak ve bağımsız olarak çalışması, adaletin en iyi bir şekilde tecellisini sağlamak gayesile kabul edilmiştir. Binaenaleyh, yalnız bu gaye ile kullanılması gerekir. Daha başka maksadlarla -bilhassa siyasî saiklerle- bu müesseye başvurulamaz (4). Meselâ, sırf iktidar partisinin prestijinin sarsılmasını önlemek, gerçek suçları gizlemek, suçsuz insanları suçlamak veya iftira altında bırakmak maksadile kullanılamaz (5). Aksi takdirde, böyle bir ülkede, yalnız demokrasiden değil, can ve mal emniyetinden ve şerefli insanlar olarak yaşamak imkânından da eser kalmaz.

Şu halde, demokrasi rejimini gerçekleştirmek, can ve mal emniyetini korumak, şereflere tecavüzleri önlemek, basının en tabii hakkı olan haber verme hakkını sağlamak için haksız neşir yasaklarına karşı -kanunî yollardan- mücadele etmek, tedbirler düşünüp almak zarurîdir.

**

Günümüz Türkiyesinde haksız neşir yasaklarına, her şekliyle, rastlamak mümkündür (6). Biz bunları, konuları itibariyle, üç kategoride toplayabiliriz : a) Olaylar hakkında; b) Basın toplantıları veya beyanatlar hakkında; c) Meclis Parti Grupları tebliğleri hakkında. Haksız neşir yasaklarına karşı tedbirler aranırken bunlardan her biri ayrı ayrı ele alınmalıdır.

I — OLAYLAR

Haksız neşir yasaklarına karşı yapılacak savaşta en büyük ödev şüphesiz ki bağımsız basına düşmektedir. Gerçekten, bağımsız basının -umumiyetle- yalnız neşir yasağı kararını yayımlamakla yetindiği, yasak konusu olay hakkında tek satır bile yazmaktan çekindiği görülmektedir. Oysa, bağımsız basın madem ki bunları «kanunsuz» olarak ilân etmekte ve «sansür» olarak adlandırmaktadır, şu halde, bunlara karşı mücadele etmek ve sırasında yasak konusu olan olayı -suç teşkil etmeyecek şekilde- yayımlamak cesaretini de göstermelidir. İddia ve ithamlarında samimî ve dürüst ise bunu yapmalıdır.

Herşeyden önce, kanunen suç teşkil etmediği açıkça anlaşılan olaylar, -sırf bir şahsın veya iktidar partisinin prestijini sarsmamak endişesiyle alınmışsa- neşir yasağı kararına rağmen, tereddütsüz yayımlanmalıdır. Yasak kararına uymadığı için gazete veya dergi dâva edildiği takdirde, olay hakkında cezaî takibat yapmak imkânı bulunmadığı

-meselâ farzedelim ki bir bakan uyuyan bir köpeğe tekme atmış ve köpek tarafından ısırılarak kovalanmıştır. İleri sürülecek ve sonunda beraat edilecektir.

Öte yandan, bir olay suç teşkil etse bile, neşir yasağı kararı adliyenin bağımsızlığını korumak endişesiyle değil de, daha başka maksadlarla -meselâ sıyasî saiklerle- konulmuşsa, en büyük manşetler atılmalı, haber bir sansür havası içinde -her üç beş satırdan sonra beyaz boşluklar bırakmak suretile- yayımlanmalıdır. Buna kanunî herhangi bir engel yoktur.

Gerçekten, Basın Kanununun 30 ncu maddesi yalnız «tahkikatın seyrine» ve «mahkemenin karar ve muamelelerin» tesir edebilecek mahiyetteki neşriyatın yasaklanmasına cevaz verdiğine göre, bu mahiyette olmayan hususların neşri tamamen serbesttir. Neşri suç teşkil etmez (7).

Müşahhas örnek verelim. Bilindiği üzere, C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü'nün 4.5.1959 tarihinde İstanbul'a gelişi dolayısıyla cereyan eden hâdisele- rin neşri -haklı veya haksız- yasaklan- mış, gazeteler yalnız yasak kararını yayımlamakla yetinmişlerdir. Oysa olay şu şekilde verilebilirdi :

İnönü gelecekti. Bütün yol güzergâ- hında asker ve polis kol geziyordu. So- kak aralarına, cami avlularına yedek kuvvetler yığılmıştı. Bir keşif uçağı gökyüzünde süzülüyordu. Telsizler işli- yordu. İnönü geliyordu...

Güneşli bir gündü. Aksaray otobüs durağında bir adam gazete okuyordu. Üniversiteli gençler göğüslerinde altıok rozeti, gruplar hâlinde, caddelerde do- laşıyordu...

Rüzgâr esiyordu. İnönü'yü taşıyan uçak Hava Alanına saat 14'te geldi. Sı- kı emniyet tedbirleri alınmıştı. Kimse görmesin. İnönü herkes gibi yolcu çıkış kapısından çıkmak istediği halde -ni- zamî olan da buydu- uçağın yanına ka- dar getirilmiş olan kapalı bir otomobile zorla bindirildi. Bir adam uçan şapkası peşinde koşuyordu. Üzücü olaylar...

Topkapı surları dışında garip bir ka- labalık toplanmıştı. Bir sarhoş yere tü- küriyordu. İleriden İnönü'nün arabası geliyordu. Güneşli bir gündü. Çok müessif olaylar cereyan etti : Bir tahta kurusu tarihi kirletiyordu. Bir kerten- kele akıl'a tırmanıyordu. Bu manzara karşısında insanın dehşetten irkilme- mesi imkânsızdı...

Canavar düdüklere. İnönü'nün oto- mobil emniyete ait arabalarla sarılı sür'atle ilerliyordu. Sultan Ahmet civa-

rında emniyet kuvvetleri Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa aykırı olarak İnönü'yü karşılamak için toplanan kalabalığı copla, dipçikle, gaz bom- bası ile dağıtıyordu. Güneşli bir gün- dü. Bir çocuk korkmuş ağlıyordu. Üzü- cü olaylar...

Bir evin penceresinde çiçek saksıla- rı vardı. Hava güzeldi. Güneşli bir gündü. Bu gün ileride tarihe elbette ki bütün cepheleriyle geçecekti...

Ayrıca, hâdise ile ilgili fotoğraflar da neşredilebilirdi. Çünkü fotoğraf, tahkikatın seyrini değiştirmek şöyle dursun, hâdiseyi delilleri ile tespite ya- rayan bir vasıtaadır. Kaldı ki, sözü geçen neşir yasağı kararında fotoğrafların neşri ayrıca yasaklanmadığına göre bunların neşrine bir engel de yoktu. Nitekim, 13.7.1959 tarihinde verilen bir neşir yasağı kararı da bu görüşü teyit etmiş, fotoğrafların basılmaması için bu hususun kararda ayrıca ve sarahaten belirtilmesi gerektiği yolunda bir emsal teşkil etmiştir.

İşaret edelim ki, olaylarla ilgili hak- sız neşir yasaklarına karşı yalnız ba- sının değil, bütün vatandaşların müca- dele etmesi mümkündür, elzemdir. Ger- çekten, neşir yasakları ile ilgili hüküm Basın Kanununda yer aldığına göre, yasak kararı ancak basını bağlar. Ola- yın yalnız basın yoluyla neşri suç teş- kil eder. Nitekim, Basın Kanununun «Bu kanun hükümlerine basılmış eserler ve bunların neşri tâbidir» diyen 1 nci maddesi ile 2 ve 3 ne ümaddeleri de bu- nu açıkça ispatlamaktadır. Binaenaleyh, neşri yasaklanan olayın basılmış eser- lerden başka vasıtalarla ve başka şe- killerde nakli suç teşkil etmez. Meselâ, olayın mektupla anlatılması suç olmaz, cezalandırılmaz. Çünkü, mektup Basın Kanununun şumulüne girmediği gibi, mektubun «tahkikatın seyri» veya «mah- kemenin karar ve muameleleri» üzerin- de tesir icra etmesi de düşünülemez (8).

Aynı sebeplerle, olayın özel sohbetlerde nakli de tamamen serbesttir. Bunun gi- bi, olayın genel toplantılarda anlatılma- sı da kanunî bir engel yoktur (9). Bâzı parti kongrelerinde görüldüğü ü- zere (10), neşri yasaklanmamış veya yasaklanmış konularda hatipleri ko- nuşturmayan polisler — bir hürriyete kanunsuz engel oldukları ve keyfi ha- reket ettikleri için — suç işlemiş olu- lar. Bu takdirde suçlu hatip değil, po- lis olur. Hatip mahkemeye sevk edilse bile, sonunda beraat eder. İşte bu yol- lardan olaya şahit veya muttali olanlar

tarafından haksız neşir yasağının tesir- siz bırakılması ve bütün yurda duyur- ulması — işe el koyan mahkeme ha- riç — mümkündür.

II - BEYANAT

Anayasamız gereğince «Basın, kanun dairesinde serbesttir ve negredilmeden önce teftiş ve muayeneye tâbi değildir». Bu demektir ki, herhangi bir yazının neşri, suç unsuru ihtiva ettiği iddiası- yle, önceden yasaklanamaz. Yazı önce — hiçbir teftiş ve muayeneye tâbi ol- madan — serbestçe yayımlanır. Ancak ondan sonra bu yazıda suç unsuru bu- lunduğu görülürse hakkında takibata girişilebilir.

Oysa bir makale ile bir basın top- lantısı veya beyanat arasında hiçbir mahiyet farkı yoktur. Bu sebeple, —ba- sım önceden teftiş ve muayeneye tâbi olmadığına göre—, muhalefet liderleri- nin basın toplantıları veya demeçleri ü- berine konulan her neşir yasağı kararı haksızdır.

Bu çeşit haksız neşir yasaklarına karşı üç tedbir düşünülebilir : Bir ke- re, basın toplantısı veya beyanat, büyük manşetler altında, yer yer suç teşkil et- mediği aşikâr olan cümleler alınmak ve diğer kısımlar bir sansür havası içinde beyaz boşluklar bırakılmak suretiyle neşredilebilir.

Bundan başka, muhalefet liderleri aynı konularda değişik ifadelerle her- gün bir basın toplantısı yapabilirler, yapmaldırlar. Her seferinde tekrarla- nacak ve gazetelere geçecek olan ya- sak kararları, bu müesseseyi suiistimal edenleri kısa bir zamanda şüphesiz de- rin düşüncelere sevkedecek, ya neşir yasaklarında ısrar edilip umumî efkâr tamamen kaybedilecek, ya da yasaktan vazgeçilecektir.

Nihayet, muhalefet liderleri neşir yasağı tehlikesine karşı, basın toplantı- sında söyliyecekleri sözleri bir makale halinde ve başlığı altında yazabilirler ve yalnız bağımsız gazetelere idarî makam- lardan gizli olarak gece geç vakit gön- dermek suretile yayımlanmasını sağla- yabilirler (11).

III - PARTİ GRUPLARI

Meclis Parti Grupları tıpkı Meclis encümenleri gibi bir Meclis organıdır- lar (İçtüzük mad. 22). Binaenaleyh, na- sıl ki Meclis müzakerelerinde ve encü- menlerde yapılan konuşmalar hakkında cezaî takibat yapmak imkânı yoksa, par- ti gruplarındaki konuşmalar ve bunla- rın tebliğleri hakkında da yoktur.

Oysa, Basın Kanunumuza göre, herhangi bir konuda neşir yasağı kararı alınabilmesi için, cezaî takibat imkânının bulunması ve tahkikatın açılması gerekir. Neşir yasağı kararı ancak açılmış olan bir tahkikatın seyrini değiştirmesi endişesiyle verilir. Bu sebeple, Meclis Parti Grupları tebliğlerinin neşirini yasaklayan her karar haksızdır. Çünkü, Parti Meclis Grupları hakkında takibat ierasına ve bunun sonucu «tahkikat seyrinin değişmesine» imkân yoktur.

Şu halde, Meclis Parti Grupları tebliğleri basında tereddütsüz yayımlanmalıdır. Gerçekten, bu tebliği neşreden gazete yasadır kararına uymamaktan ötürü mahkemeye verildiği takdirde, şu itiraz ileri sürülecektir : «Meclis Parti Grupları hakkında cezaî takibat yapmak imkânı var mıdır? Parti Meclis Grubu aleyhinde bir tahkikat açılmış mıdır?». Önce bu meselenin çözülmesi istenecek ve yasadır kararına uymama hususu bir mesele-i müstehire teşkil edecektir. Parti Grupları hakkında takibat ierasına ve netice tahkikat seyrinin değişmesine imkân bulunmadığı anlaşılınca da gazete mesulleri beraat edeceklerdir.

..

İşte bütün bu yollardan haksız neşir

yasaklarına karşı suç işlemeden müca dele etmek mümkündür. Herkes kendisine düşen ödevi yapmalıdır.

(1) Prof Dr. Hüseyin Nail KUBALI, Esas Teşkilât Hukuku Dersleri, İstanbul 1959, s.: 259 vd.

(2) Roger PINTO, La liberté d'opinion et d'information, Paris 1955, s.: 96 vd. Ord. Prof. Dr. Sulhi DÖNMEZER, Basın Hukuku, cilt I, İstanbul 1958, s.: 61 vd.

(3) Neşir yasaklarının çeşitleri ve tafsilât için bak. Alp KURAN, Haksız Neşir Yasakları, VATAN Gazetesi, 18.7.1959.

(4) Nitekim, Anayasamızın dördüncü faslının hükümleri ve bilhassa 54 ncu maddesi de bunu âmirdir.

(5) Karş. İnönü'nün 4.5.1959 tarihli konuşması. (VATAN Gazetesi, 4.5.1959).

(6) Bak Alp KURAN, adı geçen makale.

(7) Doç. Dr. Sahir ERMAN, Sistematik İzahlı Basın Kanunu ve İlgili Mevzuat, İstanbul 1953, Hak Kitabevi, s.: 105.

(8) Bu konuda, ayrıca, muhabere masuniyetini teminat altına alan Anayasa ve Ceza Kanunu hükümleri de hatırlanmalıdır.

(9) Yalçın TUNA, neşir yasağına uğrayan konularda serbestçe konuşma yapılabilir, (VATAN Gazetesi, 26.7.1959).

(10) 27.7.1959 ve 3.8.1959 tarihli Vatan Gazetelerine bak.

(11) Bununla beraber, neşir yasağı konusu olaydan bahseden kısımlar gazetede yer aldığı takdirde, takibat yapmak imkânının bulunduğu gözden uzak tutulmalıdır.

hasebenin çiftçiler arasında yayılmasını engelleyen başlıca iki sebep vardır :

a — Küçük ve orta çiftçinin türlü sebeplerle bu rakam ilmine karşı gereken bir zevke sahip olmaması, ziraî muhasebenin yayılmasını daraltan bir rol oynamaktadır. Çiftçi, basit hesaplar yapmakla yetinmekte, işletmenin gerçek vaziyetini bilmekten ziyade kasa muamelelerini takiple iktifa etmektedir.

b — Ayrıca, ziraî muhasebenin tatbikatı sırasında doğan güçlüklerin çiftçi için yıldırıcı olması, muhasebenin ziraî sektörde yayılmasını engellemektedir. Ziraî bir işletmenin rakamla ifade edilebilecek elemanları yanında, muhasebenin aktif kısmında ancak bir «ümit» ile temsil olunabilecek kategorileri de vardır. Meselâ, envantere bir buzağının değerini kaydetmek az çok kolaydır; fakat, tarlada henüz yetişmekte olan mahsulün değerini envantere rakamla geçirmek ise zordur. Böyle güçlükler ticaret ve sanayi sahasında mevcut değildir.

Küçük ve orta işletmelere ziraî muhasebeyi kabul ettirmek için Batı'da pek çok gayretler sarfedilmiş ve bu sahada çeşitli ziraî muhasebe metodları yapılmıştır. Fakat Tony Ballu'ye göre, ideal bir ziraî muhasebe sistemine varmak imkânsızdır. İşletme eins ve çeşidi kadar muhasebe metodu vardır. Ziraî muhasebe bir elbiseye benzer ve onu giyecek şahsın vücuduna göre ayarlanması icab eder (2).

Fakat büyük bir ziraî işletmenin başına geçmiş bir şahıs için aynı müta lâalar ileri sürülemez. Böyle bir kişinin iyi bir «çiftçi» ve «idareci» vasıflarına sahip olması yetmez; iyi bir «muhasebe»'ye de malik olması şarttır. İşletmenin ekonomik seyrini takip edebilmek ancak ziraî muhasebe ile mümkündür. Esasen ziraî muhasebe olmadan büyük çiftçinin iyi bir idareci olmasına da imkân yoktur. İşletme idaresinin vazih bir şekilde yürütülebilmesi için ziraî muhasebeye sahip olunması zarurîdir.

Bugün bir ziraî işletmenin başarı derecesi, sağladığı nakid miktarı ile ölçülmektedir. Bu neticeyi tesbit için basit kayıtlarla yetinilemez; aksi halde hayli karışık muamelelerin doğması mukadder olur. Ancak ziraî muhasebe sayesinde çiftçi, gerçek durumunu bilir. Şu halde muntazam tutulan bir ziraî muhasebe çiftçiye şu faydaları sağlar (3) :

1 — Muhasebe çiftçi için kıymetli bir rehberdir ve işletmesini emniyetle yürütmesine yardım eder.

Ziraî Muhasebenin Önemi

Yahya KANBOLAT

Raymond Moreau'ya göre, Batı'da ziraî muhasebenin tarihçesi eskidir. Gerçekten, Ortaçağ devrinde kiral ve derebeylere ait malikânelerde basit ve iptidai bir muhasebenin tutulduğuna dair belgeler vardır. Fakat ziraî muhasebenin, ziraî ekonominin önemli bir kolu haline girmesi ve ilgili iktisatçılar tarafından sistemli şekilde bir inceleme konusu haline alması, ancak 19 ncu asrın ikinci yarısından itibaren mümkün olabilmektedir. Bu devre içinde ziraî muhasebenin mübessiri ve kurucuları olarak Thaer, Mathieu de Dombasles, Auguste Bella, Dubost, Saintoin Leroy, Sibille, Couvert Riverain gibi şöhret yapmış bilginleri zikredebiliriz.

Fransa'da, ziraî muhasebenin tatbikat sahasında yayılması ancak 1930 yılından itibaren mümkün olabilmektedir. Buna mukabil Almanya, İsviçre ve kuzey memleketlerinde ziraî muhasebe daha 20 ncu asrın başlarında çiftçiler ara-

sında bir yayılma konusu teşkil etmişti. İkinci Dünya Savaşının arifesinde, meslekî odaların veya resmî müesseselerin tavsiye ve kontrolleri altında yürütülen ziraî muhasebenin çeşitli memleketlerdeki miktar olarak durumu şöyle idi :

Almanya	65000
İsviçre	600
Hollanda	1200
Fransa	1000
Çekoslovakya	2000
İsveç	3000

Halbuki bugün, yukarıda zikrettiğimiz memleketlerin çiftçileri arasında ziraî muhasebenin tatbikatı şüphesiz daha fazla genişlemiştir. İngiltere de, 1936 dan beri ziraî muhasebeyi çiftçiler arasında yaymak için geniş çalışmalar yapmıştır ve 12000 den fazla çiftçinin ziraî muhasebe tuttuğu tahmin edilmektedir (1).

Batıdaki tecrübelerine göre, ziraî mu-

Modern zirai teşebbüs, âzami bir geliri sağlamayı kendisine hedef bilir. Çiftçi bu hedefe varmak için, işletmesine tatbik edeceği teknik tedbirlerin kendisine neye mal olacağını ve kendisine ne miktar getireceğini önceden gayet büyük bir dikkatle hesaplaması lâzımdır. İşte burada muhasebe çiftçi için kıymetli bir rehber olur. Çiftçi ancak muhasebe sayesinde ki, yürüttüğü muameleler üzerinde bir hüküm vermek imkânına sahip olabilir ve geçmiş tecrübelerine dayanarak ilerisi için faydalı kararlar verebilir.

2 — Muhasebe çiftçiye mahsulün satış fiyatını bildirir. Çünkü çiftçi muhasebe sayesinde mahsulün maliyetini öğrenmektedir. Böylelikle zararına satış yapmak ihtimali çiftçi için ortadan kalkmış olur.

3 — Muhasebe çiftçiye, toprağın sağlayabileceği gerçek değer üzerinde bilgi verir. Böylelikle çiftçiye, mahsulüne mübalâgalı bir kıymet tahmini verdirmekten alıkoyarak, fazla israf ve aşırı borç yapmasını önler.

4 — Muhasebe neticeleri, çiftçinin ziraat politikası sahasındaki taleplerini destekliyen ve doğrulayan en mühim vesikayı teşkil eder. Bu neticelere dayanarak çiftçi, meselâ, devletin tatbik ettiği düşük fiyat ve kredi politikasına karşı yerinde tenkit ve mukabil taleplerde bulunabilir.

5 — Modern vergi, gelir esası üzerine kuruludur. Muhasebenin yardımı olmadan çiftçinin doğru bir gelir beyanında bulunması imkânsız olduğu gibi, fazla bir vergi tarhını da önleyemez.

6 — Gündelik hayatın en basit hadiselerinden olan unutkanlık ve ufak kayıplardan çiftçi, ancak muhasebe sayesinde kurtulabilir. Büyük çiftlikler-

de bunun önemi daha büyüktür.

7 — Nihayet muhasebenin, çiftçiye terbiye edici bir tarafı da vardır. Muhasebe, çiftçide müşahede ve karar melekelerini geliştirir; çiftçiye yavaş yavaş âtil âdetlerinden kurtararak onu ticari kabiliyetlerle mücehhez bir müteşebbis haline sokar. Bu sayede çiftçi, ekonomik bir durumu derhal takdir edip ve ondan âzami olarak faydalanmayı öğrenir.

Hazırlanan «Zirai Kazançlar Tasarısı», yıllık satış tutarı 100000 lira veya daha fazla olan çiftçileri muhasebe tutmaya mecbur kılmaktadır (4). Şüphesiz bu mecburiyet, ilgili çiftçiler için gayet faydalı neticeler sağlıyacaktı. Fakat muhasebenin genel olarak bütün çiftçiler nezdindeki önemi nazarı itibara alınırsa, tasarının ileri sürdüğü 100000 liralık haddin gayet yüksek olduğu meydana çıkar. Onun için haddin 25000 liraya indirilmesi gayet muvafık olur. Esasen büyük çiftçilerimizin ve bazı orta işletmelerin bir kasa defteri tutmak itiyatları vardır. Bu bakımdan, tasarıda zikredilen ve tutulması gayet basit olan «Gider-Hasılat Muhasebesi», onlar nezdinde çözümü güç meseleler yaratmayacaktır. Haddin ileri sürdüğü müz şekilde düşürülmesi, daha büyük bir çiftçi kitlesini muhasebe tutmaya mecbur kılacak ve bu sayede onlara, zirai muhasebenin arzettiği faydalardan istifade etme imkânı verilmiş olacaktır.

(1) Petit Précis de Comptabilité Agricole. Raymond Moreau, Paris, 1948, s.: 12, 13.

(2) Comptabilité dela Ferme. Tony Ballu, Paris, 1927, s.: 3, 4, 5, 6, 7.

(3) Comptabilité Agricole. Ernest Laur, Lausanne, 1944, s.: 7, 8, 9.

(4) Zirai Kazançlar Tasarısı, s.: 77.

Okurların Forumu

Devrimcilik

Forum Yazı Kuruluna :

Türk Düşüncesinin Haziran - Temmuz sayısı İnkilâp Sayısı olarak çıktı. Devrimler üzerine 11 tane yazı var içinde. Devrimler milletçe ve özellikle aydın olarak hepimizi ilgilendiren bir konu olduğu için bu yazılardan bazıları üzerindeki düşüncelerimi, daha doğrusu, takıldığım bazı noktaları belirtmek istiyorum.

I. Prof. Hilmi Ziya Ülken, "İhtimal Değişme ve inkilâp" adlı yazısının baş bölümünü terim sorunlarına ayırmış. Bu incelemesini yaparken de hareket noktası olarak Fransızca'yı alıyor. Batı bilimine saygım olmakla birlikte, şunu da belirtmek gerekir ki, terim sorunları bilim alanına girdiği kadar, dil alanına da girer. Bir ulusun dili ise, o ulus uygarlık ve kültür ba-

kımından geri ve dolayısıyla üstün uygarlık ve kültürlerle bağımlı da olsa, benliğine sahip, canlı bir varlıktır. Öyle ise, bu durumdaki dillerin bile, özel topluluk şartlarının sonucu olarak kendine özgü, ve üstün kültür dillerinden ayrılan buluşları olması tabiidir. Bu buluşlara saygı göstermek ve salt üstün kültür dillerine uymuyor diye bunları baltalamamak gerekir.

Yazar, *révolution* karşılığı olarak Türkçede inkilâp ve ihtilâl kelimelerinin bulunmasına işaretler, bunun vuzuhsuzluk yarattığını, hattâ bazı kavram nüanslarının yitirilmesine yol açtığını söylüyor. *révolution* kelimesinin böyle iki karşılığı olmasının sebebi olarak da ruhbilimsel bir açıklamada bulunuyor.

Ruhbilimsel sebepler doğru olabilir. Fakat bu, inkilâp ile ihtilâl kelimelerinin ayrı anlam taşımaya engel olamayacağı gibi, ayrı anlam taşıyorlarsa, dilimize kazanan bu yeni kavramları ve dolayısıyla yeni kelimeleri neden öldürmek? Dilimizin yoksulluğu bilim adamlarımızın beylik yakınma konusu olduğuna ve belki bunda da bir gerçek payı bulunduğu göre, izlenecek yol bu olmasa gerekir. Öte yandan, öz Türkçe akımı hem inkilâp, hem de ihtilâl kelimelerinin karşılığı olarak devrim kelimesini kullanarak Prof. Ülken'in istediğini yapmış oluyor. 1923 ten bu yana Türkiyede olagelen değişim olgularına devrim dendiğine bakılacak olursa, ve bu kelime de inkilâp karşılığı olduğuna göre, ihtilâl için ayrıca bir Türkçe karşılık bulmak gerekir.

Bu kadar iddiadan sonra, sıra ihtilâl ve devrim kelimelerini tanımlamaya geliyor. Bu kelimeler kavram ve anlam bakımlarından yeterince kişilik kazanmışlardır zaten. İş yalnızca tanımlamada. Benimki iddiasız bir deneme.

İhtilâl : Siyasal iktidarlarda zorla meydana getirilen değişme. Yalnızca devlet başkanlığı ya da hükümet değişikliği olabileceği gibi devlet biçiminin değişmesine de yol açabilir. Fakat devlet biçimindeki değişiklik daha çok devrim çevresine girer. Devrimler çok defa ihtilâllerden sonra olur. İhtilâlin hükümet darbesinden tek farkı, bu sonucunda siyasî iktidar değişmesinin yine zorla fakat umulmadık bir zamanda ya da biçimde ve apansız olmasından faydalanılarak yapılmasıdır.

Devrim : Zor, ihtilâlin ayrılmaz bir ögesidir. Devrimde bu şart yoktur. Ağakay'ın *Türkçe Sözlük*'ünde (1959, Ankara) şöyle tanımlanıyor devrim: pek kısa bir zaman içinde meydana gelen temelli ve önemli değişiklik. Bu tanımın seçiklik kazanması için ihtilâl kavramının devrim kavramının dışında bulunduğunu eklemek gerekir.

İhtilâl için Sözlük şöyle diyor: Düzeni değiştirmek üzere zor kullanarak yapılan geniş halk hareketi. Benim ileri sürdüğüm tanımdan daha geniş olmakla birlikte zor ögesi burada yer aldığı gibi, düzen değiştirmek ve halk hareketi öğeleriyle otoriteye karşı, yani siyasal iktidara karşı hareketler kostalonmaktadır.

Böylelikle Bastille'in alınması Fransız İhtilâli kavramına girerken, loncaların kal-

dırılması Fransız Devriminin bir parçasıdır (fakat, muhtemelen Prof. Ülken'in işaret ettiği ruhbilimsel sebeplerden dolayı bu ayırma pek dikkat edilmemektedir bizde). Aynı şekilde, 1923 ten bu yana bizde yapılanlar ihtilâl olmayıp devrimdir (inkilâp). Batı dilleri bu bakımdan yetersizdir. Devrim - ihtilâl ayırımı olmadığı için hepsine birden ihtilâl (revolution) deyip çıkarlar işin içinden ki bu, Türkçe bakımından tatminkâr değildir.

Devrim ve inkilâp: Yukarda görüldüğü gibi, devrim kelimesini yeğledim. Bu kelimenin Türkçe olması bir yana, inkilâp'tan daha seçik bir kelimedir. Nitekim **Sözlük**, inkilâbın karşılığı olarak devrim ve dönüşme terimlerini veriyor. Oysa devrim ile dönüşme ayrı kavramlardır. Devrim toplumsal bilimlerin bir terimi olduğu halde, dönüşme daha çok fiziksel ve doğal bilim alanına girer.

II. 5 inci yazı, "Millete Mal Olmayan bir İnkilâp." Avukat Bekir Berk yazmış. Bu yazının aceleye geldiği belli. Fikir ve sanat dergisi olduğunu ilân eden **Türk Düşüncesinde** ne aradığı da sorulmağa değer. Üstelik kapak içinde bu sayı için maddi ve manevi fedakârlıklar yapıldığı bildiriliyor okuyuculara. Hukuk siyasetine ait bir yazı olarak yüzeyde kaldığı gibi, öğeleri varolmasına rağmen iyi bir polemik yazısı bile olamıyor (polemik yazıları bile iyi ya da kötü olabilir.)

Demokratik yapılı bir toplumda (örneğin İngilterede değil çünkü orada soylukişilerin varlığı kanunidir), toplumun her biri iyi vatandaşdır. Bu vatandaşlık sıfatı evrenseldir, kim olursa olsun bundan eşit olarak yararlanır. Dolayısıyla, her vatandaşın yasa önünde eşit olduğu kabul olunur. Ayrıcalıklar ancak kişisel olabilir, bunlar da yasadın doğmaz ve yasalarca tanınmaz. Oysa eskiden yasa önünde ağa ağa, efendi efendi, bey bey idi. Ağanın oğlu da efendi olurdu. Beyin oğlu ağa, ya da efendinin oğlu bey olmaz, meğer ki sınıf değiştirme söz konusu olsun. Çünkü bey, efendi, ağa bugünkü kullanışlarıyla bir kişi nin hangi toplumsal sınıfa girdiğini belli ederler. Büyük burjuvaya bey (pek büyüğüne beyefendi), küçük burjuvaya efendi, zengin köylüye ağa denir, zengin olmayan köylünün ise çok defa hiç bir sıfatı yoktur. Hamam, hanımefendi, kadın için de aynı şeyler söylenebilir.

Bugün bizde kişilerin aile olarak buldukları toplum sınıfından başka sınıfa geçmeleri ("yükselme" ya da alçalma") pek kolay ve olağan bir iş olduğundan, yani ülkemizin toplum sınıfları hızla değişmekte, boşalıp dolmakta olduğundan, bu sıfatlar toplum sınıflarını ayırmaktan çok kişisel durumları ayırmağa yarıyor gibi görünebilirler. Örneğin, birinin bey ya da efendi oluşu kişisel iktisadi gücüne ve özellikle mesleğine göre değişmektedir.

Berk, adı geçen sıfatlar için "hürmet ve sevgi makamında kullanılır, nüfuz teğallüp, tahakküm, ve imtiyaz mânasına destek olsun diyerek kullanılmamıştır" diyor. Tarihte böyle olmuş olabilir. Bugün bu kadar geniş bir iddiada bulunulamaz. Ben Bekir Beye, Bekir Efendi desem ki-

zar, "Vay, ben hademe miyim", derdi. Kendisine Bekir Ağa desem büsbütün kızar. "Benim köylüye benzer yanım var mı?" diye çıkışırdı. Oysa kendisine beyefendi desem hoşuna gider, Avukat Bekir Bey hazretleri diye hitabetsem, istihza yapmadığıma güvenilebilir, büyük bir nezaketle bu sığata lâyık olmadığını söylerdi. Bunlar olacaktır.

Görülüyor ki demokratik bir toplumda, daha doğrusu eşitçi (egalitarian) bir toplumda, yasa, kendi alanına giren resmî işlerde bu sıfatlara müsaade edemez, yoksa bu sıfatlarla birlikte belirli bazı toplum sınıflarını kanunileştirmiş olur ki, bu Cumhuriyet esaslarıyla değil, aristokrazi esaslarıyla bağdaşabilir. Tersine, her vatandaşın - kim olursa olsun - vatandaş olduğunu belirtmeğe yarayan bir sıfatı olmalıdır - hiç olmazsa yasa karşısında ve resmî işlerde. Bu sıfat ise Bay ve Bayandır. Yazısından bu sonuçları çıkarabilseydi bu yazıyı belki de yazmazdı Berk, çünkü aynı dergideki "Put" yazısından kendisinin aristokratik bir toplum özleyecek bir kişi olmadığını anlaşılabılır sanıyorum.

Millete mal olmayan bir inkilâp demek de yanlışdır. Amaç ancak kanunda gösterilen çevre içinde bu devrimi ulusumuza mal etmektir. Birinci maddenin birinci cümlesini ikinci cümlede ışığında yorumlamak gerekir. "Kanunun karşısında ve resmî belgelerde" diyor ikinci cümle. (İçişleri Bakanı Şükrü Kaya da böyle olduğunu Meclis kürsüsünden açıklamış.) Demek ki millete mal olmamış denemez çünkü amaç bu değil. B. M. M. deki görüşmelerde bazı bağnazca eğilimler ileri sürülmüş olabilir. Bunlar her devrimde olağandır. Bizim için bugün esas olan yasanın metnidir. Ancak bu metni yorumlamakta zorlukla karşılaşsak B. M. M. tutanaklarına başvururuz (basit bir yorum kuradır bu).

Öyle ise bu yasa kaldırılmamalıdır.

Diğer sıfatlara gelince, onlar bence ihya edilebilir fakat ancak belli bir yetişimden (formation) geçip te bunu ispatlayanlarca taşınmak üzere. Örneğin, İlahiyat Fakültesinden mezun olanlara molla, İmam - Hatip okullarını bitirenlere hoca unvanı verilebilir. Ordu isterse generallerimize de resmen paşa denebilir. Zaten Berk'in de belirttiği gibi (fakat ilâhi tecelli diye acıip bazı sonuçlar çıkararak) bugün de generallere (kanun karşısında ve resmî belgelerde değil ama) paşa denmektedir.

Bir milletvekinin söz konusu yasanın kaldırılmasını isteyeceğini yazıyordu gazeteler. Bu durumda vatandaşlar gibi B.M.M. de milletvekilleri de - eski Etats Generaux'yu andırıcasına - resmen bey, ağa, efendi, v. s. diye sınıflara bölüneceklerdir. Üstelik, belki de siyaset adamları, seçmenlere hoş görünmek çabasıyla - yerli, yersiz - hoca, molla, hacı, hafız gibi sıfatları takınmak için birbirleriyle yarış edeceklerdir.

Sonra ya memurlar? Her resmî dairede, hattâ özel dairelerde de, birer protokol uzmanı gerekecektir ki kimin bey, kimin efendi, kimin ağa, kimin de sıfatsız (varlıksız köylüler) olacağı kestirilebilsin ve böylece de kimse gücenmesin.

Sina AKŞİN — İstanbul

Kurumlar Kuşatılıyor

Forum Yazı Kuruluna ;

Hâkimiyetin tahdidi meselesi ve bunu gerçekleştiren kurumlar.

Devlet iç hâkimiyetinin bazı tahditlere bağlı olmasını doktrin alanında K. Marks ve Hegel, tarih sahnesinde mutlakiyet ve diktatörlük rejimlerinde devletin başında bulunanlar kabul etmek istememişlerdir. Bunların dışında çeşitli farklarla kabul edilen bu ilke, bir ilke olarak kabulü yeterli olmamıştır. Toplum hayatında hâkimiyetin hukuki ve fiili tahditlerini gerçekleştiren bir çok kurumlara ve sistemlere (I) ihtiyaç duyulmuştur.

Devlet iç hâkimiyetini gerçekleştiren kurumlar, devletle birey arasına giren aracı kurullardır. Bunlar az çok bağımsız, kendilerine özgü hukuk nizamları korur. Ancak böylece birer hukuki varlık olurlar. Bunlar önce, devlet iradesinin dışın da kendilerini gösterirler. Her yurdun özel şartlarına göre de küçük değişiklikler gösterirler. Demokrasinin teşkilatlanması ile de çok yakından ilgilidirler. Devletle birey arasında durdurucu ödev görürler. Bunun için de bu kurumlara kendi çalışma alanlarına göre hukuki bir bağımsızlık tanınmalıdır. Bu bağımsızlık fazla olursa devlet otoritesi sarsılır, Anarşi olur. Az olursa otoriter rejimlere kayar. Bunun için, toplumsal kuvvetler dengesine dayanan bir hürriyet düzeni içinde yaşamalıdır.

Otoriter rejime kaymak isteyenler, bu kurumları - kalkabilenleri - tüm ortadan kaldırırlar. Kalkamayanların ronksiyonlarını fiili olarak kısarlar. Bir başka biçimi de, bazı kurumları kendi sesini çıkartacak kişilerle kuşatmaktır. Çünkü diktatörler, çeşitli düşüncelere, fikirlere, murakabeye dayanıklığı olmayan kişilerdir. Bunları yaparken de "Millî hâkimiyet" ilkesine dayanarak iddialar ederler. Anayasalarında da ilân edilmiştir. Ama eski mutlakiyetçilerden daha kolay istibdatla hükmedebilirler. Çünkü devlet hâkimiyetinin hukuki ve fiili taahditlerini, kötüye kullanırlar. Bu tahditler durdurucu tedbirler de olduğundan, durdurma ödevleri kötü duruma uğramaları sonunda, diktatörler hukukla bağlı devlet prensibini de çiğnerler. İstibdatları da böylece kolaylaşır.

Nelerdir bu Kurumlar

Çokçu (Plüralist) bir açıklama ile bu kurumları üç bölümde toplayabiliriz. (II)

1 — İktisadi ve kültürel özellikler taşıyan kurumlar: barolar, üniversiteler, akademiler, ticaret ve sanayi odaları, meslek teşekkülleri, sendikalar, her çeşit cemiyetler...

2 — Siyasi bir özellik taşıyan kurumlar: Siyasi partiler, siyasi basın, ikinci teşriî meclis...

3 — İdarî bir özellik taşıyan kurumlar: Bunlar da teknik ödevler gören âme kurumlarıyla âme idareleridir. Şunu da belirtelim ki demokrasiler de her üç kurumda araçtır. Asıl gaye bireydir.

Kurumların yurdumuzdaki durumu

Her üç çeşit kurumların yurdumuzda bulunanların durumlarına ait yazılar, per-

yodik ilim ve fikir dergilerinde, gazetelerin fikir sütunlarında yayınlanmaktadır. Ancak, her kurumun hâkimiyetin tahdidi bakımından tetkike ihtiyacı vardır. Bunu, bu yazının çerçevesi içerisinde yapmak imkânsızdır. Biz şimdilik, kültürel özellik taşıyan cemiyetlerden birkaçına yapılan "karışmaların" bazı bitişik noktalarını belirteceğiz.

Cemiyetler yasası ile kurulan, kendi hukuki düzeni dahilinde bağımsız olan "cemiyetlerin çalışmalarına iki türlü karışma" görülmektedir: Birincisi (bilhassa 1955 den beri sık sık görülen) cemiyetin fonksiyonel çalışmalarını idari makamlarla kısmaktır. Örneğin: Siyasal Bilgiler Fakültesi tarafından kurulan "Fikir kulübü" nün münazaralarına Valilikçe izin verilmesi. Hem bunlar, gerekçe göstermeksizin yasaklanıyor. (Bir örnek istenirse, 30.1.1957 tarihli münazaranın men'i.) Çalışmaları akademik bir özellik gösteren, tek parti devrinde bile serbestçe çalışan "Türk Hukuk Kurumu" nun seminerlerine, konferanslarına, insan haklarına, anayasamıza aykırı 6761 sayılı toplantı ve Yürüyüş Yasasına dayanarak Valilikçe izin verilmiyor.

(Bir örnek istenirse, 1957 yılında bir doçentin vereceği "icra organı karşısında hâkimlerin istiklâli" konulu konferansın men'i)

İkinci çeşit "cemiyet çalışmalarına karışma" ise (bilhassa son bir yıldır tutulan yol) kurumu, kendi sesini çıkartacak kişilerle kuşatmaktır. Buna partizanlık da denilebilir. Spor kulüpleri, bir çok işçi sendikaları böyle yapıldı. Hattâ o kadar ki, bir kurumu kuşatmak için kişilik yasa lar bile T. B. M. M. den çıkartılıyor. (Örnek verelim, bir mesleki teşekkül olan "Mühendis Odaları Birliği" Genel Kurulu, sekreterini, iktidarın kendi nüfuzu altına alamadığı birisini, seçiyor. Bu mühendisi, genel sekreterlikten atma gayesini güden yasa çıkartılıyor.)

Bu biçim kuşatmanın en güzel örneği, bir yüksek tahsil gençliği teşekkülü olan, T. M. Talebe Federasyonu seçimlerinde görüldü. Kuşatmak için tutulan yola göz attığımızda (ikinci çeşit cemiyet çalışmalarına karışma" daha iyi anlatılmış olur. (III) Aynı zamanda kuşatma teknikleri de belirtilmiş olur.

İktidar; devrime biraz az önem vermeye başlıyor. Devrim, Atatürk düşmanları ortaya çıkıyor, Kıbrıs konusunda durmadan fikir değiştiriyor. Türk Ulusunun sesini dünyaya bir başka seçimde duyuruyor, anlaşmazlığı da başka bir biçimde ortadan kaldırmaya uğraşılıyor. İşte bu durumlar karşısında T. M. T. F. organları basın yoluyla gençliğin sesini çıkartıyor. (Çünkü federasyonun kendi hukuki düzenine göre "irtica ve komünizm ile mücadele" "faliyetlerinde millî menfaatleri gözetme" gibi esaslar çalışma alanına girer.) Ama iktidar tutumuna uymayan sesler çıkarttığı için bunları susturma yoluna gidiyor. Önce bu gençleri, karakollarda ilkel bir biçimde korkutmak istiyorlar. Bunda başarı elde edemeyince, doğrudan doğruya Kurumun organlığını kendi sesini çıkarta-

cak gençlere vermek için, federasyon seçimlerinde çalışmaya başlanıyor. Daha önce de iktidar ileri gelenleri "Gençlik Bürosu" adı altında, ne derece resmi olduğu bilinmeyen, bir büro kurduruyor. Gençlik teşekküllerine devlet bütçesinden verilecek paraların idare işlerine, bu bürodaki D. P. li bir mebusa veriyor. Mebus, iktidar tutumuna aykırı ses çıkarmıyacak bir üniversiteyi federasyon başkanı adayı göstermek için, arıyor. İ. Ü. T. B. 1957 - 59 yılı başkanını buluyor. İ. Ü. T. B. ile T. M. T. F. kongrelerini istedikleri gibi, İstanbul Valisi aracılığı ile ileri geri aldırıyor. Federasyonu kongreye götürüyorlar. Delegele para ile, korkutma ile, karakollarda tarafsız polis işlemleriyle baskı yapılıyor. Ya da içkili yemeklerle uyusturuyorlar. İstedikleri adayı seçtirmiyorlar. Bu arada seçimler geri bırakılıyor. Bırakılan gün geliyor. Delegele ikiye parçalanıp, mebusun istediği başkan adayı ve taraftarları ile Anadolunun bir ilinde seçimler yapılıyor. İstedikleri aday, başkan seçiliyor. Ve hiç bir zaman talebe teşekkülleri kongrelerine ve beyanatlara dair haber

vermeyen iktidarın partizanca kullandığı devlet radyosu 16.7.1959 günü birinci haberler bülteninde, "Türk Gençliğine yakışan bir olgunluk içinde kongre bitti." diyerek meseleyi kapatılmak istiyorlar. Böylece iktidar, hukuk kurallarını çiğniye, çiğniye bu kurumu da kuşatıyor. (Yalnız bu gençlerin basının murakabesi sonucu olarak, iktidarın isteğine göre çalışıp seslerini çıkardıklarını ummuyorum. Dolayısıyla bu kurumun kuşatılmasının uzun sürmeyeceği kanısındayım.)

I: Forum'un 76 ve 77 nci sayılarında "Devlet kudretinin tahdidi" başlıklı yazıda Devlet hâkimiyetinin hukuki ve fiil tahdidi gerçekleştirilen sistemler ve bunların yurdumuzdaki durumu da belirtilmiştir. Bunun için biz sadece kurumlar üzerinde duracağız.

II: Esas Tekilât Hukuku Dr. N. Kubalı, Sayfa: 142 - 255

III: Tutulan bu yola ait söyliyeceklerimizin kaynağı, günlük gazeteler ile haftalık siyasi dergilerdir.

Turan K. YÜKSEL — Elâzığ

Kültür Ve Sanat

Eski Türk Seyirlik Oyunları İçin Bir Sözlük Denemesi -IV

Metin AND

Hokkabazlar gerek söz ve el çabukluğu, gerek bir takım hileli araçların yardımıyla seyircisinin duygularını aldatarak bir takım olmayacak, açıklanması güç işler gösterirler. Kökeni binlerce yıl geriye giden bir seyirlik sanattır. Bu eskilik içinde Türk hokkabazlığının da ayrı bir yeri vardır. İşte bu yeri ve önemi, hokkabaz kelimesinin ikinci özel anlamının başka dillerdeki aynı kelimelere olan anlam benzerliğiyle karşılaştırarak gösterilebilir. Hokkabazlık işte bu özel anlamıyla hokkalarla oyun gösteren demektir. Hokka oyunu denebilir ki göz bağıcılığı, el çabukluğu gösterileri içinde en eskisi, en yaygınıdır. Oyun kısaca şöyledir: Tersine çevrilmiş üç hokka, kupa biçiminde üç kap ve ufak bir top kullanılır. Oyunda iki tekrar eden unsurdan biri altı boş gösterilen hokkanın içinden top çıkması, ikincisi ise top konup, hokkayla kapatıldıktan ve yeniden açıldıktan sonra içine top konduğu seyircilere sanılan hokkanın boş gösterilmesidir. Oyun hokkaların, topların sayısını arttırarak, boylarını büyüterek, ya da işe toptan başka şeyler katılarak uzatılır, daha ilginç bir biçimde sunulabilir.

İşte bu oyunu en eski çağlarda da bul-

yoruz, yalnız bulmakla kalmıyoruz, tıpkı Türkçede olduğu gibi başka dillerde de bu kelimenin yalnız bu oyunu gösterenler için değil fakat genel olarak göz bağıcılığı karşılığı için de kullanıldığını görüyoruz. Eski Yunan'da Psephopaites, Eski Roma'da calcularius çakıl taşlarıyla hüner gösterenler anlamındaydı. Zaten yuvarlak biçimli araçları kullanmanın birbiriyle büyük bir yakınlığı görülüyor. Vehbi surnamasında hokkabazlar mührü-bazi ve şu'bedesazi idüp' deniyor. Burada 'mührü bazi' nin sözlük anlamı top gibi yüzeyi parlak cisimle oyun yapmadır. Evliya Çelebi'de bunlardan ikisinin adı var: 'pehlevan-ı beyzabaz' ile 'pehlevan-ı yuvarlakbaz.'

Beyzabaz yumurtalarla oynayanlara, bunlarla hüner gösterenlere verilen addı. Nitekim 1582 şenliğinde yumurtalarla oyun gösterenleri buluyoruz. Bir yaşlı adam bir torbadaki yumurtalar ve başka şeylerle oyun yapıyor. (44) Başka biri de yumurtalarla oynayıp onları yutar gibi yapıyor. (45) Eski çağlarda dar anlamda hokkabazlara gerek adları gerek yaptıklarıyla tıpatıp benzeşen başka hüner sahipleri daha vardı. Örneğin eski Roma'da Acentabularius'lar bizim hokkabazların yaptıkları-

ni sirke ölçmek için kullanılan kaplarla yapıyorlardı. Nitekim İtalyanca'da hokkabazcının ölçüyle oynayan anlamına **giuoco di bussolotti** deniyor. Fransa'da ise bunlara gene hokkalarla oynayan anlamına **joueur de gobelets** deniyor.

Hokkabazların hiç değilse Türkiye'de öteki hüner sahiplerine göre tiyatroya en yakın olan seyirlik oyunu olduğunu belirtmiştik. Hokkabazlığın el çabukluğu kadar dil çabukluğunu da gerektirmesi bir yana, Türk hokkabazlığının çağımıza kadar gelen bir özelliği hokkabazların yanındaki yardımcıları, yardımcılarıyla yaptığı konuşmaları tiyatroya olan yakınlığını doğurmaktadır. Hokkabazlık tarihi üzerine bir kitapta eski çağlarda hokkabazların yanlarında soytarı kılıklı yardımcıların olduğunu, bunlara **Merry Andrew** dendiğini yazıyor. Bu soytarılar göz bağıcılıktan korkup, saklanıyorlar, veya oyunun hilesini çözmeğe çalışıyorlar, seyirciyi güldürecek ne gerekirse yapıyorlar. Yazar bugün Türkiye dışında hiç bir ülkede bir **Merry Andrew** kullanılmadığını yazıyor. (46) genç aynı yazar bir başka yerde Doğu ülkeleri içinde en ilginç hokkabazlığı Türkiye'de bir Yahudi hokkabazdan gördüğünü yazdıktan sonra İspanya'dan göç etmiş bu Yahudilerin hüner yaparken bir soytarı yardımcı kullandıklarını gösteren bir iz olmadığını söylüyor. (47) Gerçekte soytarı yardımcıların asıl görevi yaptıkları gülünçlüklerle seyircinin dikkatini kendi üzerine çekip, oyunun hilesini gözden örtmektir. Seyircinin bu türlü ilgisini oyunun pür noktasından başka yöne uzaklaştıran araçlar pek çoktur. Eski Türk hokkabazlarını gösteren minyatürlerde hep yanı başında bir tef çalıcısı görürüz. Tefin gürültüsü tıpkı Hindistan'da davul çalınması gibi ilgiyi dağıtmak içindir. Bunun gibi hokkabazların bir denizböceği kabuğunu boru gibi üflemesi da aynı işi görür. Çağımızda seyrettiğimiz hokkabazların bu böcek kabuğunu öttürdüklerini görüyoruz. Mısır'da "hövah" denilen hokkabazlar da böyle bir böcek kabuğunu öttürerek seyircinin ilgisini hileden uzaklaştırırlar. (48) Mısırlı hokkabazlarla bizimkiler arasında başka bakım lardan da yakınlıklar bulunabilir. Zaten eski şenliklerde Mısırdan pek çok hüner göstericisi gelirdi. Mısır Valisinin III. üncü Ahmet şenliği için gönderdiği Hacı Şahin ve arkadaşları başka hünerler yanında göz bağıcılığı da yapıyorlardı.

Göz bağıcılığı yapan başka hüner sahipleri daha vardı. Örneğin 'tasbazlar'. Tasbazlığı daha çok derviş kılığında kimseler yapıyordu. Gerek Vehbi surnamesinde gerek 1582 şenliğini anlatan 'Sur-ı Hümayun' da bunu böyle öğreniyoruz. Bunun bir sebebi de bu oyun için tıpkı dervişlerin ki uzun bol bir giysiyi, cübbeyi gerektirmesidir. Bugün Avrupa sahnelerinde Çinli, Hintli benzeri oyunlar sanatçılar da böyle bol etekli giysiler giyip, bu giysinin içine türlü şeyler saklarlar. İşte 'tasbazların başlıca oyunları giysilerinden içi yemek dolu maden ve mukavva tas çıkarmalarıdır. Sur-ı Hümayunda anlatılana göre bunlardan birinin çıkardığı tas ve tencereler dört yük, hepsinin ki ise yedi sekiz hammal yükü etmiş. Tasbazlar başka oyunlar ya-

parlardı. Güvercinler uçururlar, minare biçiminde uzun bir mahrut, hattaâ bir çocuk çıkarırlardı. Bunları hep bol olan cübbelerine sakladıklarını kesin olarak biliyoruz. Bunların ayrıca dümdüz yerden otuz kadar fiskiye çıkardığını öğreniyoruz. Ancak bu hüneri yapanlara 'tasbaz' değil 'şadırvanbaz' demek daha doğru olacaktır.

Eski şenliklerde en yetkin oyun canbazların gösterisiydi. Dar anlamıyla ip üzerinde yürüterek hünerler gösteren anlamında gelen canbazlık, daha geniş olarak canbaz kelimesinin 'canıyla oynayıp' her türlü gösterenler için kullanılırdı. Nitekim Vehbi surnamesinde, şöyle söyleniyor: 'canı ile oynayıp canbazlık manasını halka beyan eyledi'. İp canbazları için özel bir kelime vardı, bunlara 'resenbaz' deniyordu. Canbaz kelimesi bozulmuş bir biçimde Bizans diline de geçmişti. Bizanslı tarihçi Laonikus Chalkokondyles bunlar için canbazdan bozma **tampexin** kelimesini kullanıyor. (49) Canbazlığı belli başlı ikiye ayıracağız. Bir yüksek direklere, dikili taşlara tırmananlar, bir de ip üzerinde yürüyüp hüner gösterenler. Birinciyi hele 1582 şenliğinde pek çok buluyoruz. Bunlardan bazıları yağlı direklerin tepesine çıkıyorlardı. Hattâ bir Arap yağlı direk üstünde bütün gece kalıyor. (50) Bazı At Meydanında yüksek dikili taşın tepesine ve sivri noktaya çıkıyor. (51) bu tırmanma bazen 'gümüş maşrapa oyunu'nda olduğu gibi bir yarışma biçiminde de oluyordu. Kanunî Süleyman'ın 1530 da düzenlediği sunnet

düğününde gemicilerle Yeniçeriler yağlı direkler tırmanıp difekteki ödülü almak için yarışıyorlardı. (52) Bu direklere tırmanmalar gerçekten de canıyla oynamaktı. 1582 şenliğinde bir Türk yağlı direğin tepesine ustalıklarla tırmanıyor, fakat düşerek boynunu kırmıştı. Hattâ Padişah gine de aynı şenlikte bir kaç gün için dikili taş tırmanmayı yasak ediyor. Yıllarca önce biri aynı dikili taş tırmanmış ne ileri ne geri gidebilmiş, umutsuzlukla aşağı atlanmış, toprakta delik açacak kadar düşüp ölmüş. Kimisi daha yere varmadan öldü demişler. (53) Tırmanma gazen araçsız olduğu gibi bazen de özel araçlar kullanılıyordu. Nitekim 1582 şenliğinde yağlı direğe çıkıp onun üstünde altı, yedi saat kalanın tırmanma araçları üç kayış veya zincir kemerdirdi. Bunların yardımıyla direğin çevresinde dolaşabiliyordu. Bu kemerlerden ortadakine oturuyor, alttakini özenge gibi kullanıp, onun üstüne basıyor, bu biçim dururken üçüncü kemeri yukarıya sıkıca bağlıyor, en aşağıdakini gevşetiyor, sonra iki yukardakine tutunup, bu gevşettiğini yukarıya bağlıyor. Böylece en tepeye kadar tırmanıyor. Bir başka tırmanıcı ise dikili taş çıkarırken ipleri kullanıyor, ipi sütuna beş, altı defa doluyor, bir değnek kullanarak ipleri itip yükseltiyor, böylece tırmanıyor. (54)

İp canbazlığına gelince bunda Türkler çok ilerlemişti. Onaltıncı yüzyılda bir yabancı tanık Türk canbazlığı için şu bilgiyi veriyor.

(Arkası var)

Eleştirmek Başka Çekiştirmek Başka

Mehmet SEYDA

Son aylarda çıkan sanat dergilerimizin bir çok sayfaları, birbirlerini «al aşağı» etmeğe çabalyan sanatçılarımızla eleştirmecilerimizin karşılıklı taşlamalarıyla dolu. Karşılıklı söylenen sözlerle varılan yargılarda, çoğunluk, usun esemenin yerini kişisel duygular sarıp kaplamış görünüyor. Bu arada toptan yergilere, nedeni iyice belirtilmemiş kötölemelere de rastlıyoruz. Baş köşeyi yeni kuşak-eski kuşak tartışmaları, anlamlı anlamsız şiir çıkışmaları tutmuş.

Ortalığa baktığımızda; şöyle oturulup sakın kafayla okunmuş, okuduğunun üstünde olumlu olumsuz yönleri araştırmış, ağız tadıyla okunacak bir yazı kalmadı desek yeri. Bize öyle geliyor ki; bir çoğumuz salt birşeyler yazmış olmak, şunun bunun dahna basıp ondan karşılık almak, böylece adımızı sanımızı sayfalarda bir kez daha geçirmek için yazıyoruz. Anlatılması, açıklanması gerekli sorunları bir kıyıda bırakıp doğrudan doğruya kişilerin üstüne gidiyoruz. Gene çoğumuz, «yazın harman nezlesine tutulacak denli» alınganız. Bizim için birisi birşey yazdı mı, hoptala, bizde ne varsa aldı götürdü, sildi süpürdü sanıyoruz. O korkuyla sesimiz yükseliyor; pürüzlü, çatlak çıkmağa başlıyor. Örnek mi? Açalım 17 Mayıs 1959 gün-

lü «Pazar Postası'nın sanat sayfalarını. İlk sayfada Ataç'ın bir yazısı, Ataç'ın öfkesi üstüne bir yazı. Yaprığı çevirelim; birçok eleştirmelerin sevip beğendiğimiz Fethi Naci, Suut Kemal Yetkin'in bir sözüne dokunmuş. Bunca zamandır eleştiri yapan birisinin, Turgut Uyar'ın son şiir kitabını daha okuyamamasını hoş karşılamıyor. (Onun da anlamsızlığa kapıldığını söylüyorlar...) tümcesindeki SÖYLYÖR-LAR sözcüğünü beğenmiyor. (Yeni edebiyatımızı yürütenlerin eserlerini avucumuzun içi gibi bilmemiz gerek. Bu da büyük büyük sözler etmekle değil, oturup okumakla olur, başka yolu yok bunun...) diyor. Fethi Naci bu sözünde haklı. Ama, (Meğer bir dördüncü neden daha varmış; üni büyük eleştirmenlerin yeni çıkan eserlerle ilgilenmeleri için ille de o eserleri o eleştirmenlere göndermek gerekmiş) derken haklı mı? bilmiyoruz. Yani, sayın Yetkin'in ancak adresine yollanan eserleri eleştirmek, ötesinde susmak gibi bir alışkanlığı, huyu var mıdır? bilmiyoruz. Varsa çok kötü, yoksa Fethi Naci'nin bu sözleri kötü.

Gene o sayfada, altta, Muzaffer Erdost'un «Şiir kendi kendini eskitir» adlı ilginç bir yazısı. O da, Pazar Postası Ankara'da çıkarken kendilerine «Anlamsız tutuyorsunuz» yollu yüklenenlere, sırasını

getirmiş «kaşları çatılı» bir karşılık vermiş. Anlamsız'ın çıkış nedenini matematik öğretircesine kesin deyişlerle açıklıyor. (Başkalı hoşlanmak olaki, biz sevdik.)

Karşı sayfada, köşeye sıkışık bir şiirin yanbaşında, Ece Ayhan'ın «Kınar Hanımın Denizleri» adlı yeni şiir kitabını -kitabını değil, Fayton adlı şiirini- eleştiren uzun bir yazı. Alper Tuna'nın yazdığı bu yazıyı ilk okuyuşta anlamak, çözmek oldukça güçtü. Hele, durup dururken «... yeni akıma ad takarak, anlamsız diyerek herkesi şaşırta, şiirimizi kösteklemeye çalışan eskimış eleştirmen, şair, yayınevi sahiplerinin (Suut Kemal, İlhan Berk, Yaşar Nabi v.s.) karşısına Faytonla çıkıyor» demesini hiç anlamadık. «1955 yılından bu yana şiirlerini bir çok dergilerde okuduğumuz Ece Ayhan» -Sayın Alper Tuna'ya göre- başka birşey daha yapıyor, «Ve Fartonun tekerlekleri arasında can veriyor eskimişler».

Aşkolsun! Aşkolsun, ama bilmeyiz neden, içinde doğrular bulunsa bile, kişinin «biraz yavaş!» diyesi geliyor. Bir şiiri beğenip övmenin de ölçüsü olmalı. Ölçü kaçtı mı, yazar doğruluğu yitiriyor demektir. Dikkatimiz o şiir üstünden alınıp başka yollara götürülüyor. Dağıtılıyor. Böylece, ortaya, yazarın asıl amacına aykırı bir durum çıkıyor. «Diyeceğim Dadaistlerle, Letristlerle de ilgisi yok Ece Ayhan'ın» tümçesi boşuna artık. Araya, orada gerekli olmıyan kişilerin sıkıştırılması niçin? diye düşünceye dahıyoruz. Yeri miydi?

Sayfayı çevirelim : Babil Kralı. Yazan Demir Özlü. Konu : Fethi Naci'nin yerilmesi. Alper Tuna Fayton şiirini övmekte nasıl ölçü dışı kalmışsa, Demir Özlü de öyle; Fethi Naci'yi yermekte ölçü dışı kalıyor. F. Naci'nin (Sözcüdere sığınmak)'la (Gerçekçilik üzerine) adlı yazılarını biz de görmüş, okumuştuk. O, sözcüklere sığınmak adlısında, bizim bir tutumumuzu da sevmediğini -ad falan vermeksizin- yazıyordu. «Ha, demek sevmiyormuş...» deyip geçtik. Artık, kişinin kendi beğenilerini yazması da suç değil ya! Ama Demir Özlü şu «yeni kuşak» işine iyice tutulmuş olacak ki, «Dur» demiş, «bir yazıda işini bitiriverim» demiş. İşte bu, tek yazıda iş bitirmek yok mu? odur bizim işimizi de bitiren, çıkmaza sokan.

Şimdi Fethi Naci de kalksa, bir tek yazıda Demir Özlü'yü batırırım dese, o da başaramıyacaktır. Çünkü Fethi Naci gibi, Demir Özlü'nün de bir «değer»i vardır bizce. Gerçek değerler bir yazıyla, beş yazıyla batmaz. Onları batırır batırır, ancak «zaman» batırır. Sanatçıyı olsun, eleştirmeciye olsun «eskiten» nesne ancak odur. Fethi Naci'nin beğenileri eski mi, yeni mi? Demir Özlü'nün sanat tutumu eski mi, yeni mi? bunlara bakacağız. Ataç'la Orhan Veli giderek küsmüştüler birbirlerine. Alttan alta veriştirirlerdi. Ataç'ı da severek okuyoruz, Orhan Veli'yi de. Kırılmaları yüreğimizi burkuyor. Bu çeşit öfkeli yazıların, tartışmaların gösterdiği bir gerçek var; o da, çok haklı olduğumuz konuları bile bize önceden yitirtmiş olması.

13. sayfada, Turan Ceyhun G. Modern Hikâye üzerine bir inceleme yazmış. Ya-

zar, «... modern hikâye içinse olay bir araç olmaktan ileri gitmez. Bir takım kişileri bir araya getirmeğe yarar. Kişiler psikolojik durumlarının nesnel belirtilerini açığa vurdukları için vardırılar...» sonucuna kavuşmadan önce şunları yazıyor :

«Sabahattin Âli, Orhan Kemal, Yaşar Kemal v.s. ler ise, realist olmağa çalıştılar ama, pek beceremediler. -«... Son sürelerde bunları takip edenler -ki bunlar da Samim Karagöz, Kemal Bilbaşar, Muzaffer Buyrukçu, Tarık Dursun K.- bir parça değışmeğe çalıştılar ama, ileri gidemediler.»

Neden? «...eski hikâyeciliğimizden kalan o sürükleyici olayını ve olayı yaratan baş kahramanı hiç bir süre yitirememeleri» yüzünden. Gene o toptan yargı, bir tahtada silmek illeti. Oysa Turan Ceyhun G. oturup bize gerçekçi hikâyeciliğin koşullarını açıklamalı, sonra adını saydıklarının bu koşullara uyup uymadıklarını -tek tek anlatmalıydı. Niçin «becerememiş»ler, niçin «ileri gidememiş»ler öğrenirdik.

Derginin son sayfasında, Yalçın Çetin'in «Maça Kedisine Üzerine Sinek İkili» adlı bir eleştirme yazısı daha. Devrik tümce kullanmak, kimi yerde, yazılanları iki üç kez okumak zorunluğu gibi bir oyun oynuyor bize. Şu tümce devrik sayılmaz ya, soluk kesiyor : «Örneğin, Faur O'clock Tea zevkine, janjanlı giysini alkışlatanla, aynı zevkin değışik motifleriyle bezenmiş bir başka ortamda, Frenk sakalının kıllarıyla ördüğü Toplum düşününü alkışlatan, gecenin en hızlı rakısına hak kazanmak ereğine uygulu yapıtlar san'atçısı, aynı iskanbil kâğıdına konmuş sinek ikililerdir.»

Neyse... asıl göstermek istediğimiz bir derginin altı sayfasında bu çeşit toptan yüklenmelerin, bulaştırmaların gereğinden çok yer kaplamış olmasıydı. Geride birkaç şiirle, bir küçük hikâye çevirisi.

Söylemeden duramayacağımız, edemeyeceğimiz birşey varsa yazalım. Yoksa... azıcık hoş-görü ile üstesinden gelebiliriz bu çekişmelerin. Şiirimize, hikâyemize, romanımıza dönebiliriz gene. En olumlu işimiz budur. Ya da kırıcı olmaktan çok sakınıp ölçüyü kaçırmıyalım.

Bir gerginlik var ortada. Gereksiz bir gerginlik. Kaynakları, sanat görüşü anlayışı birbirine taban tabana aykırı kişilerin düşünce plânında kalan çatışmalarından gelmiyor; doğrudan doğruya kişisel kaygılarından geliyor. Görüşün üstünden atlayıp doğrudan doğruya «adam»a gidiyor. Yakışksız.

«Bunalan Genç Adamlar» üstüne bunca yazı okuduk. -Yazdık da.- En son, Mehmet Fuat'ınkini okuduk. İşini ne güzel yapmış. Dağınık, şuraya buraya serpilmiş düşünceleri, kanılları nasıl güzel güzel derleyip toplayıvermiş. Karşındakinin görüşlerine takılması, onu yermesi de ölçülü, övmesi de. Ulaştığı yargılar ister eğri ister doğru olsun, ama eleştirmenin böylesidir «eleştiri sanatı» üstünde saygı uyandıran. Düşünülerimiz, kamularımız çevresinde bir anlayış, bir saygı uyandırmak istiyorsak, önce bizim saygılı davranmamız gerekiyor,

Sanırız içinde adı geçsin geçmesin, vurulsun vurulmasın, kimseyi «yaralamaz» o yazı. Yaralamayınca da, herkes durulur,

okuduğunu düşünmeğe başlar.

NOT : Yukarıdaki yazı epeyce önce yazılmış, yayınlanmasından cayılmıştı. Kararımızı bir başkası değıştirdi. Yeni Ufuklar'ın Ağustos sayısında Sezer Tansuğ, bir parça sinirli sözlerle «esaslı» bir konuya değınmış, bir yaramıza parmak basmış olmasaydı, bu yazımızı gene de yayımlamıyacaktık.

Fakir Baykurt'un «Yılanların Öcü» romanı ile geçen yılın Yunus Nadi adına açılan roman yarışmasında baş ödülü aldığı biliyoruz. Bu ödül, yazarın, kılıcının hakkı idi. Fakir'in kişiliği, sanatı üstüne o günlerde gerek Cumhuriyet Gazetesinde, gerekse Kim Dergisinde güzel, övücü şeyler yazıldı, söylendi. Yazanlar arasında en başta Yaşar Kemal geliyordu. Sonra Tahir Alangu, Mehmet Başaran.

Roman daha gazetede tefrika edilirken okumuş, pek beğenmiştik. Kitap olarak çıkınca «...hâlâ bir tek inceleme, eleştirme yazısı çıkmayış» gerçekten de üstünde durulmağa değer. Böyle bir kitabı eleştirmecilerimiz ciddilikle incelemeyince, iş, görüş anlayış bakımından birbirine yaklaşıklık sanatçılarımıza kalıyor. Sözgelisi; Varlık'ın 507. sayısında «Genç Romancılarımız» üstüne bir çevirisini okuduğumuz Sayın Reşat Nuri Darago, Fakir Baykurt'u neden anmamış anlıyamadık.

Sanatçı yapıtını ortaya kodu mu, eleştirmecilerimizden bir ya da birkaçının onunla ilgilenmesini beklerse haksız mıdır?

Kısacası; romancılığımız, hikâyeciliğimiz üstünde incelemeler yapan iyi niyetli eleştirmenlerimizden gereksiz çekişmeleri bir yana koyup daha olumlu bir yola dönmelerini bekleriz. Sanatçının kişiliği ne olursa olsun, sanatında bir değer varsa, adını topluma duyurmaktan kaçınmamalıdır.

Görevleri bunu gerektirdiği için, bir. Birşey değil, sonraki eleştirmelerinde tarafsız olmadıkları sanısını uyandıracakları için, iki. Susuşları ile Sezer Tansuğ'ları -bu arada bizi- bir gocunmaya ilettikleri için, üç. Sanatçıyı, kendi başının çaresine bakmağa, «çizmeden yukarı» yıkmaya zorladıkları için, dört.

İlgilendiği sanat türünde yapıtını verecek kalem, bir aldırmaçlık çemberinde harcanmamalı.

Sahibi :
Metin AND
Yazı İşleri Müdürü :
Osman OKYAR
Sekreter :
Bekir EKİNCİ
İdarehane : Büyük Han No. 55
Yenişehir — Tel : 26754
Haberleşme adr.: P.K.131-Ankara
Dizildiği ve Basıldığı Yer : Ayyıldız Matbaası, Ankara, Tel : 17507
ABONE ŞARTLARI :
1 yıllık 22.—TL. - 6 aylık 11.—T.L.
Avrupa için 54 TL. A.B.D. için 90 TL

Bibliyografya

Bibliyografya :

Türkiye Bibliyografyası. Turkish National Bibliography. Bibliographie Nationale Turque. Türkische Nationalbibliographie. Ekim - Kasım - Aralık 1958, 4. fasikül. Yayımlayan : Millî Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü. Ankara 1959 Türk Tarih Kurumu Basımevi. V+129 S.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası. Bibliographie des Articles parus dans les Périodiques Turcs. 1958 Yazar Adları İndeksi. Yayımlayan : Millî Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü. Ankara 1959 Türk Tarih Kurumu Basımevi. 31 S.

İlim :

Prof. Hamdi Ragıp ATADEMİR : İlim ve Muhit. Konya 1959 Yeni Konya Gazetesi. 32 S.

Bu kitapta, ilmin gelişmesi ve ilim adamının yetişmesi için gerekli çevre incelenmektedir. Konu, daha ziyade memleketimiz bakımından ele alınmıştır.

Eğitim :

Sidney L. PERSSEY — Francis P. ROBINSON : Psikoloji ve Yeni Eğitim. Psychology and the New Education. 2. cilt. Çeviren: Hasan Tan. İstanbul 1959 Maarif Basımevi. XI+VI+604 S. 360+425 kuruş. "Öğretmen Kitapları : 71"

KITABIN BÖLÜMLERİ :

Birinci Kısım : İlk yirmi yıl içindeki gelişme

- 1 — Yeni psikoloji ve eğitsel düzenleme
- 2 — Bedenî büyüme ve değişme
- 3 — Sağlık ve psikoloji
- 4 — Kabiliyetler ve geliştirilmeleri
- 5 — Alâkalar: Özellikleri ve geliştirilmeleri
- » — Heyecan hayatının gelişmesi
- 7 — Çocukluğun sosyal psikolojisi
- 8 — Ergenlik sosyal gelişmesinde bâriz problemler
- 9 — Tavırlarda, ahlâk ve estetik ölçülerinde gelişme
- 10 — Bir fert olarak çocuk

İkinci Kısım : Öğretmenin beslenmesi ve yapılacak rehberlik

- 11 — Öğretmenin seyri ve genel özellikleri
- 12 — Öğretmenin kontrolü : Öğrenci
- 13 — Öğrenmenin kontrolü : Öğrenme durumu ve öğretmen
- 14 — Öğrenmeyi ölçme ve yöneltme metodları
- 15 — Çalışma ijyeni
- 16 — Tahsilin kalıcılığı
- 17 — Tahsilin meyvaları: Okulda transfer

18 — Tahsilin meyvaları: Amelî transfer

19 — Müstakbel eğitime prelüd

Muhasebe :

Kenan ASAFKAN : İhtisas Muhasebeleri. Metodik Muhasebe Ansiklopedisi. Ankara 1959 Ayyıldız Matbaası. XV+1338+XVI S. 75 lira.

Muhasebe alanında büyük bir boşluğu dolduracak olan bu kitap, bütün muhasebecilerin, iş ve meslek adamlarının daima el altında bulundurmaları gereken bir eserdir. Yazarın da önsözde belirttiği gibi, her biri başlı başına bir kitap meydana getirecek kadar geniş ve önemli bir çok konu bu kitapta bir araya getirilmiştir. Kitaba eklenmiş olan geniş bibliyografyadan eserin uzun tetkikler neticesi meydana geldiği anlaşılmaktadır. Araştırmayı kolaylaştırmak için kitabın sonuna bir alfabetik fihrist eklenmiştir.

Kitabın Bölümleri :

1 — **Mali Grup :** Banka muameleleri, muhasebesi, faiz ve faizli carî hesaplar, kambiyo ve arbitraj, takas odaları muhasebesi, esham, tahvilât, kambiyo nuket borsası, borsa kambiyo acenteleri muhasebesi.

2 — **Sınai Grup :** İnşaat ve montaj muhasebesi, sınai işletmelerde umumî muhasebe, maliyet fiatı muhasebesi, iş programları, bilanço ve bilanço tahlilleri, idare problemleri, bazı kolay ve pratik hesaplama usulleri.

3 — **Ticari Grup :** Ticaret ve şirketler muhasebesi, menkul kıymetler, umumî esham, hisse senetleri, tahviller, ticarî senetler, ticaret odaları ve borsaları.

4 — **Zirai Grup :** Ziraat muhasebesi, zirai işletmelerde maliyet fiatı.

5 — **Sigorta Grubu :** Sigorta şirketleri ve muhasebesi, yangına karşı sigorta şirketleri muhasebesi, sigorta acente ve simsarları muhasebesi.

6 — **Müteferrik :** Otel ve gemi işletmeciliği muhasebesi, malî, ticarî, zirai, sigorta mevzularında kullanılan tabirlerin izahları, fransızca, ingilizce ve almanca karşılıkları.

Hukuk :

Hüsrev ELDEM : Tarih ve Dinde Ahlâk Telâkkileri ve Umumî Adab ve Aile Nizamı Aleyhinde Cürümler. Mersin 1959 Hakimiyet Matbaası. 88 S. 5 lira.

Daha önce "Eshasa Karşı Cürümler" adlı bir eser yayımlamış olan yazar bu kitabında "umumî adab ve aile nizamı aleyhindeki cürümleri ele almakta ve bu cürümlerin azaltılması için Türk Ceza Kanunu'nda yapılması gerekli değişikliklere ait düşünce ve dileklerini açıklamaktadır. İçindekiler: Eski insanlarda ahlâk te-

lâkkileri - Garip âdetler ve ayinler - Dini hükümler ve müeyyideler - Eski mevzuat - Cürüm ve mücrim - Klâsik mektep - Lombroso ve muarızları - Dr. Freud ve ondan sonrakiler - Tâdil hakkındaki düşünceler - Tam kanun metni ve içtihatlar - Yeni tâdil tasarısı metni - Mustakar içtihatların alfabetik fihristi.

Edebiyat :

Nathaniel HAWTHORNE: Yedi Çatılı Ev. The House of the Seven Gables. Çeviren: Naciye Öncül. Ankara 1959 Maarif Basımevi. 459 S. 8 lira.

"Dünya Edebiyatından Tercüme - Amerikan Klâsikleri: 4"

19. asır Amerikan edebiyatının ünlü yazarlarından Nathaniel Hawthorne bilhassa romanslarıyla tanınmıştır. Yukarıda adını verdiğimiz eser de bunlardan biridir. Yazar, kitabının önsözünde, romanda geçen olay ve şahısların tamamen hayal mahsulü olduğunu belirtiyor. Eserde, aynı zamanda bir ahlâk dersi verilmektedir. Savunulan fikir şudur: Yapılan haksızlıklar nesilden nesile geçerek devam edip gitmekte, her zaman için zararlı olmaktadır.

Tarih :

Ruşen Eşref ÜNAYDIN : Atatürk'ün Hastalığı. Prof. Dr. Nihad Reşad Belger'le mülâkat. Ankara 1959 Türk Tarih Kurumu Basımevi. 51 S. 3.5 lira.

"Türk Tarih Kurumu Yayınlarından, XVI. Seri, No. 1"

Ruşen Eşref Ünaydın'ın kaleme aldığı bu kitapta, Prof. Dr. Nihad Reşad Belger, Atatürk'ün hastalığından ölümüne kadar geçen günlere ait anılarını anlatmaktadır. Kitapta metin dışı resimler vardır.

Prof. M. Tayyip Gökbilgin: Millî Mücadele Başlarken. Mondros Mütarekesinden Sivas Kongresine. 1. Kitap. Ankara 1959 Türk Tarih Kurumu Basımevi. VIII+195 S. 6 lira. "Türkiye İş Bankası Atatürk ve Devrim Servisi, No. 5"

Kitabın Bölümleri :

1 — Mondros Mütarekesinin memlekette yarattığı tepkiler (Kasım - Aralık 1918)

2 — İşgaller ve müdahaleler karşısında Tevfik Paşa Hükümeti güç durumunda (Ocak-Şubat 1919)

3 — Damat Ferit Paşa Hükümeti iş başında (Mart-Mayıs 1919)

4 — Millî hareketler ve Mustafa Kemal

5 — İzmir'in işgali ve bunun vatan sathında yarattığı akisler (Amasya Tamimine "22 haziran" kadar)

6 — Mustafa Kemal Paşa millî hakların ve mücadelenin başında: Amasya Tamimi (Haziran-Temmuz 1919)

7 — Erzurum Kongresi ve tesirleri, umumî vaziyet (Sivas Kongresine kadar) Kitapta metin dışı resimler vardır.

Derleyen :
P. ERALP